

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

**Institut chráněného bydlení v rámci organizace
Barevné domky Hajnice**

Bakalářská práce

Autor: Jiří Roztočil
Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: 6731R012 Sociální práce
Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Javorská, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Jiří Roztočil
Studium: U13127
Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce

Název bakalářské práce: **Institut chráněného bydlení v rámci organizace Barevné domky Hajnice**

Název bakalářské práce AJ: The Institute of sheltered housing within the organization Colourful houses Hajnice

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá institutem chráněného bydlení, které poskytuje organizace Barevné domky Hajnice. V teoretické části je definována transformace sociálních služeb. Práce popisuje jedince s mentálním postižením, jejich specifické potřeby a proces jejich zařazování do majoritní společnosti. V praktické části bude realizováno výzkumné šetření s cílem popsat konkrétní chráněné bydlení v organizaci Barevné domky Hajnice, činnost a náplň práce asistentů, kteří pracují s lidmi s mentálním postižením. Praktická část práce bude doplněna kasuistikami a rozhovory s vybranými klienty.

RADA, Marek. Chráněné bydlení pro lidi s mentálním postižením. Blansko: Hnutí humanitární pomoci, 2006. 55 s.

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Prah: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, Oldřich. Ústavní péče. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 159 s. ISBN 80-85850-76-1.

MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ. Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0

SOBEK, Jiří a kol. Práva lidí s mentálním postižením: Příručka pro poskytovatele sociálních služeb. Praha: Portus, 2007. 99 s. ISBN 978-80-239-9399-8.

ČERNÁ, Marie a kol. Česká psychopedie: Speciální pedagogika osob s mentálním postižením. Praha: Karolinum, 2009. 222 s. ISBN 978-80-246-1565-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychologie handicapu. Praha: Karolinum, 2001. 230 s. ISBN 80-7184-929-4.

Garantující pracoviště: Katedra sociální práce a sociální politiky, Ústav sociální práce

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Javorská, Ph.D.

Oponent: Mgr. Ivana Příhonská

Datum zadání závěrečné práce: 4. 12. 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením PhDr. Miroslavy Javorské, Ph.D. a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Trutnově dne 15. 6. 2016

Jiří Roztočil

Poděkování

Rád bych poděkoval paní PhDr. Miroslavě Javorské, Ph.D. za její podnětné a inspirující rady a také své rodině, zejména pak své přítelkyni, která mi byla při sepisování této práce velkou oporou.

Abstrakt

Roztočil Jiří. *Institut chráněného bydlení v rámci organizace Barevné domky Hajnice*. Hradec Králové, 2016. 79 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Javorská, Ph.D.

Ve své bakalářské práci se zabývám institutem chráněného bydlení, které poskytuje organizace Barevné domky Hajnice v Trutnově. Teoretická část práce se zabývá stručnou historií péče o mentálně postižené lidi, procesem transformace, jehož účelem je snaha integrovat lidi s mentálním postižením do společnosti. Práce se dále zabývá obecně institutem chráněného bydlení jako výsledkem procesu transformace a cílovou skupinou lidmi s mentálním postižením. Pozornost je věnována také standardům kvality sociálních služeb a právům lidí s mentálním postižením. Výzkumná část se zabývá podrobnějším popisem chráněného bydlení OBDH a mírou spolupráce při plavání mezi asistenty chráněného bydlení.

Klíčová slova: chráněné bydlení, mentální postižení, asistence, spolupráce, standardy kvality sociálních služeb, práva lidí s mentálním postižením, humanita

Abstrakt

Roztočil Jiří. : *The Institute of sheltered housing within the organization Colourful houses Hajnice*. Hradec Králové, 2016. 79 s. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové. Leader of the Bachelor Degree Thesis: PhDr. Miroslava Javorská, Ph.D.

In his thesis deals with the issue of sheltered housing, which provides organizations colored houses in Trutnov Hajnice. The theoretical part deals with a brief history of care for mentally disabled people, process transformation, whose purpose is to integrate people with intellectual disabilities into society. The study also discusses generally Institute of sheltered housing as a result of the transformation process and the target group of people with intellectual disabilities. Attention is also paid to the quality standards of social services and rights for people with intellectual disabilities. The research deals with the detailed description of sheltered housing OBDH and extent of cooperation between swimming assistants sheltered housing.

Keywords: sheltered housing, mental disability, assistance, cooperation, quality standards of social services, the rights of people with mental disabilities, humanity

Obsah

Seznam zkratk:	9
Úvod.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1. Stručná historie péče o lidi s mentálním postižením	12
1.1. Stadia přístupu k lidem s mentálním postižením.....	12
1.2. Legislativní vymezení v rozsahu MPSV	15
2. Chráněné bydlení jako výsledek procesu transformace	18
2.1. Proces transformace	18
2.2. Chráněné bydlení.....	20
2.2.1. Typy chráněného bydlení	20
2.2.2. Cílová skupina chráněného bydlení.....	20
2.2.3. Volba uživatelů pro chráněné bydlení	22
3. Standardy kvality a práva lidí s mentálním postižením	23
3.1 Standardy kvality sociálních služeb	23
3.2. Práva lidí s mentálním postižením	24
Shrnutí teoretické části	27
II. PRAKTICKÁ ČÁST	28
4. Charakteristika výzkumu	28
4.1. Stav před výzkumem	28
4.2. Charakteristika hlavního a dílčích cílů výzkumu	29
4.3. Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek.....	30
4.4. Důvody výzkumu	30
4.5. Výzkumná strategie.....	31
4.5.1. Použité metody	32
4.6. Výzkumný vzorek	33
4.7. Zkoumané období.....	33
4.8. Charakteristika místa výzkumného šetření.....	34
4.8.1. Chráněné bydlení OBDH	34
4.9. Organizace sběru dat a jejich charakteristika	51
4.9.1. Plány plavání	51
4.9.2. Výstupy z plavání	52
5. Analýza a interpretace dat	54
5.1. Analýza a interpretace dílčích cílů	54

5.2. Analýza a interpretace hlavního cíle	65
Shrnutí praktické části	69
Závěr a diskuse	70
Bibliografie	75
Seznam tabulek	79
Seznam grafů	79
Seznam příloh	79

„Toho nečinily jistě dosud školy, aby učily ducha tak jako mladé stromky žítí z vlastního kořene, avšak učily je pouze navěšovati na sebe odjinud utržené větvičky, a tak zdobiti se cizím peřím, jako činí vrána v bajce Aisopově; avšak snažily se spíše zavlažovati je cizími potůčky nežli vykopávati skrytý v nich pramen poznání. To jest, neukázaly jim, jak jsou věci samy od sebe a v sobě samých, nýbrž jak o tom neb o onom myslí a píše jeden, druhý, třetí a desátý: takže považováno za největší učenost znáti o mnohých věcech různá mínění mnohých. Tím se stalo, že přemnozí nečinili nic jiného, než že válejíce se v auktorech vypisovali si *frase, průpovědi a mínění*, látajíce vědu tak jako hadr. K těm volá Horatius: *Napodobitelé, vy otrocká hovada!* V pravdě otrocká hovada, zvyklá pouze nositi cizí břemena.“(KOMENSKÝ 1905, XVIII, 23, str. 187)

Seznam zkratk:

BDH – Barevné domky Hajnice

DB – Duhový byt

CHB – chráněné bydlení

CHBH – chráněné bydlení OBDH

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OBDH – Organizace Barevné domky Hajnice

PAS – Porucha autistického spektra

s. – strana

UHK – Univerzita Hradec Králové

z. – zákon

Úvod

V předkládané práci se zabývám institutem chráněného bydlení organizace Barevné domky Hajnice. Bakalářská práce je rozdělená na dvě velké části, na část teoretickou, která stručně popisuje historii péče o mentálně postižené lidi, proces transformace, jehož smyslem je integrace lidí s mentálním postižením do společnosti, čemuž právě napomáhá služba chráněného bydlení, dále obecně pojednává o institutu chráněného bydlení, jako výsledku procesu transformace, a na závěr popisuje standardy kvality jakožto závazné kritérium kvality poskytovaných služeb, podle kterého by služba měla být uživatelům poskytována, a část praktickou, která obsahuje již samotný výzkum. Výzkum, prováděný v rámci institutu CHB, je rozdělen na dvě velké části. První popisuje nejprve stav, před zahájením výzkumu, dále vymezuje charakteristiku hlavního a dílčích cílů včetně tazatelských otázek, popisuje důvody výzkumu, výzkumnou strategii a použité metody. Vymezuje výzkumný vzorek a zkoumané období. Dále podrobněji charakterizuje samotné místo výzkumu. Poté se popisuje organizace sběru dat a jejich charakteristika. Druhá část výzkumu se pak věnuje analýze a interpretaci získaných dat. Na konci výzkumné části je stručné shrnutí.

Má pozornost ve výzkumné části práce je zaměřena především na míru spolupráce mezi asistenty, neboť efektivní spolupráce je znakem kvality poskytovaných sociálních služeb v rámci tohoto institutu. Institut chráněného bydlení Organizace Barevné domky Hajnice jsem si vybral, protože zde již téměř dva roky pracuji jako asistent. Výzkumné prostředí za dobu své praxe celkem dobře znám, což považuji za velkou výhodu. Jako neznámý člověk přicházející do nitra organizace za účelem výzkumu, bych jistě nepožíval takovou důvěru u asistentů, vedoucích pracovníků či samotných uživatelů. Na druhou stranu jako interní pracovník bych mohl být nařčen z neobjektivnosti z důvodů loajality vůči organizaci, která mě zaměstnává či jiných důvodů. Rád bych zde uvedl důvody, které mě přivedly ke zpracování této problematiky. Jako student sociální práce jsem byl seznámen se standardy kvality sociální práce, jako zaměstnanec s interními předpisy a metodikami organizace, které byly vytvářeny v souladu s těmito standardy. Skutečnost se s normativními akty ale dosti často rozchází. Právě konfrontace se skutečností mě nutila hledat a uvažovat nad příčinami a faktory, které podstatně ovlivňují vzájemnou spolupráci asistentů. Organizace Barevné domky Hajnice (dále jen OBDH) je zaštitěna naší univerzitou jako vědecké pracoviště, kde se doporučuje studentům vykonávat odbornou praxi. Vysoká míra spolupráce a ochoty na pracovišti je tedy nezbytným předpokladem, aby se zde studenti mohli něčemu naučit. Touto prací bych se tedy rád pokusil poskytnout pravdivý obraz dynamiky chráněného bydlení OBDH a právě skrze objasnění kauzality bych chtěl dojít k závěru, co lze považovat za podstatné faktory, které ovlivňují míru spolupráce mezi asistenty. Samotnou míru spolupráce budu dokazovat jen na jediné činnosti a to při organizaci a realizaci plavání, neboť právě při účasti na plavání lze míru spolupráce velmi dobře pozorovat a zaznamenávat. Jako hlavní

výzkumnou strategii jsem si zvolil kvalitativní výzkum a jako základní přístup výzkumu případovou studii. Z technik kvalitativního výzkumu jsem preferoval především skryté zúčastněné pozorování a analýzu dokumentů. Pro doplnění informací jsem využíval neformálního rozhovoru. Kvalitativní výzkum jsem si vybral zejména kvůli jeho technikám, které je možné velmi dobře využít v terénu. Cílem této strategie výzkumu je nejenom popsat zkoumaný fenomén a jeho důsledky, ale také objasnit kauzalitu, příčinnost zkoumaného fenoménu. Známe-li příčiny, můžeme ovlivňovat také důsledky. Podaří-li se objasnit faktory, které míru spolupráce podstatně ovlivňují, a budou-li mít tyto faktory obecnou platnost, bylo by možné využívat získané informace v praxi i v jiných organizacích za účelem zkvalitnění služeb. Pokud by se ukázalo, že výsledky výzkumu obecnou platnost nemají, daly by se využít alespoň v rámci zkoumané organizace. V každém případě přispěje-li tento výzkum alespoň trochu k odhalení faktorů, které mohou spolupráci posilovat, bude pro mě úkol splněn uspokojivě. Využití v praxi pak bude záležet především na odpovědných pracovnících, asistent samotný toho bohužel příliš změnit nemůže.

I TEORETICKÁ ČÁST

1. Stručná historie péče o lidi s mentálním postižením

V první části této kapitoly stručně pojednám o historii péče o mentálně postižené lidi včetně zobecňujících přístupů, které jsou pro různá období charakteristická. V druhé části pak stručně uvedu legislativní vymezení v resortu MPSV.

1.1. Stadia přístupu k lidem s mentálním postižením

Starověk

V kulturách prehistorických a starověkých se nenacházejí instituce, jejímž cílem je solidární pomoc potřebným lidem. Tyto instituce vznikaly až mnohem později a úzce souvisely s formováním státních útvarů a s narůstajícím blahobytem společnosti. Obecně je pro starověk tedy typické, že „*solidarita a z ní vyplývající podpora v situacích nouze byly v takových společnostech lidem poskytovány v rámci rodiny a rodového společenství*“ (Matoušek 2001, s. 83). Rodina byla hlavní institucí, která plnila ochrannou a podpůrnou funkci v případě, že člověk onemocněl, zestárl či byl postižen nějakým handicapem. O životě postiženého člověka pak mnohdy rozhodovala míra jeho postižení. Jelikož v této době neexistovala vymoženost sociálního zabezpečení, byli rodiče ve stáří odkázáni pouze na své děti, které by se o ně postaraly. Pokud míra postižení byla taková, že by toto očekávání nemohlo být naplněno, pak se stávalo, že rodiče své postižené potomky usmrcovali hned po narození. „*Likvidace handicapovaných jedinců, příp. tvrdá represivní opatření vůči takovým lidem patřili v této době prokazatelně mezi velmi rozšířené jevy*“ (Slowik 2007, s. 12). Ve starověké Spartě, státě, který byl proslulý svou velmi tvrdou a kolektivistickou výchovou, byli „*nemocné a mrzácké děti hned po narození pohazovány na pohoří Taygetos*“ (Kádner, 1912, s. 4). Tato z našeho pohledu krutá a nelidská opatření byla podmíněná dobou a okolnostmi. Nutno si uvědomit, že v době, v níž zuřil krutý války, mohli přežít jen ti nejsilnější a nejschopnější. Samotná výchova pak byla ve Spartě směřována především ke kultivaci válečných dovedností. V takové společnosti velmi silně řízené státem nemohl postižený člověk přežít. Nelze však zobecňovat na základě příkladu ze Sparty. „*V dochovaných dokumentech o zákonných systémech starověkých civilizací (Mezopotámie, Babylon, Řecko a Řím) nacházíme např. velmi přísná opatření zaručující pro různě postižené jedince povinnou ochranu a péči nejenom ze strany jejich rodinných příslušníků, ale v případě potřeby i od obce nebo státu*“ (Slowik 2007, s. 12). V Athénách bylo postavení občana, byť chudého, nesrovnatelné s postavením otroka, který byl považovaný za pouhou věc, s níž se mohlo zacházet dle libosti jeho majitele. Jsou ale také

dochované doklady o podpoře chudých, sirotků a vdov, většinou po padlých vojácích, kteří dostávali od obce skrovné příspěvky. Tato podpora však nebyla nárokována (Matoušek 2007).

Starověká Čína, jejíž kultura byla silně ovlivněná konfucianismem a taoismem, později pak ještě buddhismem, kladla velký důraz na rodinu a vzájemné vztahy. Dle Konfucia měl v silně hierarchizované rodině každý své místo, všichni věděli, jakou roli zaujímají a jaké chování se od jejich role očekává. Čínská kultura měla silný vliv na celý Dálný Východ, proto i dnes můžeme spatřovat, jaká úcta se projevuje starším lidem. Konfucianismus se snažil zdůrazňovat ve vztahu mezi lidmi lidskost. Jak praví moudrý Konfucius, když se ho jeho žák ptá, co je podstatou lidskosti a moudrosti: „樊遲問「仁」。子曰：「愛人」問「知」。子曰：「知人。"¹ (Vochala 2009, str. 491, XII, 22). Z tohoto a mnoha další Konfuciových výroků lze jednoznačně usuzovat, že humánnost byla jedním ze základních znaků ušlechtilého člověka, který by se neuchýlil k zabíjení lidí jen proto, že vybočují z normy, protože jsou postižení. Je jistě pravdou, že posuzovat skutečnost jenom dle dochovaných textů, byť kanonického rázu, nelze. Skutečnost bývá často velmi odlišná od toho, co je zaznamenáno na papíře, kameni, kovu či bambusu, ale i tak nám dochované texty skýtají nejednu inspiraci pro náš dnešní život. V kronice dynastie Chan bylo zaznamenáno úsloví: „Krosna plná zlata se nevyrovná jedné kanonické knize“ (Lu, 2002), což svědčí o tom, s jakou úctou Číňané přistupovali ke kanonickým spisům. Pokud bychom se i dnes drželi těchto ušlechtilých zásad, pak by postižení lidé byli jistě „v dobrých rukou“, neboť pokud má někdo někoho rád, pak se o něho také zajímá, a pokud se o něho zajímá, pak bude jistě hájit i jeho zájmy.

Středověk

„Středověk zaujal k postiženým jedincům ambivalentní postoj. Na jedné straně byli „blázni a šílenci“ považováni za šťastlivě vyvolené, na něž shlédl Bůh, na straně druhé byli považováni za „zplozence Dáblů“ (Valenta 2013, s. 19). Pro toto období je ale i přesto charakteristický především charitativní přístup, který vycházel z křesťanské nauky a náboženství. „Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν“² (Marek, 12, 31, s. 175). Na potřebného člověka se pohlíželo především jako na objekt milosrdenství. K rodině jako instituci, která na svých bedrech nesla péči o postižené, přistupuje také církev, která zakládala klášterní špitály, chudobince, sirotčince a hospice, což byl počátek institucionalizované péče. O nemocné a postižené se starali mniši a mnišky z řeholních řádů, jejímž hlavním posláním bylo pečovat o potřebné. (Slowik 2007). První zpráva o hromadném opatření slabomyslných pochází z roku 1074, kdy solnohradský biskup zřídil v Admontě klášter, do kterého umístil 12 kretinů. (Zeman 1939). Úroveň péče byla různá, ale díky náboženství, jehož esencí je láska k bližnímu, se do péče o postižené vneslo více soucitu a lidskosti. Duchovní aspekt života přináší

¹Fán Chí wèn „rén“. Zīyuē: „àirén“ wèn „zhī“. Zīyuē: „zhīrén – Fan Čch' se zeptal: „co je [podstatou] lidskosti?“ Mistr odpověděl: „mít rád lidi“. Dále se zeptal: „co je [podstatou]moudrosti?“ Mistr odpověděl: „znát lidi.“ (vlastní překlad).

²Agapéseis ton plésion sú hós seauton: „Budeš milovat svého bližního jako sebe sama“ (vlastní překlad).

živnou půdu pro kultivaci morálky, která následně usměrňuje mezilidské vztahy. Bez duchovního aspektu pak nemá morálka dostatečnou oporu. Bez soucitu a milosrdenství se pak člověk stává, jak praví přísloví „*člověk člověku vlkem*“. Středověk se tedy stal počátkem zrodu institucionalizované péče zaštitěné církví, ale také nemilosrdným katem mnoha postižených, kteří byli obviněni kvůli svému postižení z čarodějnictví, za což se tehdy upalovalo.

Novověk

Pro novověk je typický humanistický přístup. Do popředí pozornosti se dostává člověk, zejména jeho tělesné znaky, které jsou s rozvojem přírodních věd a medicíny zkoumány velmi podrobně. „*Osobnost člověka začíná být více nahlížena v komplexu její složky fyzické, psychické, duchovní i sociální*“ (Slowik 2007, s. 13). V tomto období se zakládají již instituce, jejichž účelem není pouze pomáhat postiženým lidem uspokojovat základní lidské potřeby, ale cíleně a pod záštitou vědy profesionálně pomáhat a léčit. Pro toto období je také charakteristický velký zájem o výchovu. Veliký humanista Jan Ámos Komenský (1592 – 1670), právem nazývaný Učitel národů, zastával zásadu, „*že jsou v každém člověku jisté možnosti, které by se měli zachytit a rozvíjet. Takové možnosti sluší hledat i v slabomyslném*“ (Zeman 1939, s. 4). Komenský pak sám ve své Velké didaktice píše „*nelze nalézt člověka takové neplodnosti duševní, aby mu vzdělávání nepřineslo vůbec žádného zlepšení*“ (Komenský 1905, IX, 4, s. 87). Dále uvádí, zabráníme-li, aby na toho, kdo je od přirozenosti hloupý a tupý, působila zkáza a zjemníme-li jeho mravy, i z něho se stane člověk (Komenský 1905). Tyto nadčasové zásady se staly nosnými pilíři pro další vývoj v péči o postižené lidi.

Devatenácté a počátek 20. století

Podle Slowika (2007) je pro toto období charakteristický rehabilitační přístup, v němž dochází k úspěšnému slučování léčení s výchovou a vzděláváním. Stinnou stránkou tohoto přístupu je segregace lidí, kteří díky vysoké míře svého postižení nebyli schopni se rehabilitovat a zapojit opět zcela do společnosti. V tomto období byl založený v roce 1871 první a nejstarší ústav pro slabomyslné v Čechách. Ústav se jmenoval Ernestinum a vedl ho MUDr. Karel Slavoj Amerling.

Období od konce druhé světové války do 90. let 20. století.

Pro toto období je typický preventivně-integrační přístup. Preventivní činnost je zaměřená na zkoumání plodu ještě před jeho narozením. Snahou je předejít narození postiženého dítěte, což s sebou přináší etická dilemata a někdy i tragické konflikty mezi zastánci a odpůrci interrupcí. V tomto období také dochází k intenzivní integraci znevýhodněných osob do majoritní společnosti (Slowik 2007).

Současnost

V současnosti převládají inklusivní přístupy, pro které je charakteristické „*přirozené začleňování handicapovaných osob do běžné společnosti*“ (Slowik 2007, s. 14). Jedním z nástrojů, jak přirozeně začleňovat lidi s mentálním postižením do společnosti, je právě institut chráněného bydlení. Každý člověk bez ohledu na to, jestli je postižený či nikoli má právo dle listiny Základních lidských práv a

svobod dle článku 7 a 8 na soukromý a osobní svobodu, což postiženým lidem chráněné bydlení, pracují-li v něm lidští asistenti, může zaručit rozhodně více než zařízení ústavního typu. Je ale třeba zdůraznit, že samotná inkusivní forma bydlení v podobě chráněného bydlení toho zárukou ještě není. Pro postiženého člověka, kvalitu jeho života, bude jistě podstatnější, kdo mu v začleňování pomáhá, kdo ho životem ze začátku provází. Chráněné bydlení je ale jistě výborným předpokladem pro další proces začleňování.

1.2. Legislativní vymezení v rozsahu MPSV

V roce 2006 byl pod číslem 108 schválen důležitý zákon o sociálních službách, který je pro poskytování sociálních služeb naprosto klíčový. Tento zákon nabyl účinnosti prvního ledna 2007. Nedílnou součástí zákona č. 108/2006 Sb. je také vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 108/2006 Sb.

Struktura zákona č. 108/2006 Sb.

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách je rozdělen do 11 částí, které tvoří celkem 122 paragrafů. Část první pojednává o úvodních ustanoveních, část druhá o příspěvku na péči, část třetí o sociálních službách, část čtvrtá o inspekci, část pátá o mlčenlivosti, část šestá o financování sociálních služeb, část sedmá o správních deliktech, část osmá o předpokladech pro výkon povolání sociálního pracovníka, část devátá o předpokladech pro výkon činnosti v sociálních službách, část desátá o akreditaci vzdělávacích zařízení a programů a poslední část jedenáctá o společných, přechodných a závěrečných ustanoveních. Všechny části tohoto zákona pochopitelně tvoří organický celek, pro účel této práce se ale zaměřím na první a třetí část. První zejména proto, že vymezuje základní zásady a principy a třetí proto, že podrobněji popisuje sociální služby.

V první části v paragrafu 1., kde se upravuje předmět zákona, se praví „*Tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči...*“. Zákon tak hned stanovuje dva podpůrné nástroje, které slouží k poskytování náležité pomoci. Příspěvek na péči jsou finanční prostředky, které slouží lidem v nepříznivé sociální situaci k tomu, aby si za ně mohli zaplatit některou z nabízených sociálních služeb. Konkrétně v rámci CHB se z příspěvku na péči hradí poskytovaná podpora v podobě asistence. Velmi podstatný je paragraf 2., který vymezuje ve dvou odstavcích základní zásady a principy. Jelikož jsou tyto principy naprosto zásadní a bohužel ne vždy se jich vykonavatelé sociálních služeb důsledně drží, budu zde citovat odstavec druhý dle zákona v plném znění.

„Rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležité kvalitě

takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob.“ (z. 108/2006 Sb., § 2). Samotné povědomí o těchto principech pro praxi ale nestačí. Bez jisté míry altruismu, který je jedním z určujících znaků lidskosti, tyto zásady uplatňovat v přímé péči lze jen velmi obtížně.

Třetí část tohoto zákona pojednává podrobněji o sociálních službách. Díl první vymezuje základní druhy a formy sociálních služeb. Co do druhů se sociální služby dělí na sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Co do formy se sociální služby dělí na služby pobytové, ambulantní a terénní. Dále následuje výčet všech zařízení sociálních služeb. Pro účely této práce je ale podstatný paragraf 35, který vymezuje základní činnosti, při poskytování sociálních služeb.

„Základními činnostmi při poskytování sociálních služeb jsou: a) pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, b) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, c) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, d) poskytnutí ubytování, popřípadě přenocování, e) pomoc při zajištění chodu domácnosti, f) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, g) základní sociální poradenství, h) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, i) sociálně terapeutické činnosti, j) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, k) telefonická krizová pomoc, l) nácvik dovedností pro zvládnutí péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění, m) podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.“ (z. 108/2006 Sb., § 35). Až na telefonickou krizovou pomoc (k) jsou tyto činnosti poskytovány také v rámci chráněného bydlení, které spadá pod služby sociální péče. Více bude pojednáno o chráněném bydlení v následující kapitole.

Jelikož cílovou skupinu CHB organizace BDH tvoří lidé starší 18 let, záměrně jsem se nevěnoval legislativě školské.

Struktura vyhlášky č. 505/2006 Sb.

Vyhláška č. 505/2006 Sb. je rozdělena do 8 kapitol, které tvoří 41 paragrafů. Tato vyhláška nabyla účinnosti 1. ledna 2007. Důležitou součástí vyhlášky jsou také tři přílohy, zejména pak příloha č. 2, která obsahuje přehled standardů kvality sociálních služeb.

Část první pojednává o způsobu hodnocení schopnosti zvládat základní životní potřeby, nejrozsáhlejší část druhá vymezuje a konkretizuje rozsah úkonů poskytovaných v rámci základních činností u jednotlivých druhů sociálních služeb a určuje maximální výši úhrad za poskytování některých sociálních služeb. Pro účel této práce je podstatný zejména paragraf 17, který se týká chráněného bydlení. Část třetí stručně pojednává o zdravotních stavech vylučujících poskytování pobytových sociálních služeb, část čtvrtá o kvalifikačních kurzech pro pracovníky v sociálních službách, část pátá o hodnocení plnění standardů kvality sociálních služeb a o informacích o výsledku provedené inspekce, část šestá o náležitostech průkazu zaměstnance obce a zaměstnance kraje oprávněného k výkonu činností sociální práce, část sedmá o přechodných ustanoveních a poslední část osmá o účinnosti.

Příloha č. 1 k vyhlášce č. 505/2006 Sb. vymezuje schopnosti zvládat základní životní potřeby, příloha č. 2 obsahuje přehled standardů kvality sociálních služeb, o němž je podrobněji pojednáno v kapitole třetí této práce. Příloha č. 3 byla zrušena a příloha č. 4 udává přehled oborů vzdělání, při jejichž absolvování se nevyžaduje absolvování kvalifikačního kurzu pro pracovníky v sociálních službách.

2. Chráněné bydlení jako výsledek procesu transformace

V první části této kapitoly pojednám o procesu transformace, v druhé části pak budu obecně popisovat chráněné bydlení.

2.1. Proces transformace

Co znamená proces transformace neboli deinstitucionalizace? *„Deinstitucionalizace sociálních služeb znamená změnu (transformaci) institucionální (ústavní) péče v péči komunitní. Je to změna, která usiluje o to, aby i uživatelé sociálních služeb žili ve svém domově a životem podle své vlastní volby tak, jak je to ve většinové společnosti běžné“* (Adamec, 2013, s. 15). Procesem transformace je snaha předejít negativním vlivům, kterým jsou vystaveni lidé, kteří jsou nuceni v ústavech žít. Mezi rizika ústavní péče uvádí Matoušek následující: *„Nejzávažnějším rizikem dlouhodobého pobytu v ústavu je tzv. **hospitalismus**, tedy stav dobré adaptace na umělé ústavní podmínky doprovázený snižující se schopností adaptace na neústavní „civilní život“... Redukce nároků a omezení podnětů mají dobře známé a mnohokrát popsané následky: ztrácející se zájem o lidi a svět, zhoršování schopností komunikovat, regresi čili návrat do starších vývojových stádií, hledání náhradního uspokojení v jídle, nepřiměřený spánek, automatické pohyby atd.“* (Matoušek, 1999, s. 118). Důvody deinstitucionalizace lze shrnout následovně:

- a) účelem je především lepší ochrana lidských práv
- b) kultivace a rozvíjení osobnosti uživatele služeb
- c) začleňování do běžného života společnosti
- d) v současné době se jedná asi o nejlepší a nejúčelnější způsob poskytování sociálních služeb

Chráněné bydlení různého typu je tedy adekvátní formou nového domova pro lidi, kteří opouštějí v procesu transformace ústavní zařízení. Do procesu transformace se zapojují především uživatelé s větší mírou soběstačnosti a samostatnosti. Uživatelé nejschopnější mohou využít také služeb podpory samostatného bydlení, což je, jak stojí v zákoně o sociálních službách, *„terénní služba, poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení...“* (108/2006 Sb., § 43). Pokud je tato služba dostupná v blízkém okolí, kde se nachází chráněné bydlení, je samozřejmě možné, aby k tomuto přechodu došlo také z chráněného bydlení, kde by měli být uživatelé v nejvyšší možné míře vedeni k soběstačnosti a samostatnosti. Mnoho uživatelů v sobě totiž skrývá díky lhostejnosti, nedostatečné pozornosti ze strany blízkých osob a vlivem ústavního prostředí, nemalý potenciál schopností, které by, pokud by se rozvinuly, umožnily uživatelům žít plnohodnotnější a samostatnější život. Je třeba si totiž uvědomit důležitý fakt, že i chráněné bydlení se může stát „malým ústavem“. *„Naplnění práva na nezávislý život tak nelze zužovat jen na hledisko prostorové – i relativně malé skupinové zařízení, fyzicky umístěné v rámci komunity, si může zachovávat vysloveně institucionální prvky a být tak prostředím, které požadavky práva na zapojení do*

komunity nesplňuje“(Johnová et al. 2013, s. 8). Místo samotné, kde uživatelé žijí, tedy nehraje zásadní roli v kvalitě jejich života. Individuální bydlení se týká v rámci uživatelů chráněného bydlení jen menšiny, jen těch nejschopnějších lidí, kteří využívají osobní asistence jen minimálně, ostatní žijí ve skupinovém bydlení, kde sdílí jeden byt, byt velikostně 4+1, třeba i 6 uživatelů. O soukromí se příliš hovořit tedy nedá. Oproti ústavní péči je to stav ale přeci jenom uspokojivější. Co je ale podstatnější pro kvalitu života je právě osobní asistence, ta „*vytváří základní podmínku nezávislého života*“ (Johnová et al. 2013, s. 7). **Lidskost a profesionalita** osobních asistentů je tedy pro kvalitu života uživatelů a naplnění transformačního procesu zcela klíčová a dle mých zkušeností hodně opomíjená. Pro uživatele s těžkou a hlubokou mentální retardací není chráněné bydlení vhodné, jejich míra soběstačnosti je totiž tak nízká, že prakticky potřebují čtyřicetihodinovou péči, která se poskytuje právě v ústavních zařízeních. Nicméně i u těchto uživatelů se kvalita jejich života odvíjí spíše od lidí, kteří o ně pečují, než od místa, kde žijí. Přes dva roky jsem působil jako osobní asistent (dobrovolník) v Domově sociálních služeb ve Slatiňanech na oddělení G, kde žili převážně uživatelé s těžkým a hlubokým mentálním postižením. Celkem 64 uživatelů žilo v pěti rodinných „bytech“. Na jeden rodinný byt byla přidělena jedna asistentka, která sloužila ve 12 hodinových směnách! Personální zabezpečení je tedy podstatné jak co do kvality asistentů, tak co do přiměřeného počtu. I sebelepší zaměstnanec nedokáže efektivně využít svůj potenciál ve prospěch uživatelů, kvality jejich života, když pracuje pod tlakem a v nevhodných podmínkách.

2.2. Chráněné bydlení

Zákon č. 108/2006 Sb. definuje chráněné bydlení takto: „*Chráněné bydlení je pobytová služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby*“ (108/2006 Sb., § 51).

Ze slovníku sociální práce se můžeme dočíst následující definici: „*Bydlení v bytě, který je v ideálním případě v běžné zástavbě a patří poskytovateli sociální služby. Bydlí v něm jeden nebo více klientů, kteří se podle svých možností podílejí na vedení své domácnosti. Klienti jsou v pravidelném kontaktu s pracovníky sociální agentury. Služby jsou klientovi podle individuální potřeby poskytovány sociálním pracovníkem, pečovatelem nebo asistentem*“ (Matoušek, 2003, s. 74).

Z jiného zdroje, jediné monografie v českém jazyce, zevrubně se zabývající chráněným bydlením z různých jeho aspektů, se dočteme: „*Chráněné bydlení můžeme definovat jako sociální službu, která zajišťuje lidem se zdravotním postižením samostatné a nezávislé bydlení*“ (Rada, 2006, s. 8).

Dle Registru poskytovatelů sociálních služeb poskytuje chráněné bydlení v rámci České republiky celkem 206 poskytovatelů, z toho 11 poskytovatelů nabízí služby chráněného bydlení v rámci Královéhradeckého kraje (<http://iregistr.mpsv.cz/>).

U nás se tato služba rozvíjí od roku 1989. Chráněné byty jsou někde budovány v areálu ústavů a léčeben, zřizují je také nestátní organizace. Uživatelé jsou převážně lidé s mentálním postižením a lidé chronicky duševně nemocní.

2.2.1. Typy chráněného bydlení

Chráněné bydlení by se mělo stát především **DOMOVEM** pro své nové uživatele. Rada rozděluje chráněné bydlení podle počtu uživatelů na **individuální bydlení**, chráněné byty, v nichž uživatel žije úplně sám, případně může sdílet s jiným uživatelem společné prostory a sociální zařízení a **skupinové bydlení**, chráněné bydlení komunitního typu, kde v jednom větším bytě žije pohromadě více uživatelů, a podle cílové skupiny na **lidi se zdravotním postižením, seniory a osoby v obtížné životní situaci** (Rada 2006).

2.2.2. Cílová skupina chráněného bydlení

Cílovou skupinu tvoří lidé, kteří nedokážou žít zcela samostatně a potřebují ke svému životu někoho, kdo by jim pomohl v různých aspektech zvládnání běžného života. Rada se ve své publikaci zabývá pojmenováním občanů, kteří jsou sociálně znevýhodnění. Uživatelům služeb sociální péče se říkalo v různém období různě, od pacienta, chovance až ke klientovi či uživateli (Rada 2006). V dnešní době se nejčastěji používá označení klient či uživatel. Osobně se ale domnívám, že samotné pojmenování pro člověka s mentálním postižením není rozhodující a ani stigmatizující, uvažme-li

fakt, že mnohdy tomuto označení samotní uživatelé ani nerozumí. Mnohem podstatnější je lidský a přátelský přístup, ochota a vstřícnost. Jsou-li splněny tyto předpoklady, pak obecné pojmenování hraje v kvalitě života lidí s mentálním postižením pramalou roli. Zde opět zdůrazňuji, že v přístupu k lidem s mentálním postižením je klíčový individuální přístup a znalost uživatele. Co nevádí jednomu, to se může dotknout jiného!

Matoušek ve slovníku sociální práce dále upřesňuje, že je chráněné bydlení „*vhodné pro klienty trvale postižené nebo dlouhodobě nemocné, kteří potřebují stálou podporu, ale jejich stav nevyžaduje ústavní pobyt s plným zaopatřením*“ (Matoušek, 2003, s. 74). Jak je již zřejmé z výše uvedených definic jedná se především o lidi s mentálním a duševním postižením. Pro účely této práce nás budou zajímat hlavně lidé s mentálním postižením.

Lidé s mentálním postižením

Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10 (F70 – F79) definuje mentální retardaci následovně: „*Stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován zvláště porušením dovedností, projevujícím se během vývojového období, postihujícím všechny složky inteligence, to je poznávací, řečové, motorické a sociální schopnosti. Retardace se může vyskytnout bez, nebo současně s jinými somatickými nebo duševními poruchami*“ (<http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>).

Valenta dále upřesňuje: „*jedinci s mentální retardací mohou být postižení celou řadou duševních poruch, jejichž prevalence³ je tři až čtyřikrát častější než v běžné populaci. Adaptivní chování je vždy narušeno, ale v chráněném sociálním prostředí s dostupnou podporou nemusí být toto narušení u jedinců s lehkou mentální retardací nápadné.*“ (Valenta et al., 2012, s. 32).

Drtílková definuje mentální retardaci poněkud stručněji: „*mentální retardace je stav zastaveného nebo neúplného vývoje, s narušením dovedností přiměřených pro dané vývojové období, které přispívají k celkové úrovni inteligence – tj. poznávacích, řečových, pohybových a sociálních schopností*“ (Drtílková in Raboch et al., 2001, s. 342).

Mentální retardace se dále dělí dle míry postižení do čtyř stupňů:

- Lehká mentální retardace (F70)
- Středně těžká mentální retardace (F71)
- Těžká mentální retardace (F72)
- Hluboká mentální retardace (F73)

Odlišnost mezi jednotlivými stupni spočívá především v míře soběstačnosti, mentálních a socializačních dovedností. Matematicky lze jednotlivé stupně odlišit dle výše IQ, což je „měřitelná“ hodnota lidské inteligence. Pro lepší poznání a porozumění lidem s mentálním postižením má však tato klasifikace pramalou výpovědní hodnotu, proto se jí nadále zabývat nehodlám.

---

³Akademický slovník cizích slov definuje výraz prevalence následovně: *převládání, převažování, převaha* (Petráčková et al., 1998, s. 617)

Uživatelé chráněného bydlení bývají většinou postiženi lehkým až středně těžkým mentálním postižením. Míra soběstačnosti uživatelů chráněného bydlení je tedy na takovém stupni, že jim umožňuje žít v takové formě bydlení, kde se většinou neposkytuje asistence 24 hodin denně.

2.2.3. Volba uživatelů pro chráněné bydlení

Rada uvádí dvě zásadní kritéria pro volbu uživatelů do chráněného bydlení:

- a) „*klienti musí patřit do stejné cílové skupiny*
- b) *musí dosahovat požadované úrovně samostatnosti a soběstačnosti.*

Přijetí klienta, který nesplňuje oba tyto předpoklady, způsobí vážné problémy při chodu zařízení“ (Rada, 2006, s. 22). Dalším vhodným postupem zejména pro individuální bydlení je cvičný pobyt budoucích uživatelů. Dle Rady by délka cvičného pobytu měla trvat nejméně půl roku plného užívání, protože tato doba je dostačující, aby se ukázalo, jestli je uživatel schopný se plně adaptovat na nové prostředí se vším, co individuální bydlení obnáší (Rada, 2006). Bez cvičných pobytů a bez konzultace s lidmi, kteří uživatele nejlépe znají, tedy s klíčovými pracovníky, opatrovníky, přáteli, rodinnými příslušníky, pokud nějaké uživatele pochopitelně mají, se jedná o sázku do loterie. U skupinového bydlení je pak nutné zvážit také vztahy mezi uživateli navzájem a mezi uživateli a případnými asistenty, neboť právě asistenti mnohdy hrají v životě uživatelů klíčovou roli a s uživateli tráví také nejvíce času. Osobně si také myslím, že by se uživatelé měli možnost také sami vyjádřit, s kým by chtěli žít v jedné domácnosti, v případě, že se mají vybrat pro skupinovou domácnost z kolektivu, kde se uživatelé již znají. Z vlastní zkušenosti vím, jaké problémy nastávají při nevhodné volbě uživatelů či asistentů. V jednom případě docházelo k hádkám a v druhém k rozvracení kolektivu kvůli upřednostňování jednoho uživatele před ostatními. Při nepoměrně nízké soběstačnosti a samostatnosti jednoho uživatele v porovnání s ostatními dochází pomalu k ochromení celé skupiny. Správná volba uživatelů pro chráněné bydlení je tedy klíčová pro vzájemné harmonické soužití a neměla by se podceňovat.

3. Standardy kvality a práva lidí s mentálním postižením

V této kapitole se stručně zabývám standardy kvality sociálních služeb a právy lidí s mentálním postižením.

3.1 Standardy kvality sociálních služeb

Zákon o sociálních službách definuje standardy kvality následovně: „*Standardy kvality sociálních služeb jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je definována úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi poskytovatelem a osobami*“ (z. č. 108/2006 Sb., § 99).

Seznam všech patnácti standardů kvality v sociálních službách uvádí vyhláška MPSV č. 505/2006 Sb. v příloze č. 2. Dle této vyhlášky zde uvádím jejich seznam:

1. Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb
- 2. Ochrana práv osob**
3. Jednání se zájemcem o sociální službu
4. Smlouva o poskytování sociální služby
5. Individuální plánování sociální služby
6. Dokumentace o poskytování sociální služby
7. Stížnosti na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby
8. Návaznost poskytované sociální služby na další dostupné zdroje
9. Personální a organizační zajištění sociální služby
10. Profesní rozvoj zaměstnanců
11. Místní a časová dostupnost poskytované služby
12. Informovanost o poskytované sociální službě
13. Prostředí a podmínky
14. Nouzové a havarijní situace
15. Zvyšování kvality sociální služby

„Pro každý z uvedených standardů je vypracováno několik kritérií, tj. de facto závazných či doporučených postupů poskytovatele služby v dané oblasti jím poskytované služby. Kritéria jsou označena jako zásadní a ostatní, přičemž nesplnění jen jednoho ze zásadních kritérií může mít, při nesjednání nápravy, za důsledek odebrání registrace k poskytování dané služby“ (Michalík, 2012, s. 112).

Z výše uvedeného přehledu je patrné, že jsou standardy pojaty velmi obecně, nezohledňují tak vůbec individuální rysy a potřeby cílových skupin a míru jejich závislosti a soběstačnosti. Téměř u všech kritérií je uvedeno, že „*poskytovatel má písemně zpracována vnitřní pravidla / postupy...*“ již se zde ale nepraví, jak by tato pravidla měla být vypracována. V kritériích se ale také uvádí, že je třeba

zohledňovat možnosti osoby, které jsou služby poskytovány, což je plně v pořádku, ale na druhou stranu, vezmeme-li v potaz naši cílovou skupinu, tedy osoby s mentálním postižením, zůstává otázka, jestli i precizně vypracovaná pravidla, vnitřní předpisy a metodiky samy o sobě zaručují pro uživatele jejich dodržování. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že nikoli. Nutno si totiž uvědomit velmi podstatný fakt, že míra závislosti mentálně postižených lidí je přímo úměrná míře jejich zranitelnosti. „*Čím větší míra závislosti, tím pravděpodobnější je možné porušení práv uživatelů. A naopak. Závislost zvyšují známé faktory jako věk, zdravotní stav uživatelů. Téměř absolutní závislost uživatele služby pozorujeme u osob zbavených způsobilosti k právním úkonům*“ (Čermáková et Johnová, 2002, s. 21). Kvalita poskytovaných služeb, tedy naplňování standardů, bude záviset především na blízkých osobách, asistentech, kteří by měli uživatelům pomáhat v situacích, v nichž si nedokážou pomoci sami. Ať se jedná o ochranu práv, individuální plánování či stížnosti, budou vždy standardy naplňovány skrze asistenty a sociální pracovníky organizace, která poskytuje sociální služby. Pro uživatele tedy standardy kvality zárukou, že jim budou skutečně poskytovány kvalitní služby, samy o sobě nejsou. Bez **dostatečného a kvalitního personálního zabezpečení** zůstávají standardy kvality květinou, která nevoní.

3.2. Práva lidí s mentálním postižením

„*Lidé s mentálním postižením mají stejná základní práva a svobody jako lidé bez postižení*“ (Sobek 2007, s. 17). Podle nového občanského zákoníku je každý člověk právní osobností, což znamená „*způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti*“ (z. č. 89/20012 Sb., § 15). Dalším důležitým pojmem je pojem **svéprávnost**. „*Svéprávnost je způsobilost nabyvat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)*.“ (z. č. 89/20012 Sb., § 15). Svéprávnosti nelze člověka zbavit zcela, tak jako tomu bylo dříve, když se lidé mohli zbavovat způsobilosti k právním úkonům, ale lze ho v některých oblastech ve svéprávnosti omezit, což učiní soud. Omezení ve svéprávnosti se týká pouze právního jednání, nikoli základních lidských práv. Ve vyjádření soudu by měla být obsažena pouze ta omezení v právním jednání, při jejichž vykonávání je potřeba osoba opatrovníka, kterého soud přiděluje člověku, opatrovanci, jehož omezuje ve svéprávnosti. Není možné, aby byl někdo omezen ve svéprávnosti, tedy v právním jednání, aniž by mu byl přidělen nějaký opatrovník. Všichni uživatelé CHB organizace BDH jsou nějakým způsobem na svéprávnosti omezeni, většinou se jedná o hospodaření s penězi. Omezení na svéprávnosti však v žádném případě „*neznamená zbavení základních lidských práv*“ (Sobek 2007, s. 16), což má zásadní význam při práci s lidmi s mentálním postižením. Občas se totiž stává, že role opatrovníka překračuje své pravomoci. Opatrovník, zejména jedná-li se o rodinného příslušníka, pak zasahuje do sféry základních lidských práv více, než by bylo správné. V oblasti lidských práv, kde se nejedná o právní jednání, **nerozhoduje opatrovník** (Sobek 2007). Organizace, poskytující sociální služby, by pak měla případně zásahy do základních práv u svého uživatele korigovat a pokud možno jim předcházet. „*Ochrana práv uživatelů je jednoznačně nejdůležitější částí celých standardů*“ (Rada 2006, s. 26). Pro

lepší názornost rozdílu mezi základními lidskými právy a právním jednáním zde uvedu příklady. Do základních práv patří např. „*volně se pohybovat, vybrat si přátele, mít partnera či partnerku, mít kontakt s rodinou, přijímat návštěvy, zamknout si svůj byt, pokoj nebo skříňku, dostávat odměnu za práci, zvolit si, co chce dělat ve svém volném čase, vybrat si, co bude jíst, co si vezmu na sebe, rozhodnout se, budu-li kouřit či pít alkohol atd.*“ (Sobek 2007, s. 16.). Právním jednáním se pak myslí např. nákup a prodej movitých či nemovitých věcí, podpis různých smluv, pronájem bytu, udělení plné moci, sjednání půjčky, souhlas s lékařským zákrokem atd. (Sobek 2007). V právním jednání, v němž byl člověk omezen, pak opatrovance zastupuje jeho opatrovník. Brání-li někomu jeho zdravotní postižení v právním jednání, nabízí Nový občanský zákoník jiné možnosti, jejichž využití by zabránilo zbytečnému omezení ve svéprávnosti. Jedná se o tři instituty, institut **předběžného prohlášení**, institut **nápomoci při rozhodování** a institut **zastoupení členem domácnosti**. Podrobněji o těchto institutech se lze dočíst v zákoně č. 89/2012 Sb. v § 38 – 54. Pro účely chráněného bydlení, respektive pro uživatele, kteří již nějaký čas v chráněném bydlení žijí, by byla jistě lepší volba nápomoc při rozhodování (§ 45) než omezování ve svéprávnosti. Institut nápomoci při rozhodování bezpochyby podporuje uživatele k větší míře soběstačnosti než opatrovnictví. Podporovaný se tak aktivněji podílí na běhu svého života. Volba podpůrce či podpůrců je jistě klíčová, vyžaduje nejenom vzájemnou důvěru mezi podporovaným a podpůrcem, ale také vzájemnou úctu a ze strany podpůrce i upřímný zájem podporovanému pomáhat. „*Podpůrce má právo namítat neplatnost právního jednání podporovaného*“ (z. č. 89/2012 Sb. § 47) v případě, že podporovaný právně jednal bez přítomnosti svého podpůrce, a že má důsledek tohoto právního jednání neblahý dopad pro podporovaného či jiné osoby. Podpůrce má tedy v námitce na neplatnost právního jednání stejné právo jako opatrovník, jen s tím rozdílem, že při opatrovnictví není nutné zpětně dokazovat, jestli byl člověk omezený ve svéprávnosti schopen plně si uvědomit dopad svého právního jednání, což se u člověka, který nebyl omezený ve svéprávnosti v době právního jednání, dokazovat zpětně musí. Tento institut, ač má pro uživatele řadu výhod, se zatím v rámci CHB organizace BDH nevyužívá.

V případě, že dochází v CHB k porušování či zneužívání práv uživatelů, dochází zde jednoznačně ke střetu zájmů, k upřednostnění zájmů jiných osob na úkor zájmů uživatelů. Na jedné straně je zájem uživatele, na druhé straně se mohou vyskytnout odlišné zájmy rodičů (opatrovníka), zájmy poskytovatele služeb, zájmy personálu (nejčastěji asistentů), zájmy ostatních uživatelů (nejčastěji spolubydlících) či zájmy jiných osob, které přicházejí do styku s uživateli. (Sobek 2007) Uvedu zde pro názornost dva příklady. Převládá-li nabídka nad poptávkou o služby v CHB, pak bude problémové chování některého z uživatelů tolerováno na úkor jiných uživatelů nebo projeví-li uživatel zájem se osamostatnit a opustit tak služby CHB, nebude mu to umožněno. Uživatel tak bude „*uměle udržován*“ ve stavu závislosti na službě. „*Uměle udržovat*“ neznamená explicitně zakazovat nebo „*věznit*“, ale spíše nevytvářet takové podmínky, aby docházelo k řádnému nácviku a kultivaci soběstačnosti navzdory vůli uživatele. Nutno si totiž uvědomit, že uživatel, byť má potenciální schopnosti se osamostatnit, nemá-li ve své blízkosti podpůrce či opatrovníka, který by skutečně dbal jeho zájmů, bez

pomoci ostatních, v případě CHB asistentů a sociálních pracovníků, není sám schopen službu opustit a žít samostatný život. Jelikož uživatelé CHB přicházejí nejčastěji do kontaktu s asistenty, s nimi tráví prakticky nejvíce času, dá se předpokládat, že ke střetu zájmů bude docházet nejčastěji ve vztahu uživatel / asistent, což se během výzkumu také bohužel nejednou potvrdilo.

Základní lidská práva a svobody jsou zakotvena v Ústavě (z. č. 1/1993 Sb.), v Listině základních práv a svobod (z. č. 2/1993 Sb.) a v mezinárodních úmluvách, které mají nejenom povahu zákona, ale mají dokonce přednost, vyšší právní sílu, před vnitrostátními právními normami. Pro lidi s mentálním postižením je zásadní **Úmluva o právech osob se zdravotním postižením**, kterou přijalo Valné shromáždění OSN v roce 2006. Česká republika tuto smlouvu ratifikovala 30. března 2007. Úmluva se skládá z předmluvy a 50 článků, z nichž jsou velmi důležité články 12 a 19. Článek 12 pojednává o **rovnosti před zákonem** a článek 19. o **nezávislém způsobu života a zapojení do společnosti**. Pro lepší názornost uvádím oba články v doslovném znění v dodatku č. I. Z obsahu Úmluvy je pak zřejmé, že je u zdravotně postižených lidí preferován model podpory místo modelu opatrovnictví.

Lidská práva jsou vymezena na poli právním jistě dostatečně, což může být paradoxně známka toho, že lidé s mentálním postižením jsou na svých právech stále kráceni. Jaká je ale záruka třeba pro pana P., že i přes tento ochranný štít zákonných norem, úmluv a deklarácí, budou jeho práva dodržována? Dobře definované zákony jsou jistě velkou oporou, pro lidi s mentálním postižením však neznamenají téměř nic v porovnání s realitou vzájemných vztahů, v nichž jsou jejich životy propleteny. Pro dodržování práv lidí s mentálním postižením jsou tedy podstatné především osoby, které se vyskytují v jejich blízkosti.

Shrnutí teoretické části

Teoretická část práce je rozdělena do tří částí. Každá část je dále rozdělena do dvou podkapitol. První část pojednává stručně o historii péče o lidi s mentálním postižením, první podkapitola se pak věnuje přístupům k lidem s mentálním postižením od starověku po současnost. Druhá podkapitola navazuje na současný inklusivní přístup v podobě legislativního vymezení v rozsahu MPSV.

Druhá část pojednává obecně o chráněném bydlení jako výsledku procesu transformace. Tato část je opět členěna na dvě podkapitoly. První podkapitola se věnuje stručně samotnému procesu transformace, zejména pak jeho smyslu a účelu. Druhá podkapitola pak pojednává obecně o chráněném bydlení, o jeho typech, cílové skupině a způsobu volby uživatelů pro tento typ sociální služby.

Třetí a závěrečná část se pak věnuje v první podkapitole standardům kvality, které by měly tvořit neoddelitelnou součást při poskytování jakékoli sociální služby a v druhé podkapitole právům lidí s mentálním postižením.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Charakteristika výzkumu

V praktické části této práce se budu zabývat samotným výzkumem, jehož obsahem je celkem podrobný popis zkoumaného prostředí, tedy CHB organizace BDH a sledování míry spolupráce asistentů při plavání. Podrobnější popis prostředí CHB jsem zde uvedl proto, aby bylo zřejmé, v jakých podmínkách ke spolupráci docházelo.

4.1. Stav před výzkumem

Než začnu popisovat cíle, důvody a postupy výzkumu, je třeba se nejprve zmínit o plavání provozovaném v CHB před zkoumaným obdobím. Plavání měla na starosti asistentka paní MŠ, která při mém nástupu z organizace odcházela. Plavání pod jejím vedením probíhalo většinou v neděli jednou za 14 dní. Po odchodu paní MŠ převzala formálně otěže jiná asistentka slečna PK, která se ale plavání nevěnovala. Asi po půl roce, co jsem byl zaměstnán v organizaci BDH, jsem se domluvil s asistentkou PK a otěže plavání jsem od ní převzal. Během měsíce ledna roku 2015 jsem asistoval při plavání sám a zároveň jsem zjišťoval, jestli bude o plavání dostatečný zájem mezi uživateli. Zájem mezi uživateli se potvrdil a postupem doby také narůstal. Se vzrůstajícím zájmem o plavání mezi uživateli jsem už nebyl schopen asistenci zajistit sám, proto bylo nutné, aby na této činnosti spolupracovali i jiní asistenti, aby poptávka uživatelů po plavání mohla být náležitě a hlavně spravedlivě uspokojena. O pomocnou asistenci při plavání se přihlásili sami asistenti tím, že se zapsali do seznamu na nástěnce v kanceláři asistentů. Vytvořil se tak neoficiální seznam zájemců z řad asistentů. Jakmile existovala poptávka po plavání jak mezi uživateli, tak mezi asistenty, mohl jsem začít s výzkumem, jehož předmětem bylo zjistit míru spolupráce mezi asistenty při plavání, což by bez zájmu uživatelů a ochoty asistentů realizovat nešlo. Délka zkoumaného období byla otevřená, potřeboval jsem dost času na to, abych mohl získat potřebná data, která by mně umožnila dojít k nějakému závěru. Plavání bylo pochopitelně schválené vedoucími pracovníky, kteří do jeho průběhu jak před zahájením výzkumu, tak v jeho průběhu, prakticky nezasahovali, což bylo pro samotný výzkum ideální, protože výsledná míra spolupráce mezi asistenty pramenila jen z jejich vůle, ochoty a dobrého úmyslu. Plavání probíhalo v krytém bazénu přímo v Trutnově. Vzdálenost od Oranžového domu k plaveckému bazénu činí 1300 m, což je vzdálenost, která se dá ujít do 30 minut, většinou cesta trvala kolem 20 minut. Stručně jsem shrnul stav, který předcházel samotnému výzkumu.

4.2. Charakteristika hlavního a dílčích cílů výzkumu

Hlavním cílem (HC) výzkumu je **zjistit podíl spolupráce a podstatné faktory, které na ni mají vliv, asistentů při činnosti, která uživatele nějakým způsobem obohacuje**. Pro tento úkol jsem si vybral plavání, protože právě při této činnosti se dá velmi dobře zachytit míra vzájemné spolupráce mezi asistenty.

K naplnění HC bylo nutné nejprve vytyčit dílčí cíle (DC).

Smyslem DC1 bylo nejprve zjistit kolik asistentů / dobrovolníků se chtělo na plavání podílet a kolik uživatelů o plavání projevilo zájem.

Smyslem DC2 bylo zjistit celkový přehled naplánovaných a uskutečněných návštěv v bazénu za zkoumané období.

Smyslem DC3 bylo zjistit jaké bylo personální zabezpečení asistence v době, kdy se mělo jít dle plánu plavat za zkoumané období.

Smyslem DC4 bylo zjistit skutečný podíl asistentů / dobrovolníků na plavání za zkoumané období.

Smyslem DC5 bylo zjistit přehled druhu asistence za zkoumané období, zdali se jednalo o asistenci samotnou nebo zdvojenou a v jakém počtu byla asistence zdvojená.

Smyslem DC6 bylo zjistit počet přítomných asistentů / dobrovolníků v době, kdy došlo ke zrušení plavání a kategorizace důvodů na relevantní a nerelevantní, které ke zrušení vedly.

4.3. Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

V následující tabulce uvádím přehled dílčích cílů výzkumu a tazatelských otázek, které se k dílčím cílům vztahují.

Tabulka 1 Transformace dílčích výzkumných cílů do tazatelských otázek

<i>Dílčí cíle výzkumu (DC)</i>	<i>Tazatelské otázky (TO)</i>
DC1: Zjistit kolik asistentů / dobrovolníků se chtělo na plavání podílet a kolik uživatelů o plavání projevilo zájem.	TO1: Jaký byl počet asistentů / dobrovolníků, kteří se na plavání chtěli podílet?
	TO2: Na jakých bytech asistenti trvale sloužili?
	TO3: Jaký byl poměr asistentů, kteří se na plavání chtěli podílet a kteří nikoli?
	TO4: Kolik uživatelů se chtělo plavání zúčastnit?
DC2: Zjistit za zkoumané období celkový přehled naplánovaných a uskutečněných návštěv v bazénu.	TO1: Jaký byl počet naplánovaných návštěv za zkoumané období?
	TO2: Jaký byl počet uskutečněných návštěv za zkoumané období?
	TO3: Jaký byl počet zrušených návštěv za zkoumané období?
DC3: Zjistit za zkoumané období jaké bylo personální zabezpečení asistence v době, kdy se mělo jít dle plánu plavat.	TO1: V jakém počtu a kolikrát byli přítomni na směně, kdy bylo v plánu plavání, asistenti / dobrovolníci, kteří se na plavání chtěli podílet?
DC4 Zjistit za zkoumané období skutečný podíl asistentů / dobrovolníků na plavání.	TO1: Kolikrát byl každý asistent / dobrovolník přítomen na směně, když se mělo jít plavat?
	TO2: Kolikrát byl každý asistent / dobrovolník naplánován, že se na plavání bude podílet?
	TO3: Kolik asistentů se opravdu na plavání podílelo?
	TO4: Kolikrát se na plavání každý podíleli?
DC5: Zjistit za zkoumané období přehled druhu asistence, zdali se jednalo o asistenci samotnou nebo zdvojenou a v jakém počtu byla asistence zdvojená.	TO1: Kolikrát každý z asistentů / dobrovolníků asistoval při plavání samostatně?
	TO2: Kolikrát každý z asistentů / dobrovolníků asistoval při plavání ve dvou?
	TO3: Jaký byl celkový počet zdvojených asistencí při plavání?
DC6: Zjistit za zkoumané období počet přítomných asistentů / dobrovolníků v době, kdy došlo ke zrušení plavání a kategorizace důvodů (relevantní / nerelevantní), které ke zrušení vedly.	TO1: Kdy bylo plavání zrušeno?
	TO2: Jaký byl počet přítomných asistentů / dobrovolníků v době, když bylo plavání zrušeno?
	TO3: Jaké důvody zrušení plavání pro celou skupinu lze považovat za relevantní a nerelevantní?
	TO4: Jaký byl poměr mezi relevantními a nerelevantními důvody zrušení plavání?

Zdroj: vlastní

4.4. Důvody výzkumu

Hlavním důvodem tohoto výzkumu je zjistit míru spolupráce asistentů při plavání, protože právě **spolupráce je podstatným znakem míry kvality poskytovaných služeb**. Jsem skálopevně přesvědčen, že chybí-li mezi asistenty spolupráce nebo je-li nedostatečná, odrazí se to zákonitě na kvalitě jejich práce. **Spoluprací zde myslím vzájemnou činnost dvou a více asistentů, kteří svou činností vytváří vhodné podmínky pro rozvíjení uživatelů**. Asistenti mají uživatelům pomáhat a vést je nejvyšší možnou měrou k soběstačnosti a to bez vzájemné spolupráce jde jen velmi obtížně, uvážíme-li skutečnost, že asistent díky dvanáctihodinovým směnám nechodí do práce každý den od

pondělí do pátku. Jakékoli činnosti, mají-li mít nějaký obohacující účinek a efekt, je třeba vykonávat pravidelně a dlouhodobě a hlavně bez nátlaku. Kontinuitu kultivace míry soběstačnosti u uživatelů musí zajistit tým, neboť jednotlivec toho díky nepravidelnosti směn sám docílit nemůže. Spolupráce je pak nutná jak v rozsahu týmu jedné domácnosti, tak v rozsahu širším, který zahrnuje týmy ostatních domácností. V době zkoumaného období zahrnovalo CHB v Trutnově celkem 4 domácnosti, z každé domácnosti byl na směně přítomen vždy jeden asistent, tedy celkem sloužili 4 asistenti. V případě zdvojení směn, k němuž občas docházelo kvůli vyrovnaní hodin, mohlo být přítomno asistentů i více. Spolupráce při plavání tedy zahrnovala jak spolupráci asistentů na bytech, zejména pokud šlo o sdělování informací, kdo a kdy jde plavat a dohlížení na to, aby měli uživatelé plavky a ostatní věci, tak spolupráci asistentů z různých domácností, kteří se pak sami podíleli na asistenci při plavání. Spolupráce týmů byla nezbytná právě tehdy, pokud nemohl jít vybraný asistent / dobrovolník na plavání a bylo nutné ho někým nahradit. Nebyl-li pomocný asistent nahrazen, probíhalo v lepším případě plavání bez zdvojené asistence, což samo o sobě sice mohlo snížit kvalitu poskytovaných služeb, ale neznemožnilo uživatelům jít plavat.

4.5. Výzkumná strategie

Pro výzkumnou část této práce jsem si zvolil **kvalitativní výzkum**. Kvalitativní výzkum lze definovat různě, uvádím zde definici, která mě zaujala. „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách*“ (Creswell 1998 in Hendl 2005, s. 50).

„*V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat*“ (Hendl 2005, s. 50). Hendl přirovnává činnost kvalitativního výzkumníka k práci detektiva, který pozorně hledá jakékoli informace, které by mu pomohly objasnit odpovědi na vytyčené otázky. Při pátrání používá induktivní i deduktivní postupy. Výzkumník se „*seznamuje s novými lidmi a pracuje přímo v terénu, kde se něco děje. Sběr dat a jejich analýza v kvalitativním výzkumu probíhají v delším časovém intervalu...a současně – výzkumník sbírá data, provede jejich analýzu a podle výsledků se rozhodne, která data potřebuje, a začne znovu se sběrem dat a jejich analýzou. Během těchto cyklů výzkumník své domněnky a závěry přezkoumává. Ověřuje popisnou, interpretační nebo teoretickou validitu výsledků.*“ (Hendl, 2005, s. 50). Výstup z kvalitativního výzkumu by měl dle Hendla obsahovat „*podrobný popis místa zkoumání, rozsáhlé citace z rozhovorů a poznámek, jež si výzkumník dělal při práci v terénu*“ (Hendl, 2005, s. 51).

Tabulka 2 Vlastnosti základních metod kvalitativního přístupu

Metoda	Vlastnosti	Výhoda
pozorování	delší období kontaktu	pochopení subkultury
texty a dokumenty	rozbor významu, organizace a použití	teoretické porozumění
interview	relativně nestrukturované	porozumění zkušenosti
audio a videozáznamy	přesná transkripce přirozených interakcí	porozumění průběhu interakcí

Zdroj: Hendl, 2005, s. 50

4.5.1. Použité metody

Pro kvalitativní výzkum jsem použil následující metody: *zúčastněné pozorování, analýzu textů / dokumentů a rozhovor.*

Zúčastněné pozorování

*Zúčastněné pozorování patří mezi nejdůležitější metody kvalitativního výzkumu (Jorgensen 1989 in Hendl 2005, s. 193). Hendl dále upřesňuje, zúčastněným pozorováním je možné popsat, co se děje, kdo nebo co se účastní dění, kdy a kde se věci dějí, jak se objevují a proč (Hendl 2005, s. 193). Zúčastněné pozorování je dále možné rozdělit na skryté a otevřené. Při svém výzkumu jsem si zvolil zúčastněné pozorování skryté, protože pokud bych účastníkům výzkumu prozradil, že míru jejich spolupráce pozoruji, zapisuji a následně vyhodnocuji, byl by výsledek mého pozorování velmi zkreslený, neodpovídal by přirozené dynamice pozorované skupiny. Většina lidí má totiž tendenci chovat se jinak, když ví, že jsou pozorováni. Ze zúčastněného pozorování byly za zkoumané období pořizeny *Výstupy z plavání*, které měly klíčový význam při analýze získaných dat. *Výstupy z plavání* jsem zaznamenával spolu se svým **klíčovým informátorem** asistentem panem MT. Důvody volby tohoto klíčového informátora byly následující. Pan MT působil v organizaci v době zahájení výzkumu sice jen půl roku, nicméně jeho dosažené vzdělání (magisterský titul v oboru sociální práce), podobné smýšlení a hodnoty a poctivý přístup k práci se staly dostatečnými důvody pro tuto volbu. Pan MT poctivě vedl *Výstupy z plavání*, byl pozorný a předával mi podstatné informace, kterých si všiml v době, když jsem nebyl přítomen.*

Analýza dokumentů

Za dokumenty se považují taková data, která vznikla v minulosti, byla pořizena někým jiným než výzkumníkem a pro jiný účel, než jaký má aktuální výzkum (Hendl 2005, s. 204). Pro sběr a analýzu dat bylo nutné použít následující dokumenty:

1. *Směrnice a metodiky vztahující se k CHB organizace BDH*

Hodnověrnost dat

Směrnice a metodiky OBDH jsou dle mého názoru spolehlivým zdrojem. Jistou nevýhodou je fakt, že v nich není uveden autor a pro metodiky zdroj, z něhož bylo vycházeno.

Při jejich studiu je patrné, že byla použita odborná literatura, odkazy na ni v textu však chybí. Metodiky a většina směrnic byla vytvořena ještě za minulého vedení, současný pan ředitel⁴ však vydal nařízení, že pokud stávající směrnice a metodiky nebudou nahrazené novými, jsou stále platné.

2. Deníky uživatelů

*Deníky uživatelů*⁵ jsou důležitým zdrojem informací především pro dohledávání chybějících dat z *Výstupů z plavání*, dále pro zjišťování přítomnosti asistentů na směnách a pro analýzu důvodů nepřítomnosti uživatelů v době, kdy měli mít plavání. *Deníky uživatelů* se píšou denně a jejich autorem jsou asistenti, kteří mají v ten den službu či jiný zaměstnanec, který s uživatelem vykonával nějakou činnost. Deníky obsahují řadu informací, týkající se činnosti, přítomnosti a zdravotního stavu uživatelů. Zápisy se pořizují v elektronické podobě přes zabezpečenou síť, ke které mají přístup jen oprávnění uživatelé.

Hodnověrnost dat

Informace obsažené v *Denících uživatelů* mají subjektivní ráz jejich tvůrců. Zápisy zde pořízené nemusí tedy odpovídat zcela skutečnosti. Může zde být pořízen záznam z činnosti či poskytnuté podpory, která nebyla vykonána, proto je třeba být při analýze pozorný. Zpětně se už ale některé kategorie údajů zaznamenaných v *Denících uživatelů* ověřit nedají. *Deníky uživatelů* jsou tedy jediným zdrojem pro ověřování dat, který je pro mě dostupný. Osobně jsem zápisy využíval, protože se nedomnívám, že by byly záměrně pořizovány u uživatelů záznamy o plavání, když se plavání uživatel nezúčastnil.

Rozhovor

Jednalo se výhradně o neformální rozhovory, jejichž účelem bylo doplnění informací k zúčastněnému pozorování.

4.6. Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvořili asistenti (pracovníci v sociálních službách) CHB v Trutnově, kteří se dobrovolně přihlásili, že budou asistovat při plavání a uživatelé CHB v Trutnově, kteří se chtěli plavání účastnit.

4.7. Zkoumané období

Zkoumané období zahrnuje únor až srpen roku 2015, tedy celkem 7 měsíců. Ne všichni asistenti / dobrovolníci a ne všichni uživatelé se účastnili plavání stejně dlouhou dobu. Výjimky jsou uvedeny v poznámkách pod čarou u příslušných tabulek / grafů.

---

⁴Který byl již také odvolán. V současné době, kdy píšou tuto část výzkumu OBDH ředitele žádného nemá.

⁵Deníky uživatelů obsahují následující kategorie informací: Realizace aktivizačních činností, Poskytnutí služeb dle míry podpory, Zájmové a sportovní kroužky, Využití veřejných služeb, socializace, Stížnost, Podnět, Střet zájmů, Změny zdravotního stavu, Poskytování zdravotních služeb, Problémové chování a Poznámky

4.8. Charakteristika místa výzkumného šetření

Výzkum probíhal v rámci chráněného bydlení OBDH. V následující kapitole podrobněji popíši chráněné bydlení, jeho strukturu, personální zabezpečení, uživatele, druhy poskytovaných služeb, denní náplň uživatelů a asistentů a práci s uživateli. Zmíním se také stručně o péči o zaměstnance a o roli dobrovolnictví.

4.8.1. Chráněné bydlení OBDH

Nejprve se zmíním o celkové struktuře CHB. Je třeba dodat, že CHB prochází procesem výrazných změn, proto níže uvedená struktura odpovídá datu, kdy byla tato část práce psána.

Obecná struktura

Pobytová služba chráněného bydlení je poskytována ve třech místech, v největším počtu je zastoupena v Trutnově, pak v Hajnicích, ve Dvoře Králové a od ledna nově i ve Vrchlabí. V Trutnově se nachází čtyři skupinové a dvě individuální domácnosti, v Hajnicích a ve Dvoře Králové nad Labem jedna skupinová domácnost a ve Vrchlabí dvě skupinové domácnosti. Celková kapacita CHB činí celkem 35 lůžek. Služba je určena osobám ve věku od 18 do 64 let, kteří mají mentální či kombinované postižení s trvalým pobytem či jinou prokazatelnou vazbou na Královéhradecký kraj (<http://www.barevnedomky.cz/profil/chranene-bydleni>).

Jak je patrné z názvu organizace Barevné domky Hajnice, jsou i jednotlivé chráněné byty pojmenovány dle barev.

a) *Trutnov:*

V Trutnově se nachází **Béžový byt**, v němž žijí v současné době tři uživatelé, dále **Oranžový byt**, kde žije 6 uživatelů, **Šedý byt** se čtyřmi uživateli, **Zlatý dům** s šesti uživateli a **Duhové byty**, které tvoří čtyři individuální domácnosti, dva a dva samostatné byty se společným sociálním zařízením, v nichž žijí tři uživatelé, jeden byt je v současné době neobsazen. Celkem tedy žije v chráněných domácnostech v Trutnově 22 uživatelů.

b) *Dvůr Králové nad Labem:*

Ve Dvoře se nachází **Stříbrný dům**, v němž žije 6 uživatelů.

c) *Vrchlabí:*

Ve Vrchlabí se nachází **Tyrkysový byt** a **Azurový byt** po jednom a pěti uživateli.

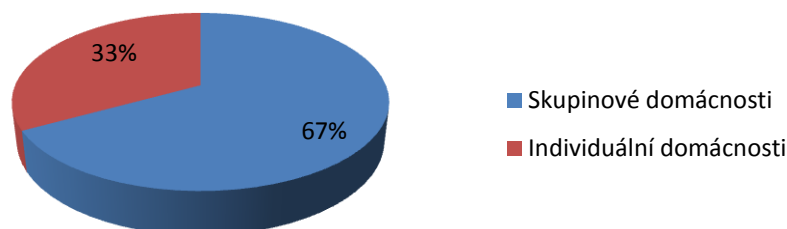
d) *Hajnice:*

V Hajnicích se nachází **Růžový dům** po šesti uživateli.

Tabulka 3 – Struktura chráněného bydlení OBDH⁶

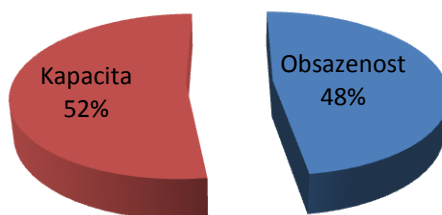
<i>Struktura Chráněného bydlení OBDH</i>					
Místo	Název domácnosti	Druh domácnosti	Kapacita / Obsazenost	Počet a pohlaví uživatelů (M/Ž)	Početa pohlaví asistentů (M/Ž) ⁷
Trutnov	Běžový byt	Skupinová	4 / 3	3 (2 / 1)	3 (0 / 3)
	Duhové byty ⁸	Individuální	4 / 3	3 (1 / 2)	3 (2 / 1)
	Oranžový byt	Skupinová	6 / 6	6 (5 / 1)	5 (0 / 5)
	Šedý byt	Skupinová	5 / 4	4 (2 / 2)	3 (0 / 3)
	Zlatý dům	Skupinová	6 / 6	6 (4 / 2)	5 (1 / 5)
Dvůr Králové n.L	Stříbrný dům	Skupinová	6 / 6	6 (3 / 3)	5 (1 / 5)
Vrchlabí	Azurový byt	Skupinová	5 / 4	4 (2 / 2)	3 (1 / 2)
	Tyrkysový byt	Skupinová	5 / 1	1 (1 / 0)	5 (2 / 3)
Hajnice	Růžový dům	Skupinová	6 / 6	6 (6 / 0)	5 (1 / 4)
Celkem	9	4 (I) a 8 (S)	46 / 39	39 (26 / 13)	37(8 / 29) asistentů

Poměr skupinových a individuálních domácností

Graf č. 1 – Poměr skupinových a individuálních domácností

Kapacita vs. obsazenost

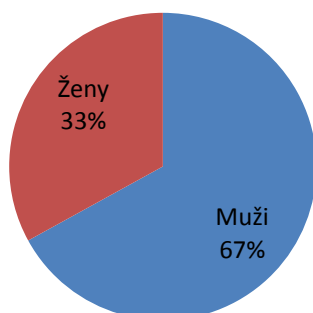
Graf č. 2 – Kapacita vs. obsazenost

⁶ Vzhledem k neustálým změnám (přesouvání uživatelů / asistentů) je tabulka s přehledem platná ke dni 13. 2. 2016

⁷ Počet asistentů, kteří se střídají na bytech / domech vždy po dvanáctihodinových směnách. Na každé směně slouží vždy jeden asistent.

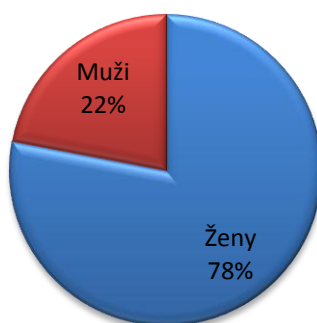
⁸ Duhové byty tvoří 4 individuální domácnosti.

Genderový poměr uživatelů CHB

Graf. č. 3 – Genderový poměr uživatelů chráněného bydlení

Genderový poměr zaměstnanců CHB

Graf č. 4 – Genderový poměr zaměstnanců chráněného bydlení

Poskytované služby

Chráněné bydlení poskytuje v souladu se zákonem o sociálních službách (108/2006 Sb., § 51) a s vyhláškou č. 505/2006 Sb. v § 17 následující činnosti:

- a)** poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- b)** poskytnutí ubytování,
- c)** pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- d)** pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- e)** výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- f)** zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- g)** sociálně terapeutické činnosti,
- h)** pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Uživatelé

Cílovou skupinu chráněného bydlení OBDH tvoří dle oficiálního webového portálu „*osoby s kombinovaným postižením, osoby s mentálním postižením, osoby s trvalým pobytem nebo jinou prokazatelnou vazbou na Královéhradecký kraj.*“ (<http://www.barevnedomky.cz/profil/chranene-bydleni>). Uživatelé jsou ve věku 18 až 64 let.

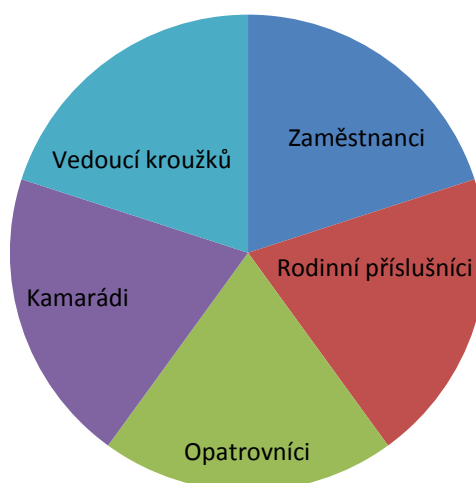
Uživatelé jsou s lehkým až středně těžkým mentálním postižením. Většinou žijí ve skupinových domácnostech, tři nejspíše žijí v individuálních bytech. Z celkového počtu uživatelů docházejí pravidelně do práce pouze dva uživatelé.

Osoby blízké uživatelům

Netřeba jistě zdůrazňovat, že osoby blízké uživatelům mají pro kvalitu jejich života **klíčový význam**. Osoby blízké jsem rozdělil do několika kategorií:

1. Zaměstnanci (sociální pracovníci, asistenti...)
2. Rodinní příslušníci
3. Opatrovníci
4. Kamarádi (nežijící v CHBH)
5. Vedoucí kroužků

Osoby blízké uživatelům

Graf č. 5 – Osoby blízké uživatelům

Zaměstnanci

Personální zabezpečení chráněného bydlení tvoří dva vedoucí sociální pracovníci, z nichž jeden je zároveň vedoucím sociálně terapeutických dílen a vedoucím sociální rehabilitace, což je nová služba, kterou OBDH provozuje od ledna 2016, a celkem 37 asistentů, kteří tvoří pracovní týmy po třech a

pěti osobách. Tým po pěti asistentech pracuje na bytech, kde se slouží noční směny. Jedná se o 5 skupinových domácností, o Oranžový a Tyrkysový byt, dále o Zlatý, Stříbrný a Růžový dům. Asistenti slouží vždy po jednom po dvanáctihodinových směnách od 7:00 do 19:00 hodin. Noční směny slouží od 19:00 do 7:00 hodin. Asistenti mívají při plném personálním zabezpečení průměrně 11 směn v měsíci. Jelikož asistenti nechodí do práce denně, je nezbytně nutné, aby v pracovních týmech docházelo ke spolupráci a předávání informací. Bez této týmové součinnosti nelze poskytovat uživatelům kvalitní služby.

Nutno si totiž uvědomit, že uživatelé jsou lidé s mentálním postižením a čím menší je u těchto lidí samostatnost a nižší míra soběstačnosti, tím je jejich závislost na asistentech vyšší a jelikož právě asistenti jsou ti, co s uživateli tráví nejvíce času, jsou z tohoto důvodu pro uživatele klíčovými osobami. Právě asistenti by měli uživatele dobře znát, lépe řečeno je neustále poznávat, hájit jejich zájmy a práva, pomáhat jim v čem pomoc potřebují, učit je novým věcem a dle mého soudu být jim i přítelem. Kvalita asistentů, jejich lidskost a profesionalita, se bude tedy zákonitě zrcadlit i v kvalitě poskytovaných služeb. Zajímavá je také skutečnost, že z 37 asistentů tvoří pouhou necelou jednu pětinu muži, což se zákonitě projevuje jak na klimatu kolektivu, tak na odlišnosti přístupu k práci. Zatímco ženy mají větší tendence k opečovávání a větší míře kontroly, muži se snaží spíše uživatele vést k soběstačnosti. Osobně si myslím, že se oba přístupy mohou dobře doplňovat, pokud je kolektiv vyvážený. Nicméně přehnaná kontrola a opečovávání je více na škodu než k užítku. Při přehnaném opečovávání uživatelů dochází ke stagnaci již získaných dovedností a nerozvíjení schopností nových, k nimž mají uživatelé skryté tendence. Převážně ženský kolektiv má pak sklon spíše k pŭtkám a svárŭm⁹, k pomlouvání, což kolektiv spíše rozděluje, než stmeluje. U rozštěpeného kolektivu se pak o spolupráci hovořit téměř nedá, bude zanedbatelná (jen na oko), ne-li vůbec žádná.

Každý asistent je klíčovým pracovníkem většinou jednomu maximálně dvěma uživatelům z domácnosti, v které slouží. Klíčový pracovník pak pomáhá svěřenému uživateli s nákupem osobních věcí, plní s ním individuální plány, zajišťuje lékařské prohlídky, žádá o peníze na potřebné věci a na potraviny. Provádí také měsíční vyúčtování.

Rodinní příslušníci

Většina uživatelů CHBH má nějaké příbuzné, k nimž jezdí na návštěvu. Četnost návštěv je u jednotlivých uživatelů různá, někteří jezdí domů téměř každý týden na víkend, jiní jednou za čtrnáct dní a někteří jen na Vánoce a narozeniny. Z celkového počtu jen 4 uživatelé nikoho příbuzného už nemají nebo mají, ale jejich kontakty jsou přerušeny většinou ze strany příbuzných. Pro většinu uživatelů jsou kontakty s rodinou velmi důležité. Nežádá se stává, že některý rodinný příslušník je zároveň také opatrovníkem. Jelikož je pro asistenty důležitá dobrá znalost uživatelů, je jistě na místě udržovat s rodinou pravidelný kontakt, informovat ji o tom, co se v chráněném bydlení odehrává,

---

⁹Jen pro zajímavost čínský znak 姦 jiān, který se skládá ze tří stejných komponentů, mající význam žena, znamenal v představách starých Číňanů faleš a zradu. Znakem ženského kolektivu nebývá harmonie a souznění příliš častým jevem, což potvrzují i samotné ženy, které pracují v ženském kolektivu.

případně se dotazovat na informace, které by pomohly k lepšímu porozumění samotnému uživateli, případně vyřešit konfliktní situaci či střet zájmů.

Opatrovníci

Všichni uživatelé jsou různou měrou omezeni na svéprávnosti, proto mají také své opatrovníky. Pokud nemají uživatelé rodinné příslušníky, kteří jim jsou zároveň také opatrovníky, tak tuto funkci „vykonává“ buď pan starosta z Hajnice, nebo v jednom případě veřejný opatrovník města Trutnova. Opatrovník by měl dle zákona č. 89/2012 Sb. § 465 (1) „*udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení, projevovat o opatrovance skutečný zájem, jakož i dbát o jeho zdravotní stav a starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy.*“ Pokud je tedy opatrovníkovi svěřeno příliš mnoho opatrovanců, jako je tomu třeba v případě pana starosty, nelze plně dostát zákonné normě. Není totiž možné hájit zájmy někoho, koho dobře neznáme. V tomto případě se jedná spíše o „opatrovníka jen na oko“, který zájmy a práva opatrovanců hájí skrze dalšího člověka, většinou sociálního pracovníka. Je nutné dodat, že institut opatrovnictví je funkce, za níž nenáleží žádná odměna, proto o ni není příliš zájem. Dokonce tuto funkci odmítají i příbuzní, natož pak cizí lidé. U opatrovníků platí to samé jako u příbuzných, komunikace a spolupráce je nezbytnou nutností a to jak ze strany sociálních pracovníků, tak asistentů. V každém vztahu dochází ke konfliktům v podobě střetu zájmů. Uvedu zde dva příklady z praxe. Klient pan V by si přál pohybovat se po Trutnově sám, jeho orientační schopnosti jsou velmi dobré, nečiní mu potíže vrátit se zpět domů. V zájmu organizace je, aby mu toto právo svobodného pohybu bylo dopřáno, usilují o to i asistenti, ale opatrovník, uživatelův tatínek, si to nepřeje. Několikrát jsme byli ujišťováni ze strany vedení, že bude mít pan V. možnost svobodného pohybu i přes vůli jeho opatrovníka, doposud tomu ale tak není. Nevyřešenou otázkou tedy stále zůstává, jestli má opatrovník právo prosazovat svůj postoj i přes vůli opatrovance a organizace. Nutno si uvědomit, že se stále jedná o člověka s mentálním postižením, takže některým rizikům se vyhnout nelze, ale s tímto přístupem bychom nikdy nemohli pustit např. své děti do školy samotné, protože by přeci mohlo existovat riziko, že je porazí třeba auto. Jistá míra rizik v práci s touto cílovou skupinou je vždy přítomná. Asistenti by měli posoudit dle dobré znalosti uživatelů, jestli se jedná o přijatelné riziko či nikoli. Pro tento případ existuje interní dokument „*Protokol rizik*“, kam se zapisují rizika spojená s životem a aktivitami v chráněném bydlení OBDH. Druhý ukázkový případ se jedná uživatelky paní J, která by si přála se z chráněného bydlení přestěhovat do svého bytu. Služeb asistence prakticky nevyužívá, její samostatnost a soběstačnost by ji samostatné bydlení umožňovala. Dle jejích slov ji ale opatrovník nechal podepsat prohlášení, že se již nebude jinde stěhovat. Paní J se totiž nedávno z chráněného bydlení přestěhovala k příteli. Jejich vztah ale nebyl harmonický, proto se asi po měsíci rozhodla přestěhovat zpět do chráněného bydlení, což jí bylo umožněno. Při stěhování od přítele se opatrovník přijel osobně přesvědčit, že paní J asistenti z chráněného bydlení OBDH se stěhováním nepomáhají. Jednalo se o formu trestu, aby si opatrovanka uvědomila, že nebude měnit místo svého bydliště, jak se jí zachce. Asistent s tímto

postojem nesouhlasil, tak paní J po odjezdu opatrovníka se stěhováním pomohl. Zde je opět zřejmé, jak moc jsou lidé omezeni na svéprávnosti zranitelní a jak moc záleží na lidech, kteří se stávají jejich „pravou rukou“ a mnohdy také „aktivní vůlí“. Troufám si tvrdit, že až na dva uživatele CHBH, není nikdo schopen prosadit si své zájmy a práva sám bez zprostředkovatele v podobě asistenta, sociálního pracovníka, opatrovníka či rodinného příslušníka. Tato závislost pak může být velmi snadno zneužitelná. Patrně to je hlavně při střetech zájmů.

Kamarádi (nežijící v CHB)

Přátelství obecně je pro kvalitu života velmi důležité, proto by mělo být podporováno ze strany blízkých osob co největší měrou. A jak toho docílit? Navštěvovat společenské akce a koníčky, kde by uživatelé měli možnost se seznámit s novými lidmi s podobným postižením. Jakmile nová přátelství vzniknou, mělo by být uživatelům v co největší míře umožňováno, aby se přátelství také rozvíjelo. K tomu je opět nutná spolupráce a komunikace tentokrát mezi různými organizacemi. V současné době mají uživatelé možnost se seznamovat a stýkat s lidmi, kteří navštěvují kroužek plavání. Od ledna plavecký klub Rejnoci Trutnov, který byl založen v září v roce 2015, navštěvují také lidi z diakonie ve Vrchlabí a Dvoře Králové nad Labem. Podpora tohoto kroužku plavání, mimo řady jiných výhod, znamená podporovat také nově vzniklá přátelství. Nabídka různých akcí je ze strany vedoucích pracovníků bohatá, ne vždy je ale plně využívána. Většinou se akcí uživatelé zúčastňují, jen pokud jsou v Trutnově a přilehlém okolí, v případě „větší“ vzdálenosti nebývají akce navštěvovány. Nutno dodat, že o účasti na akcích vždy rozhodují asistenti. Vůle klienta tu většinou hraje pramalou roli. Informování o akcích jsou totiž pochopitelně asistenti a prostřednictvím nich by měli být informováni také uživatelé. Ne vždy tomu tak ale bývá. Menší míra soběstačnosti totiž znamená, že na akci nemůže jít / jet klient bez doprovodu, a pokud se tedy asistentovi nechce, pak nejede nikdo. Na Šedém bytě, kde jsem půl roku sloužil, byli uživatelé zvyklí, že chodili sami do nedaleké hospůdky, většinou v pátek či sobotu, když hrála živá hudba. Při těchto návštěvách měli možnost setkávat se s přáteli, které v hospůdce poznávali. Uživatelé tam chodili rádi. Byla domluva, že se po návratu uživatelé ohlásili asistentovi na Oranžovém bytě, kde se slouží noční směny. Jakmile ale došlo ke změně asistentů na Šedém bytě, byla uživatelům návštěva hospůdky zakázána.

Vedoucí kroužků

V současné době mají možnost uživatelé navštěvovat, a ještě ne všichni, pouze plavání, pro které byl v září na popud paní Evy Minárikové, instruktorky plavání a bývalé zaměstnankyně OBDH, založen plavecký klub Rejnoci Trutnov. Od září do ledna roku 2015 klub navštěvovali pouze uživatelé chráněného bydlení OBDH. V prosinci se uskutečnil první ročník Vánočního kapříka, což přispělo k širšímu povědomí o možnostech plaveckého klubu. V současné době mají lidé s mentálním postižením možnost navštěvovat plavání pod odborným dohledem dvakrát týdně, vždy v úterý a ve čtvrtek od 12:00 – 14:00 hodin. Uživatelé chráněného bydlení OBDH navštěvují plavání jen ve čtvrtek od 12:00 – 13:00 hodin. Zájem mezi uživateli je ale větší. Osoba vedoucí kroužku je pro

uživatelé velmi podstatná. Uživatelé ji mají moc rádi, protože se k nim chová lidsky a přátelsky, když přijdou na hodinu, tak se jim věnuje, plánuje s nimi závody a umožňuje jim navazovat nová přátelství. Bez její dobré vůle a spolupráce dalších lidí, kteří nejsou zaměstnanci OBDH, by plavání nemělo podobu, jakou má nyní. Záslužné by jistě bylo, aby nabídka kroužků byla mnohem bohatší, mezi uživateli by zájem byl, ale sami bez pomoci se do kroužků nepřihlásí.

Denní náplň uživatelů

Denní náplň většiny uživatelů skupinových domácností lze rozdělit do dvou oblastí, první jsou sociálně terapeutické činnosti a druhou volnočasové aktivity.

Sociálně terapeutické činnosti

a) Dílny

Uživatelé (vyjma těch, kteří pracují a dojíždějí do jiných sociálně terapeutických dílen do Dvora Králové nad Labem) docházejí každý den od pondělí do pátku do sociálně terapeutické dílny, kde setrvávají od půl deváté do půl dvanácté. V půl desáté je půl hodinová přestávka na svačinu. V dílnách se vyrábí různé výrobky občas i na zakázku. Činnosti bývají ale dosti složité, proto se na nich uživatelé podílí jen v menší míře, výrobky pak vytvářejí většinou sami asistenti. Součástí dílen se vyrábí také svíčky, nicméně i na jejich výrobě mají uživatelé podíl malý. Za dva roky jsem některé asistenty neviděl, že by s uživateli skutečně něco dělali. Zarážející a smutná skutečnost je, že pokud s uživateli někdo chce aktivně pracovat, rozvíjet jejich potenciál a to dokonce i dle přání uživatelů, je toto počínání bráno negativně zejména ze strany asistentů, kteří se na těchto prospěšných činnostech podílet nechtějí. Jakákoli aktivita je pak pomluvami „očerňována“ u vedoucích pracovníků, kteří pak s naprostou nepravdivými a zkreslenými informacemi, které si neověřili, vyvozují rozhodnutí, která jsou pochopitelně v neprospěch uživatelů. S touto skutečností jsem byl za dva roky konfrontován vícekrát a pokaždé jsem prosil odpovědné pracovníky, aby si informace, předané za něčími zády, raději ověřili, bohužel tak doposud nečiní. Při posledním rozhovoru s panem ředitelem jsem byl překvapený, že mi sdělil, že běhání uživatelů narušovalo aktivity jiných asistentů. Pravda byla taková, že na žádost uživatelů byla předběžně domluvená bezplatná návštěva stadiónu, kde by uživatele mohli běhat, bohužel se tato aktivita stejně jako mnoho jiných nepodařila prosadit, proto nebyla zatím realizována a to i na přání uživatelů. Dílny tedy prozatím slouží spíše jako „odkladiště“ uživatelů, s nimiž se aktivně pracuje jen velmi málo.

b) Keramika

Uživatelé měli dvakrát týdně možnost pracovat v keramické dílně, kterou vedla paní O. Úroveň vedení byla vysoká, největším přínosem jistě bylo, že výrobky vytvářeli samotní uživatelé. Výrobky se prodávají v Barevné kavárně. Po odchodu paní O. na mateřskou dovolenou byla keramická dílna dočasně uzavřena. Od března se chystá její opětovné otevření.

c) Pečení pro Barevnou kavárnu

Uživatelé pekli koláče a cukroví pro Barevnou kavárnu. Jelikož o pečení bylo mezi uživateli zájem, vytvořil asistent z Duhového bytu tabulku, do níž se zapisovalo, co a kdy se peklo a hlavně kdo se na pečení podílel a to jak z uživatelů, tak z asistentů. Účelem takového přehledu bylo, aby se při pečení vystřídali spravedlivě všichni, kteří o pečení měli zájem. Paradoxně o pečení z řad asistentů zájem příliš nebyl, proto vedení rozhodlo, aby za pečení zodpovídali asistenti z DB. Pečení z počátku zahrnovalo celkovou přípravu od vážení surovin po vyndání upečeného koláče. Poté došlo ke změně, že se na přípravě surovin, jejich vážení, podíleli pracovníci Barevné kavárny, což nebylo z didaktického hlediska příliš šťastné řešení. Ekonomické hledisko ale nakonec převážilo, při pečení občas docházelo k „plýtvání“ surovinami, což je ale pochopitelné, když se na pečení podíleli sami uživatelé. Asistent celkovou činnost tedy jen koordinoval. Výsledný koláč byl tedy prací ryze uživatelů. Pečení bylo ale pro uživatele chráněného bydlení OBDH k 1. 1. 2016, kdy organizace zahájila novou činnost sociální rehabilitace, zrušeno.

d) Práce v Barevné kavárně

V Barevné kavárně pracovali celkem čtyři uživatelé vždy od pondělí do pátku ve dvou směnách. Ranní směna začínala od půl deváté do jedné hodiny a odpolední od jedné hodiny do půl šesté. Uživatelé obsluhovali zákazníky, připravovali objednané zboží a kavárnu včetně sociálního zařízení také uklízeli. Činnost je bavila a naplňovala. Za práci dostávali symbolickou výplatu 100 Kč měsíčně. Bohužel stejně jako pečení byla práce v kavárně kvůli sociální rehabilitaci pro uživatele zrušena. Činnost teď vykonává jen jedna uživatelka, ostatní místa jsou určena lidem s mentálním postižením, kteří si platí služby sociální rehabilitace.

e) Muzikoterapie

Jednou za měsíc měli uživatelé možnost navštěvovat muzikoterapii. Muzikoterapie se odehrávala v prostorách Modrého salonku v Oranžovém domě. Tyto prostory jsou díky sociální rehabilitaci ale pro uživatele již nepřístupné, proto je muzikoterapie dočasně pozastavena.

f) Canisterapie

Zatím nerealizována, ale je přislíbena. Datum zahájení je ale neznámé.

Do budoucna jsou přislíbeny i další aktivity, zejména pohybového charakteru. Pokud budou plány v dohledné době uskutečněny, bude to pro uživatele jistě velkým zadostiučiněním. Ze zkušenosti ale vím, že více jak na obsahu činností záleží na tom, s kým je činnost vykonávána.

Volnočasové aktivity

g) Kroužky pod odborným vedením – plavání

Plavání má mnoho prospěšných účinků pro zdravé lidi, o to větší prospěch má u lidí s mentálním postižením. Podle Bělkové dochází při plavání, „*k příznivé odezvě ve fyzickém rozvoji. Pomocí plavání se otužují, zvyšuje se velmi nízká úroveň jejich svalové síly, koordinace a motoriky. Drobné úspěchy povzbuzují jejich sebevědomí, snahu něco dokázat, pohyb ve vodě jim přináší evidentně radost a tak*

plavání v mnoha směrech obohacuje jejich limitovaný život.“ (Bělková, 1994, s. 24). Podrobnější přehled zdravotních účinků podle Bělkové je uveden v dodatku na konci práce.

V září byl pro lidi s mentálním postižením založen plavecký klub Rejnoci Trutnov, jehož jsou uživatelé chráněného bydlení OBDH aktivními členy. Před založením plaveckého klubu navštěvovali uživatelé plavecký bazén jednou týdně. Uživatelé byli rozděleni do tří skupin dle plaveckých schopností. Do první skupiny byli zařazeni plavci, do druhé skupiny polo plavci či neplavci, kteří se nebáli vlézt do velkého bazénu a do třetí skupiny neplavci, kteří navštěvovali jen dětský bazén. Bazén se navštěvoval tedy třikrát týdně, každý uživatel byl v bazénu ale jen jednou. Četné návštěvy bazénu byly ale trnem v oku některým asistentům, proto byly po vzniku plaveckého klubu zbylé dvě skupiny zrušeny. Oficiálně padlo rozhodnutí, že uživatelé 2. a 3. skupiny mohou chodit plavat jen s asistenty, kteří slouží v domácnostech, v nichž uživatelé žijí. Plavání jim tak nebylo zakázáno, ale fakticky dle nezájmu většiny asistentů se na plavání podílet, došlo ke zrušení. Uživatelé druhé a třetí skupiny od zrušení již v bazénu nebyli. Na popud našich návštěv byl díky ochotě a dobré vůle Evy Minárikové a dalších lidí z plavecké školy založen výše jmenovaný plavecký klub. Tréninky probíhají dvakrát týdně v úterý a ve čtvrtek od 12:00 – 14:00 hodin. Respektive toto jsou časy, kdy je možné bazén navštívit a mít tak bezplatně pronajaté tři dráhy a odborné vedení. Uživatelé chráněného bydlení OBDH navštěvují tréninky jen jednou týdně od 12:00 – 13:00 hodin. Doprovod uživatelů na bazén a zpět na byty mají na starosti asistenti Duhových bytů.

h) Kulturní akce a výlety

Návštěva výstav, kina či jiných společenských akcí je vesměs v kompetenci sloužícího asistenta. Veškeré akce jsou absolvovány převážně skupinově a to buď v rámci jednoho bytu, nebo více domácností najednou. Skupinové aktivity pramení hlavně z neochoty či strachu nechat některé uživatele na bytech samotné. Když jsem sloužil na Šedém bytě, vzal jsem uživatele na Sněžku, jednu uživatelku jsem ale nechal na bytě, protože to bylo její přání. Náročný výstup by nezvládla, jak jsem se jednou přesvědčil při prvním nedokončeném výstupu. Museli jsme se nakonec vrátit zpět. Uživatelka zůstala tedy doma a k našemu překvapení připravila i pro své kamarády večeři. Na poradě jsem pak dostal výtku, že jsem zanechal uživatelku téměř 12 hodin na bytě bez dozoru a že jsem jí povolil manipulovat s vařičem. Při nácviku vaření a pečení jsem ji manipulovat s vařičem učil, ale i tak bylo vyhodnoceno, že manipulace s vařičem je u této uživatelky nepřiměřeným rizikem. Tím její výuka vaření skončila. Výjimku pak tvoří uživatelé individuálních domácností a jeden uživatel skupinové domácnosti, který dojíždí do práce. Výlety jsou realizovány vesměs o víkendech, po individuální domluvě je možné jet i v týdnu místo dílen. O výlety je mezi uživateli velký zájem, ale bohužel jejich četnost je dle výpovědi uživatelů CHBH dosti řídká.

i) Nákupy potravin a chod domácnosti

Uživatelé ze skupinových domácností chodí na skupinové nákupy potravin. O domácnost se starají většinou po příchodu z dílen. Perou si a připravují večeři, případně svačiny na další den. Menší úklidy se provádí denně, větší pak o víkendech. Nelze objektivně posoudit, jak se s uživateli na jednotlivých

bytech pracuje. Je ale zřejmé, že jsou mezi domácnostmi velké rozdíly. Jsou byty, kde se klientům připravují i svačiny, kde nemají dostatek prostoru pro svobodnou vůli. O tom co by chtěli dělat ani nemluvě, tento přísný režim se mnohdy pomalu mění téměř ve vězení. Sám jsem byl přítomen nejednoho direktivního chování ze strany asistentů, kteří uživatele zaháněli do pokojů, aby měli klid¹⁰. Tento postoj je dle mého soudu naprosto nepřijatelný, ale i přesto stále tolerovaný vedoucími pracovníky. Z domova, kde by se uživatelé měli cítit dobře, se spíše stává místo, odkud by dle výpovědi některých nejrady utekli. Uživatel však v konfrontaci s asistentem nikdy nevyhraje. Otěže moci drží ti mocnější. Častým argumentem je totiž prosté konstatování, že uživatel lže, že si vymýšlí, dál se konflikt neřeší. U uživatelů jsem si všiml, že mají strach z autorit, přivykli si poslouchat a na odpor nemají dost odvahy a asertivity, což je při jejich postižení pochopitelné.

Práce s uživateli

Principy

Při práci s mentálně postiženými lidmi je nezbytně důležité dodržovat dva základní principy, bez nichž není možné dosáhnout uspokojivých výsledků. Prvním principem je ***princip individualismu***, individuálního přístupu ke každému uživateli, respekt k jeho odlišnosti a zároveň jedinečnosti. Druhým neméně důležitým, ba nejpodstatnějším principem, je ***princip lidskosti***, bez něhož jakákoli snaha a vynaložené úsilí nenachází živnou půdu pro rozvoj identity a schopností uživatelů. Lidský přístup znamená přijímat klienty s jejich handicapem, chovat se k nim s úctou a respektem jako k našim přátelům. Faktem je, že ne vždy je možné přijímat klienty jako své přátele, ale znakem profesionálního přístupu je i to, že mezi klienty neděláme velké rozdíly v tom smyslu, že bychom jedny upřednostňovali před druhými jen proto, že nám jsou více sympatičtí, což se v praxi bohužel občas také děje. Tento přístup nestrannosti je dosti důležitý právě při skupinové práci, k níž na bytech chráněného bydlení často také dochází. Výše uvedené principy jsou tedy dle mého uvážení nosnými pilíři pro efektivní spolupráci, neboť proces učení je vždy vzájemný. Uživatelé se mohou učit od asistentů a asistenti od uživatelů. V dynamické interakci, k níž dochází, jak mezi uživateli navzájem, tak mezi uživateli a asistenty, je velký prostor pro vzájemné sebezpoznávání. Dalším důležitým aspektem a podmínkou pro efektivní práci s uživateli je ***čas a trpělivost***, neboť jedině čas trávený ve společnosti uživatelů nám dává příležitost je lépe poznávat a získávat si tak krůček po krůčku jejich ***důvěru***, která s přibývajícím časem nabývá na síle. Důvěra je totiž nezbytnou podmínkou a zároveň důsledkem lidského přístupu pro jakýkoli vztah, má-li plnit svou funkci a přinášet zúčastněným radost, štěstí či pouhý pragmatický užitek. Dalším aspektem, s nímž jsou asistenti při práci s uživateli konfrontováni, je aspekt pomoci a kontroly, k němuž v rámci práce v sociální sféře vždy dochází. Jak praví Úlehla: „*cokoli, co pracovník v rámci své profese udělá, patří do jedné, nebo do druhé kategorie: buď klientovi pomáhá, nebo jej kontroluje...obojí je potřebné a má své místo, obojí jsou*

---

¹⁰Pracovny asistentů bývají totiž lokalizovány v obývacím pokoji bytové jednotky, kam pochopitelně mají přístup i uživatelé. Jedná se přeci jenom o „jejich“ domácnost a asistent by na to měl brát zřetel.

profesionální způsoby práce“ (Úlehla, 1999, s. 20). U mentálně postižených lidí ale role kontrolora dosti často notně převažuje roli pomocníka, ač to na první pohled není zcela zřejmé. Mentálně postižení lidé v porovnání s lidmi bez postižení explicitně vzbuzují méněcennost právě díky sníženému intelektu, což samo může u asistentů vzbuzovat pozici nadřazenosti, která je „opravňuje“ k vykonávání dohledu a kontroly. Ne získané schopnosti, vzdělání či nabyté zkušenosti, ale prostý fakt, že já jsem prostě chytřejší a tudíž mám právo dohlížet, přikazovat a omezovat, v krajních případech i trestat. Obecně lze říci, že jakékoli krajnosti nejsou žádoucí, i když podle mého názoru je přeci jenom lepší ten, kdo „přepečovává“ než ten, kdo zbytečně trestá. Dosáhnout ideálního stavu, lépe řečeno ho neustále udržovat balancováním mezi kontrolou a pomocí, je výsledkem velkého úsilí a moudrosti, která pramení především ze zkušeností. Skrytost kontroly lze spatřovat ve skutečnosti, že pomoc třeba při vaření nemusí vycházet z čirého úmyslu pomoci, ale z pouhé netrpělivosti či dokonce lenosti. Udělat něco sám je vždy rychlejší, než trpělivě čekat a pozorovat, radit a pomáhat při samotném procesu činnosti. V této činnosti je pak skrytá kontrola již zřejmá, udělá-li asistent něco sám, má přesnou kontrolu nad tím, jak to bylo uděláno, za jak dlouho (např. kolik kdo snědl jídla)...atd. „Přepečovávání“, byť jen zdánlivé a pramenící z různých motivů, pak upírá možnost rozvoje schopností uživatelů. Již získané schopnosti u nich tlumí a potenciální nerozvíjí. Z chráněného bydlení, jehož účelem je kromě toho nejdůležitějšího vytvoření domova, kde by se uživatelé cítili šťastně a v bezpečí, sociální integrace a rozvíjení schopností uživatelů, které by mělo vést u uživatelů, kteří k tomu mají potenciál, až k úplnému osamostatnění, se tak může stát spíše chráněné vězení, v němž nepracují asistenti ale „bachaři“.

Abych ale výše uvedené shrnul, **úcta** v podobě lidského a individuálního přístupu spolu s **důvěrou** tvoří nosné pilíře a předpoklady a to nejen pro práci s lidmi s mentálním postižením, ale i s jinou cílovou skupinou. Stručně řečeno, měli bychom se chovat tak, jak bychom chtěli, aby se k nám chovali i ostatní.

Individuální plánování

Individuální plánování je popsáno ve směrnici S 23 – *Individuální plánování sociálních služeb* a v metodice M 33-2 – *Metodika poskytování sociálních služeb v chráněném bydlení*.

Ve směrnici je uvedeno, „že služby jsou poskytovány na základě individuálně určených potřeb, přání a schopností, které jsou zachyceny procesem individuálního plánování. Individuální plánování směřuje k tomu, aby obyvatel mohl žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný, aby mohl být součástí běžné společnosti. Individuální plánování je důležitou součástí poskytování sociálních služeb.“ (S 23, 2013, s. 2). Směrnice dále uvádí podstatné významy individuálního plánování pro uživatele. „Plánování slouží jako nástroj aktivace, rozvoji dovedností, stává se motivačním prostředkem pro uživatele a ovlivňuje jeho vlastní život a přináší mu pocit bezpečí.“ (S 23, 2013, s. 2) Za individuální plánování zodpovídá klíčový pracovník, nicméně pro jeho realizaci je klíčové spolupracovat i s ostatními členy týmu. S uživatelem klíčový pracovník sepíše do formuláře *Rozvojový*

plán klienta (F 23-2) plán činností a aktivit, které jsou pro uživatele důležité. Plnění tohoto plánu pak zaznamenává do formuláře *Průběh plnění cíle klienta* (F 23-3). Rozvojové cíle by měly splňovat základní kritéria. „*Cíl musí být pro uživatele prospěšný, malý, aby byl v dohledné době realizovatelný, být konkrétní, začínat od začátku a být realistický*“ (S 23, 2013, s. 3). Stanovené cíle by se měly týkat těchto oblastí: života v domácnosti či komunitě, celoživotního vzdělávání, pracovních aktivit, sociálních aktivit, zdraví a bezpečnosti, sebe obhajování a celkového chování. Aktualizovat by se měl cíl průběžně při jeho plnění, nejpozději pak do půl roku. Ze směrnice je pak zřejmé, že při sestavování rozvojového plánu klienta a při jeho postupném plnění je důležité spolupracovat se všemi lidmi, které uživatele znají a mají k němu bližší vztah.

Finanční prostředky uživatelů

Všichni uživatelé CHBH jsou nějakým způsobem omezeni na svéprávnosti v oblasti nakládání s financemi, většinou mohou nakládat s částkou do 500 Kč.

Finanční prostředky uživatelů, o které žádají klíčoví asistenti nebo je dostávají uživatelé automaticky či si o ně žádají sami, se dělí do několika kategorií. Jedná se o finance určené na nákup:

- a) potravin
- b) potřebných věcí
- c) drogerie
- d) finanční prostředky na akce (jízdné a vstupenky)
- e) kapesné
- f) výplata
- g) peníze na vlastní žádost uživatele

a) Potraviny

Potraviny se žádají na následující měsíc skrze klíčového pracovníka na formulář F 9-1 „*Řídící finanční kontrola – Vydej*“ vždy na konci měsíce předcházejícího. Uživatel má nárok na 60 Kč denně na nákup potravin. Za obědy uživatelé platí 40 korun za den. Na víkend, kdy se uživatelé stravují celý den sami, mají nárok na 100 korun. Většinou se tedy žádá částka 100 Kč vynásobeno počtem dní v měsíci. Peníze za obědy se pak vracejí při vyúčtování zpět. Ve skupinových domácnostech s touto částkou disponují asistenti, v domácnostech individuálních je uživatelům většinou svěřována částka 500 Kč na týden. Pro zpětnou kontrolu byl asistentem z DB vytvořen formulář „*Výdej finančních prostředků*“, kam se zapisují částky, které byly uživatelům předány. Uživatel stvrzuje převzetí částky svým podpisem. Před vydáním dalšího finančního obnosu je asistentem ve službě, který má další peníze vydat, zkontrolováno, jestli uživatel donesl účtenky za nákupy v hodnotě, v jaké mu byly svěřeny peníze. Pokud vše souhlasí, vydají se další peníze. Dojde-li k nesrovnalostem, je potřeba přepočítat zbývající peníze a případně dohledat neodevzdané účtenky. Uživatelé, kteří disponují s penězi samostatně, vědí, že pokud peníze ztratí, budou je muset uhradit z vlastních prostředků.

Z četných zkušeností jsme dospěli k závěru, že tato důsledná kontrola je pro hospodáře, kteří nesou hmotnou odpovědnost za peníze uživatelů, nezbytná. Ve skupinových domácnostech je situace trochu jiná. Uživatelé nakupují většinou jenom pod dozorem asistenta, takže ke ztrátám či mícháním peněz u uživatelů nedochází. Pokud se nějaké peníze ztratí, nesou za ně odpovědnost asistenti pracující v domácnosti. Ve skupinových domácnostech má na starosti evidenci potravin vždy jeden asistent. Evidence spočívá v záznamu částky a místa nákupu do formuláře F 38-2 „*Výkaz stravovací jednotky*“ a v přepisování zakoupeného zboží (jednotlivých položek) do skladu potravin v programu Cygnus. Zapsané potraviny se po zkonsumování opět ze skladu odepisují. Tento způsob evidence potravin je časově dost náročný a mohl by být snadno zneužitelný. Peníze na potraviny jsou určeny výhradně pro nákup potravin a nealkoholických nápojů.

b) Potřebné věci

Finance na zakoupení potřebných věcí žádá klíčový pracovník na formulář F 30-3 „*Žádanka o uvolnění finančních prostředků klienta*“ vždy po domluvě s uživatelem ve stejné době jako se žádají peníze na potraviny. S uživatelem se domluví, co vše by potřeboval v nadcházejícím měsíci uhradit, např. dobití telefonu, jízdné, pedikúru, kadeřníka, zakoupení nových bot...atd. Chce-li uživatel zakoupit věc, která přesahuje 2000 Kč, je potřeba písemný souhlas opatrovníka. Obstarávání potřebných věcí má na starosti u skupinových domácností klíčový pracovník, opět u individuálních domácností je trochu rozdíl. Asistenti se domluvili, že je možné potřebné věci zakoupit či zařídit kdykoli i za nepřítomnosti klíčového pracovníka. Toto opatření bylo zvoleno pro větší flexibilitu a kvalitu poskytovaných služeb uživatelům. Může se totiž stát, že klíčový pracovník onemocní nebo bude mít dovolenou, a aby uživatel nemusel čekat na návrat svého „*klíčáka*“, jak často oslovují někteří uživatelé svého klíčového pracovníka, převezme otěže jeho role asistent ve službě. Tato zastupitelnost asistentů na DB je podle mého soudu velmi užitečná. Na této spolupráci se ale musí asistenti dohodnout, a pokud spolu spolupracují díky společnému cíli, lze tento způsob vnést přímo do praxe. Mám zkušenost, že „nezastupitelnost“ v podobě neoblomnosti a výsadního práva na klíčovou roli, je jedině na úkor kvality poskytovaných služeb. Uživatel je tak limitován více než by bylo nutné. Zakoupené zboží se opět eviduje a na konci měsíce se vyúčtovává. Podoba vyúčtování není dána směrnicí, její obsah už ale ano. Vyúčtování potřebného by mělo obsahovat název zakoupené věci (v případě dražší věci i její stručný popis), datum nákupu, částku a podpis. Samozřejmě se přidávají také originální účtenky a jejich kopie.

c) Drogerie

Drogerie se žádá skrze pověřeného asistenta či klíčového pracovníka na formulář F 9-1 „*Řídící finanční kontrola – Vydej*“ ve výši 200 Kč / uživatel / měsíc. Prostředky na drogerii jsou určeny na nákup čistících prostředků na udržování domácnosti. Osobní drogerii si uživatelé hradí z potřebných finančních prostředků. Vyúčtování je stejné jako u potřebného.

d) Finanční prostředky na akce

Finanční prostředky na akce jsou určené na uhrazení jízdného a vstupenek, když se jede na výlet. Peníze se žádají skrze pověřeného asistenta či klíčového pracovníka stejně jako potřebné na formulář F 30-3 „*Žádanka o uvolnění finančních prostředků klienta*“. Peníze se žádají na všechny uživatele domácnosti najednou, na žádosti se pak rozepíše konečná částka poměrně na každého uživatele zvlášť. Výše je závislá na naplánovaných výletech, které se většinou realizují o víkendech. Nutná je domluva nejenom s uživateli, ale také s asistenty, kteří budou mít o víkendu službu. Nedojde-li k domluvě mezi členy týmu, žádá se částka ve výši 200 Kč / uživatel měsíc. Vyžádaná částka se pak spravedlivě dělí počtem víkendů v měsíci, tak každý asistent ví, kolik může při své víkendové směně utratit. Tento způsob není ale příliš praktický, protože ne všichni asistenti chtějí jezdit o víkendech na výlety, takže se zbytečně omezují ti, co s uživateli jezdit chtějí. Nutno dodat, že mezi uživateli je o výlety vždy velký zájem, rozhodně o hodně převyšující zájem asistentů. Neutracené peníze se pak při vyúčtování vrací zpět. Peníze se pak vyúčtovávají dle uživatelů, může se totiž stát, že ne všichni uživatelé se uskutečněného výletu z různých důvodů zúčastnili.

e) Kapesné

Kapesné dostávají měsíčně bez žádosti od sociálního pracovníka asistenti ve výši 100 Kč. Na DB si kapesné uživatelé většinou hned přebírají, ve skupinových domácnostech se částka zapíše do sešitu „Kapesné“. Asistenti tak uživatelům, kteří nemají příliš mnoho peněz na depozitním účtu, spoří. Kapesné slouží k nákupu drobností, sladkostí...atd. Zakoupené zboží za kapesné se nemusí dokladovat účtenkou. S kapesným by měli uživatelé nakládat sami. Sami by si tak měli rozhodnout, co si koupí a kdy. Praxe je ale odlišná.

f) Výplata

Výplatu dostávají pouze ti uživatelé, kteří mají běžný pracovní poměr. Denně chodí do práce, za kterou pobírají mzdu. V současné době výplatu pobírají jen dva uživatelé. Praxe je většinou taková, že je poměrná část z výplaty¹¹, kterou dostávají všichni pracující na účet, předána klíčovému pracovníkovi, který ji pak po částech vyplácí uživateli dle jeho přání. Jelikož do práce chodí většinou jen uživatelé s velkou mírou samostatnosti, mohou si výplatu vyzvednout i sami v pokladně v Hajnicích. Peníze za výplatu se nemusí dokladovat účtenkami. Uživatel s nimi může naložit, jak uzná za vhodné. Převzetí výplaty přebírající, ať se jedná o uživatele či asistenta, stvrzuje svým podpisem. Zbylá část výplaty se ukládá na depozitní účet uživatele.

g) Peníze na vlastní žádost uživatele

Každý uživatel má nárok na vlastní žádost finančních prostředků. Většinou se vyplácí, když si uživatel zažádá, jednou měsíčně částka 500 Kč. Tuto kategorii peněz ale v praxi využívají jen ti, co chodí do práce. Ostatní si dle mého názoru ani neuvědomují, že takovou možnost mají. Sami si o peníze nepožádají, takže jsou plně odkázáni na své asistenty. Nedostanou-li však mnohdy od asistentů

---

¹¹O výši poměrné částky výplaty většinou nerozhoduje uživatel sám, a to i přesto, že se jedná o jeho vydělané peníze.

ani kapesné, pak jen stěží budou dostávat peníze na vlastní žádost. Taková je praxe, i když nelze vyloučit, že si ve skupinových domácnostech uživatelé skrze klíčového pracovníka žádají peníze i na vlastní žádost. Výjimka potvrzuje pravidlo, běžnou praxí to ale nebývá. Na vlastní žádost si nemohou žádat jen ti uživatelé, kteří nemají dostatečnou finanční rezervu.

Tabulka 4 – Finanční prostředky uživatelů OBDH

<i>Finanční prostředky uživatelů</i>				
Kategorie	Žadatel	Formulář	Částka	Nárok
<i>Potraviny</i>	Klíčový pracovník	F 9 – 1	2800 – 3100 Kč	Každý uživatel
<i>Potřebné</i>	Klíčový pracovník	F 30 – 3	Dle domluvy a úspor na depozitním účtu	Každý uživatel
<i>Akce</i>	Pověřený asistent	F 30 – 3	Dle domluvy a úspor na depozitním účtu	Každý uživatel
<i>Drogérie</i>	Pověřený asistent	F 9 – 1	200 Kč	Každý uživatel
<i>Kapesné</i>	Bez žadatele		100 Kč	Každý uživatel
<i>Výplata</i>	Uživatel / Klíčový pracovník		Poměrná část výplaty	Pracující uživatel
<i>Vlastní žádost</i>	Uživatel		Maximálně 500 Kč	Každý uživatel

Supervize jako jeden z nástrojů péče o zaměstnance

Ve slovníku sociální práce se můžeme dočíst, že supervize je „*kvalifikovaný dohled nad průběhem programu nebo projektu zaměřený na kvalitu činnosti pracovníků (profesionálů či dobrovolníků)*“ (Matoušek, 2008, s. 218). Supervize má dle výše uvedeného slovníku tři hlavní funkce: „*vzdělávací, podpůrnou a řídicí*“ (Matoušek, 2008, s. 218). V Metodice OBDH týkající se dobrovolnictví se uvádí v oddělení práv dobrovolníků, že i dobrovolník „*má právo vyžadovat supervizi*“ (M 32, 2013, s. 3). Supervizi vykonává supervizor, jehož role je v tomto procesu zcela zásadní. *Prvořadým úkolem supervizora je zaměstnancům – sociálním pracovníkům – pomáhat* (Kopřiva, 2006, s. 139). Kopřiva dále uvádí, že by měl být supervizor empatický, mít pro zaměstnance a jejich konflikty pochopení. Při supervizi se probírají také vztahové konflikty uvnitř organizace. (Kopřiva, 2006). Supervize je tedy jeden z nástrojů, jak pečovat o své zaměstnance. Jedná se o preventivní metodu, která má mimo jiné také zabránit syndromu vyhoření. Dle mého soudu by tedy supervize měla být přítomna v každé organizaci, která poskytuje sociální služby. Účinek supervize je podmíněný vzájemnou důvěrou mezi supervizorem a zaměstnanci. Bez této důvěry, která se jistě nevytvoří hned při prvním setkání, je činnost supervizora naprosto zbytečná.

Supervize v chráněném bydlení OBDH však není nabízena, ač by byla jistě žádoucí.

Dobrovolnictví

Dobrovolnictví upravuje interní směrnice S 32 – *Pravidla dobrovolnické činnosti v organizaci* a metodika M 32 – *Metodika dobrovolnické činnosti*.

Cílem dobrovolnického programu a posláním dobrovolníka je podílet se na aktivizaci, poskytovat společnost, zlepšovat sociální podmínky obyvatel Barevných domků Hajnice (S 32, s. 2).

Dobrovolník má právo na pojištění a je s ním sepsána smlouva o dobrovolnictví. Činnost

dobrovolníků je tedy více než žádoucí, neboť umožňuje uživatelům skrze jejich činnost poznávat nové věci a lidi, zažívat nové obohacující zážitky, rozvíjet dovednosti ještě nerozvinuté, udržovat schopnosti již získané a zabráňovat tak případné stagnaci, ztrátě již získaných dovedností vlivem nezájmu a nečinnosti. Moje přítelkyně v chráněném bydlení absolvovala odbornou praxi během svého studia sociální práce na UHK. Práce s lidmi s mentálním postižením ji velmi zaujala, proto se rozhodla, že by ráda za kamarády, které si tam mezi uživateli našla, chodila i po absolvované praxi. Chtěla se stát dobrovolnicí, ale i přes opakované žádosti z její strany ji bohužel nebylo dobrovolnictví umožněno a to i přesto, že měla z praxe od sociální pracovnice dobrý posudek. Z jednoho případu jistě nelze zobecňovat na celek, ale vzhledem k faktu, že za dobu mého zaměstnaneckého poměru, tedy doby téměř dvou let, jsem v chráněném bydlení OBDH žádného smluvního dobrovolníka¹² neviděl, se dá usuzovat, že tento institut, byť je pro uživatele sebevzájemnější, není v organizaci příliš podporován. Osobně se domnívám, že o dobrovolnictví v dnešní uspěchané době není příliš zájem, když už se ale nějaký zájemce objeví, mělo by se udělat maximum proto, aby jeho dobrá vůle a štedrost v podobě darovaného drahocenného času, byla naplněna.

---

¹²Krátkodobé dobrovolnictví je využíváno zejména při organizovaných akcích jako je Loučení s létem či pobytových zájezdech, při kterých dobrovolníci pomáhají.

4.9. Organizace sběru dat a jejich charakteristika

Sběr dat probíhal během celého zkoumaného období dvojím způsobem. Nejprve bylo nutné na každý měsíc vytvořit *Plány plavání*, a pak po každé realizaci plavání vytvořit *Výstup z plavání*.

4.9.1. Plány plavání

Plány plavání tvořily nezbytný předpoklad pro celý výzkum.

Obsah

Plány plavání obsahovali následující informace:

- Jméno uživatele, který měl jít plavat
- Konkrétní čas, dny a data v měsíci, kdy měl jít uživatel plavat
- Asistence, která měla být uživatelům poskytnuta
- Plaveckou skupinu, do které byl uživatel dle svých dovedností přiřazen

Metoda vypracování Plánů plavání

„*Plány plavání*“ bylo třeba vytvořit postupně na každý měsíc zvlášť, neboť při jejich sestavování jsem musel zohledňovat několik proměnných. Základní proměnnou byl rozpis směn asistentů, který jsem většinou obdržel spolu s asistenty v druhé polovině měsíce. Mezi další proměnné patřila přítomnost asistentů, kteří se na plavání chtěli podílet, obsazenost plaveckého bazénu a zájem¹³ či přítomnost uživatelů¹⁴. V *Plánech plavání* jsem pochopitelně vždy zohledňoval zájem uživatele, vycházel jsem z dosavadní zkušenosti a ze seznamu uživatelů¹⁵, kteří se plavání chtěli účastnit. Volba asistentů, kteří měli při plavání asistovat, vycházela také ze seznamu, který si ostatní asistenti / dobrovolníci vytvořili sami dle svého zájmu s plaváním pomoci. V případě, že sloužilo více asistentů / dobrovolníků na směně, kdy se mělo jít plavat, vybral jsem jednoho buď podle přání asistenta, což se ale stávalo zřídka, nebo podle vlastního úsudku, což ale neznamenalo, že se zvolený asistent plavání zúčastnit musel. Každý měl možnost si účast na plavání prohodit s jiným asistentem, pokud se s ním domluvil, případně mi oznámit, že plavat jít nechce nebo nemůže, což se ale nestalo nikdy. Volbu asistentů / dobrovolníků jsem se snažil vyvažovat tak, aby se na plavání podílel každý zájemce přibližně stejnou měrou, bylo-li to možné.¹⁶ Stejně tak neznamenalo, že pokud byl uživatel uveden v *Plánu plavání*, že musel jít plavat, i když se mu nechce. Vždy záleželo na vůli uživatele a jeho

¹³Zájem uživatelů o plavání se v průběhu zkoumaného období měnil. Dva uživatelé skončili dříve, jeden z vlastní vůle a druhý ze zdravotních důvodů. Celkově ale zájem narůstal, z 8 zájemců na začátku vzrostl na 16.

¹⁴U tří uživatelů jsem zohledňoval hlavně služby v Oranžové kavárně.

¹⁵Seznam uživatelů jsem vytvořil a aktualizoval tak, že jsem se osobně na začátku každého zeptal, jestli by chtěl chodit plavat a průběžně jsem zjišťoval, jestli uživatelé, kteří již plavat chodí, mají o plavání stále zájem a těch, kteří zájem doposud neprojevili, jsem se ptal, jestli nezměnili názor. Tento postup se mi osvědčil, o čemž svědčí celkový počet uživatelů, kteří se na plavání za zkoumané období účastnili.

¹⁶Tímto způsobem jsem vybíral asistenty do *Plánů plavání* jen první tři měsíce, tedy od února do dubna, pak pouze na výslovné přání. Do *Plánů plavání* se po zbytek zkoumaného období mohl ke mně nebo k panu MT zapsat kdokoli dle svého přání. Volba tak závisela jen na samotných asistentech. Tato změna vyžadovala od asistentů větší míru spolupráce.

zdravotnímu stavu. Před odchodem na plavání byli uživatelé dotazováni, jestli opravdu plavat jít chtějí. *Plány plavání* dostávali uživatelé a asistenti vždy na konci měsíce pro měsíc následující, aby bylo možné včas zajistit přítomnost uživatele na plavání. Šlo zejména o případné přeobjednání pedikúry, kadeřníka a obdobných aktivit. *Plánů plavání* jsem vytvořil celkem 7. Vytvořením *Plánů plavání* byl do této činnosti vnesen jistý řád, bez něhož by výzkum nebyl možný nebo by neobsahoval tolik důležitých informací. Ze samotného *Výstupu z plavání* by totiž nebylo patrné mnoho podstatných informací, které jsem získal právě srovnáváním těchto záznamů. **Plány plavání měly především zaručit, aby se na plavání podíleli uživatelé dle svého přání a spravedlivou měrou, to byl jejich hlavní účel.** Mým přáním a vynaloženým úsilím bylo, aby se každý uživatel dostal do bazénu alespoň jednou týdně.

4.9.2. Výstupy z plavání

Výstupy z plavání měly pro analýzu dat klíčový význam.

Obsah

Výstupy z plavání obsahovaly následující informace:

- Jméno uživatele, který se plavání účastnil
- Konkrétní čas, den a datum v měsíci, kdy se uživatel plavání účastnil
- Jména asistenta / ů, kteří při plavání asistovali
- Plaveckou skupinu, která v zaznamenaný den šla plavat
- Popis činnosti v bazénu u každého uživatele (měřené časy, nacvičované techniky, počet uplavaných bazénů...atd.)
- Důvody nepřítomnosti u uživatelů, kteří se měli ten den plavání zúčastnit a nezúčastnili

Metoda vypracování Výstupů z plavání

„*Výstupy z plavání*“ vycházely ze zúčastněného pozorování a většinou vždy byly vypracovávány bezprostředně po návratu z plavání, dokud měl asistent veškeré podstatné informace v živé paměti. *Výstupů z plavání* bylo taktéž sedm, na každý měsíc jeden a vypracovával jsem je já spolu se svým klíčovým informátorem, asistentem panem MT, který se podílel na asistenci při plavání druhou nejvyšší měrou.

Hodnověrnost Výstupů z plavání

Vzhledem ke skutečnosti, že pro hlavní cíl výzkumu bylo potřeba zaznamenat hlavně počet uživatelů a asistentů / dobrovolníků, lze považovat záznam z pozorování za hodnověrný dokument. Rizika ztráty dat mohla nastat v případě, že se konalo plavání bez mé účasti a účasti pana MT. V takovém případě by *Výstup z plavání* nebyl zaznamenán. Toto případné riziko ztráty dat bylo nutné ověřit studiem *Deníků uživatelů* v každém případě, kdy došlo k úplnému zrušení plavání dle stanoveného plánu a neexistoval-li ve *Výstupu z plavání* o zrušení záznam. Tato kontrola se potvrdila

jako užitečná ve dvou případech, kdy nebyl záznam ve *Výstupu z plavání* a i přesto se plavání uskutečnilo samozřejmě bez účasti mé či pana MT.

5. Analýza a interpretace dat

Analýza a interpretace dat má dvě části. První se věnuje analýze a interpretaci dílčích cílů, druhá analýze a interpretací cíle hlavního.

5.1. Analýza a interpretace dílčích cílů

Dílčí cíl 1

Zjistit kolik asistentů / dobrovolníků se chtělo na plavání podílet a kolik uživatelů o plavání projevilo zájem.

Tazatelské otázky:

TO1: Jaký byl počet asistentů / dobrovolníků, kteří se na plavání chtěli podílet?

TO2: Na jakých bytech asistenti trvale sloužili?

TO3: Jaký byl poměr asistentů, kteří se na plavání chtěli podílet a kteří nikoli?

Postup a odpověď: Dle *Plánů plavání* jsem abstrahoval všechny asistenty / dobrovolníky, kteří se na plavání chtěli dobrovolně podílet. Původní seznam pořízený asistenty jsem již k dispozici neměl, nicméně z *Plánů plavání* je jasné, kdo se podílet chtěl a kdo nikoli. Seznam zájemců jsem vložil do následující tabulky.

Tabulka 5 – Přehled asistentů / dobrovolníků, kteří se chtěli podílet na plavání

<i>Název bytu / domácnosti</i>	<i>Celková asistence na bytech</i>	<i>Počet asistentů / dobrovolníků</i>
Azurový byt	3	2 ¹⁷ (67 %)
Duhové byty	3	2 (67 %)
Oranžový byt	5	4 (80 %)
Šedý byt	3	2 (67 %)

Tabulka 5 ukazuje, že ze 14 asistentů, kteří pracovali ve čtyřech domácnostech, se dobrovolně přihlásilo celkem 10, což je 71 % z celkového počtu zaměstnanců, pracujících v té době v CHB v Trutnově na pozici asistent (pracovník v sociálních službách). Zajímavá informace je bezesporu také ta, že z každého bytu / domácnosti se na plavání mělo podílet 67 % zájemců, číselně vyjádřeno ze tří asistentů dva, na Oranžovém bytě byl zájem dokonce 80 %, 4 z pěti asistentů. Při realizaci plavání tato čísla znamenala, že bylo pokrytí asistence velmi uspokojivé. Z 87 naplánovaných návštěv nedošlo ani jednou k tomu, že by na směně nebyl jediný asistent z řad asistentů / dobrovolníků, který by nemohl zajistit doprovod na plavání.

¹⁷Druhý dobrovolník se přihlásil od dubna.

Dílčí cíl 2

Zjistit za zkoumané období celkový přehled naplánovaných a uskutečněných návštěv v bazénu.

Tazatelské otázky:

TO1: Jaký byl počet naplánovaných návštěv za zkoumané období?

TO2: Jaký byl počet uskutečněných návštěv za zkoumané období?

TO3: Jaký byl počet zrušených návštěv za zkoumané období?

Postup a odpověď:

Z *Plánů plavání* a *Výstupů z plavání* jsem si vytvořil pomocný dokument „*Přehled plavání*“, který obsahoval v zrcadlové tabulce na jedné straně datum, skupinu a asistenci dle *Plánu plavání* a na druhé straně realizaci tohoto plánu. V realizaci jsou uvedeni jmenovitě uživatelé, kteří se plavání zúčastnili, datum, kdy se plavání zúčastnili a přítomný asistent/i. V případě, že došlo ke zrušení celé naplánované skupiny, byla zde uvedena jen poznámka zrušení. Pod tabulkou jsem uvedl jména uživatelů dle skupin, do kterých byli zařazeni. Tento schematický *Přehled plavání* jsem si vytvořil pro každý měsíc. Z porovnaných *Přehledů plavání* jsem získal tři důležité informace, **celkový počet naplánovaných, uskutečněných a zrušených návštěv plavání**. Tyto informace jsem získal spočítáním a jednoduchým porovnáním *Plánů plavání* s *Výstupy z plavání*, které obsahovaly záznam realizace plavání. Rozdíl v plánu a realizaci jsem za každý měsíc uvedl pod schematickou tabulku. Výsledné hodnoty jsem pak sečetl a získaná data vložil do následující tabulky. Číselné hodnoty jsem ještě převedl na procenta.

Tabulka 6 – Celkový přehled naplánovaných a uskutečněných návštěv plavání za zkoumané období

Měsíc	Celkový počet plánovaných návštěv	Celkový počet uskutečněných návštěv	Počet zrušených návštěv
Únor	10	10	0
Březen	14	11	3
Duben	13	8	5
Květen	12	8	4
Červen	15	12 + 1 ¹⁸	3
Červenec	13	4	9
Srpen	10	4	6
Celkem	87	57 + 1 (66, 67 %)	30 (34, 48 %)

Z tabulky 6 je pak patrný rozdíl mezi plánem a jeho realizací. Z celkového počtu **87** naplánovaných návštěv za zkoumané období se jich uskutečnilo **57** (+ 1 neplánovaná) a **30** návštěv bylo úplně zrušeno.

¹⁸Jedná se o jednu návštěvu navíc, která nebyla naplánovaná.

Dílčí cíl 3

Zjistit za zkoumané období jaké bylo personální zabezpečení asistence v době, kdy se mělo jít dle plánu plavání.

Tazatelská otázka:

TO1: V jakém počtu a kolikrát byli přítomni na směně, kdy bylo v plánu plavání, asistenti / dobrovolníci, kteří se na plavání chtěli podílet?

Postup a odpověď:

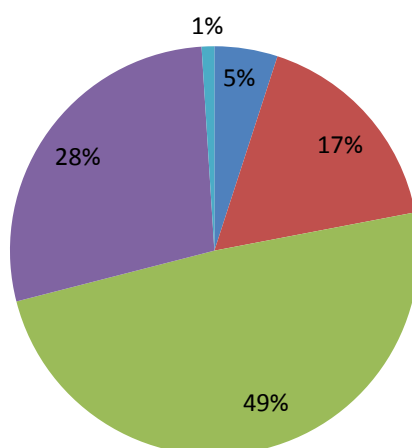
Pro získání informací jsem postupoval následovně. Nejprve jsem musel zjistit přítomnost všech asistentů / dobrovolníků, kteří byli podle *Plánu plavání* skutečně přítomni na směně v dny, kdy se mělo jít plavat. K tomuto účelu jsem si vytvořil za každý měsíc další dokument, který jsem nazval „*Přítomnost asistentů*.“ Do levého sloupce zrcadlové tabulky jsem si podle již vytvořeného dokumentu *Přehled plavání* zkopíroval data, kdy se mělo jít plavat a za první tři měsíce i asistenci, kterou ale bylo nutné doplnit o další jména dobrovolníků a to za celých 7 měsíců, kteří byli přítomni na směně v den plavání. Do pravého sloupce jsem pak uváděl skutečnou asistenci uživatelům při plavání. Pod tabulku jsem si také vypsals seznam potenciálních asistentů / dobrovolníků, kteří se dobrovolně přihlásili, že se na plavání budou podílet. Seznam přítomných asistentů jsem musel dohledávat přes *Deníky uživatelů* následujícím způsobem. Otevřel jsem si vždy deník jednoho uživatele z každého bytu, v jeho přehledu jsem postupně vyhledával všechny záznamy dle naplánovaných dat plavání. U jména uživatele byl vždy uveden datum a tvůrce záznamu. Pokud bylo jméno asistenta v seznamu dobrovolníků a shodoval se i datum naplánovaného plavání, zaznamenal jsem si jeho jméno do levého sloupce dokumentu *Přítomnost asistentů*. Tímto postupem jsem zjistil celý seznam. V případě, že asistent, který byl uvedený v *Plánu plavání*, sestavovaného z naplánovaných směn, nebyl pak přítomen z různých důvodů v práci, což se občas také stalo, uvedl jsem u jeho jména hvězdičku, což znamenalo, že skutečně přítomen nebyl. Toto označení k upřesnění jsem používal kdykoli a u kohokoli, kdo byl uveden v *Plánu plavání*, u ostatních asistentů dobrovolníků se jednalo jen o první tři měsíce (viz *Plány plavání*) u mě po celou dobu zkoumaného období a u asistenta pana MT po dobu šesti měsíců, poslední měsíc již v plánech na své přání uváděn nebyl. Po dokončení pracovního dokumentu *Přítomnosti asistentů* jsem jména za každý měsíc sečetl a roztřídil podle skupin. Vytvořené skupiny za každý měsíc jsem pak znovu sečetl a získaná data vložil do následující tabulky.

Tabulka 7 Skutečné personální zabezpečení plavání za období od února do srpna 2015

<i>87 naplánovaných návštěv</i>		
Počet přítomných asistentů ve službě	Kolikrát byli v tomto počtu přítomni	Podíl přítomnosti v %
3	43	49 %
4	24	28 %
2	15	17 %
1	4	5 %
5	1	1 %

Tabulka 7 je seřazena podle nejvyššího podílu počtu přítomných asistentů ve službě a ukazuje, že z 87 naplánovaných návštěv plavání za zkoumané období bylo přítomno 5 asistentů jednou, což je 1 % podíl, 4 asistenti celkem čtyři a dvacetkrát, což je 28 %, 3 asistenti tři a čtyřicetkrát, což je nejvyšší 49 % podíl, 2 asistenti patnáctkrát, což je 17 % podíl a 1 asistent pouze čtyřikrát, což je 5 % podíl. Výše uvedené údaje jsem vyjádřil také pomocí grafu.

■ 1 asistent ■ 2 asistenti ■ 3 asistenti
■ 4 asistenti ■ 5 asistentů

Graf č. 6 Skutečné personální zabezpečení plavání za období od února do srpna 2015

Dílčí cíl 4

Zjistit za zkoumané období skutečný podíl asistentů / dobrovolníků na plavání.

Tazatelské otázky:

TO1: Kolikrát byl každý asistent / dobrovolník přítomen na směně, když se mělo jít plavat?

TO2: Kolikrát byl každý asistent / dobrovolník naplánován, že se na plavání bude podílet?¹⁹

TO3: Kolik asistentů se opravdu na plavání podílelo?

TO4: Kolikrát se na plavání každý podílel?

Postup a odpověď:

Postup byl stejný jako u DC3 jen s tím rozdílem, že jsem jména asistentů z dokumentu *Přítomnost asistentů* nekategorizoval do skupin, ale „jmenovitě“ je vypisoval a pak sčítal a porovnával. Výsledná data jsem vložil do klíčové tabulky.

Tabulka 8 – Podíl účasti každého z asistentů / dobrovolníků na plavání

Měsíc	Počet naplánovaných a uskutečněných návštěv																			
	EJ ²⁰		JanK		JarK		JiK		HL		IM		JR		JS		JT		MT	
Únor	0	0	5/2	6	0/0	3	0/0	2	2/1	4	0/0	0	7/7	7	2/0	2	1/0	3	3/3	3
Březen	0	0	3/1	4	1 21/ 0	3	1/0	4	3/2	4	0/0	1	6 ²² /6	6	0/0	3	3/2	5	5/5	7
Duben	1/0	5	2/0	4	0 23/ 0	2	0/0	2	3 24/ 0	3	2/0	3	8/6	8	1/0	1	1/0	3	6/2	6
Květen	0	4	0	1	0	3	0	1	0	2	0	4	6 ²⁵ /6	6	0	3	0	6	5/2	6
Červen	1/0	5	0	2	0	4	0	3	0	8	0	5	9/9	9	0	4	0	6	6/4	7
Červenec	0	8	0	2	0	3	0	1	0	2	0	4	12/4	12	0	1	0	4	1/0	1
Srpen	0	0	0	1	0	5	0	3	0	6	0	1	9/4	9	0	2	0	3	0/0	0
Celkem	2/0	22	10/3	20	1/0	23	1/0	16	8/3	29	2/0	18	57/42	57	3/0	16	5/2	30	26/16	30

Tabulka 8 nám poskytuje zásadní informace pro výzkum. V prvním sloupci je uveden měsíc, v prvním řádku iniciály asistentů / dobrovolníků, kteří se na plavání chtěli podílet. Až na paní EJ, která o pomoc při plavání projevila zájem až od dubna, se dobrovolně přihlásili všichni od února. Pod každou iniciálou jsou uvedené dva sloupce. V prvním sloupci je číselně uveden počet naplánovaných a za lomítkem realizovaných návštěv plavání. Pokud je uvedena 0, znamená to, že pro tento měsíc nebyl asistent do plánu zahrnut. Pokud jsou uvedena čísla dvě, např. 5/2, jedná se o poměr mezi plánem a jeho realizací. Jinými slovy to znamená, že asistent byl v *Plánu plavání* na příslušný měsíc uveden pětkrát a skutečně se na plavání podílel dvakrát. Druhý sloupec pod iniciálou asistenta zachycuje skutečnou přítomnost asistenta ve službě, když se mělo jít plavat. Pro shrnutí údajů, které jsou v tabulce obsaženy, uvedu příklad z tabulky. Např. u paní HL je za březen uvedeno 3/2 v prvním

¹⁹Pouze za první tři měsíce, kdy probíhala volba asistentů / dobrovolníků do *Plánů plavání*

²⁰Asistentka se na pomoc při plavání přihlásila od dubna

²¹Dle plánu 3 návštěvy z toho dvakrát nepřítomna v práci – výměna směny.

²²Dle plánu 9 návštěv z toho třikrát nepřítomen kvůli nemoci – výměna směny.

²³Dle plánu 1 návštěva z toho jedenkrát nepřítomna v práci – výměna směny.

²⁴Dle plánu 4 návštěvy z toho nepřítomna nepřítomna v práci – výměna směny.

²⁵Dle plánu 8 návštěv z toho dvakrát nepřítomen kvůli nemoci – výměna směny.

sloupci a 4 ve druhém, což znamená, že byla uvedena za měsíc březen v *Plánu plavání* celkem třikrát, dvakrát se na plavání podílela a celkově byla přítomna na směně, když se konalo plavání, čtyřikrát, což znamená potencialitu, možnost, kdy se na plavání mohla podílet.

Z tabulky 8 tedy vyplývá závěr, že z 10 asistentů / dobrovolníků se na plavání za zkoumané období podílelo celkem **5 asistentů**, což je polovina, 50 %. Z 58 uskutečněných návštěv plavání se asistentka JK účastnila celkem třikrát, asistentka HL také třikrát, asistent JR dva a čtyřicetkrát, asistentka JT dvakrát a asistent MT šestnáctkrát. Ostatní se nepodíleli ani jednou. Pro detailnější analýzu bylo potřeba získat ještě další informace, které se měly týkat přehledu druhu asistence při plavání, jestli se jednalo o samostatnou asistenci nebo o zdvojenou, při níž se uplatňovala pochopitelně větší míra spolupráce.

Dílčí cíl 5

Zjistit za zkoumané období přehled druhu asistence, zdali se jednalo o asistenci samotnou nebo zdvojenou a v jakém počtu byla asistence zdvojená.

Tazatelské otázky:

TO1: Kolikrát každý z asistentů / dobrovolníků asistoval při plavání samostatně?

TO2: Kolikrát každý z asistentů / dobrovolníků asistoval při plavání ve dvou?

TO3: Jaký byl celkový počet zdvojených asistencí při plavání?

Postup a odpověď:

Pro získání informací jsem postupoval následovně. Z již vytvořeného dokumentu *Přítomnost asistentů* jsem vypsál z pravého sloupce, kde jsem uváděl realizovanou asistenci uživatelům při plavání, jména s upřesněním, jestli byli přítomni na plavání sami nebo s dalším asistentem. V případě, že byl přítomen na plavání jen jeden asistent, je zde uvedeno jen jedno jméno, v případě zdvojené asistence jsou zde uvedena jména dvě. Tato data jsem sečetl a rozdělil do následující tabulky, v které jsem pochopitelně uváděl už jen ty asistenty, kteří se na plavání podíleli.

Tabulka 9 – Přehled druhu asistence při plavání

Č.	Asistent	Samostatná asistence	Zdvojená asistence	Celková asistence z 58 uskutečněných návštěv
1.	JK	1	2	3
2.	HL	1	2	3
3.	JR	36	6	42
4.	JT	0	2	2
5.	MT	12	4	16

Tabulka 9 uvádí poměr samostatné a zdvojené asistence a celkový počet realizované asistence u asistentů, kteří se na plavání za zkoumané období podíleli. Např. asistentka JK se podílela na

samostatné asistenci jednou a na zdvojené celkem dvakrát, celkově se pak podílela na asistenci při plavání třikrát. K tabulce 9 jsem vytvořil ještě tabulku 10, která ukazuje celkový počet zdvojených asistencí při plavání.

Tabulka 10 Počet zdvojených asistencí při plavání

č.	<i>Asistent</i>	JK	HL	JR	JT	MT	Celkem
1.	JK			2			2
2.	HL			1		1	2
3.	JR	2	1		1	2	6
4.	JT			1		1	2
5.	MT		1	2	1		4

Tabulka 10 ukazuje počet zdvojených asistencí, kde je vidět, kdo s kým při plavání asistoval při zdvojené asistenci. Tabulka pak ještě v posledním sloupci uvádí celkový počet zdvojené asistence u každého asistenta. Pro celkový počet zdvojených asistencí, které se v průběhu zkoumaného období uskutečnil, bylo nutné vypsát dvojice pod sebe a výsledný přehled spočítat bez opakujících se dvojic. Např. asistentka JK měla dvakrát zdvojenou asistenci s asistentem JR a JR dvakrát s JK, tzn., že se započítávaly jen dvě asistence do celkového počtu a nikoli čtyři.

Z tabulky 9 a 10 vyplývá, že celkem proběhlo 8 zdvojených asistencí z 58 uskutečněných návštěv plavání, což tvoří podíl pouhých 14%. Tento nízký podíl svědčí o skutečnosti, že proběhly především asistence samostatné, což vypovídá o nízkém podílu spolupráce mezi asistenty. Asistenci při plavání na svých bedrech nesli hlavně dva asistenti, jak je patrné z tabulek, bez jejich vzájemné spolupráce by byl podíl uskutečněných návštěv plavání ještě mnohem nižší.

Dílčí cíl 6

Zjistit za zkoumané období počet přítomných asistentů / dobrovolníků v době, kdy došlo ke zrušení plavání a kategorizace důvodů (relevantní / nerelevantní), které ke zrušení vedly.

Tazatelské otázky:

TO1: Kdy bylo plavání zrušeno?

TO2: Jaký byl počet přítomných asistentů / dobrovolníků v době, když bylo plavání zrušeno?

TO3: Jaké důvody zrušení plavání pro celou skupinu lze považovat za relevantní a nerelevantní?

TO4: Jaký byl poměr mezi relevantními a nerelevantními důvody zrušeného plavání?

Postup a odpověď:

Ověření 30 zrušených návštěv plavání a kategorizace důvodů zrušení těchto návštěv probíhalo následovně. Z *Přehledu plavání* jsem si nejprve vypsál všech 30 dnů, kdy mělo dojít ke zrušení návštěv plavání. Z *Přítomnosti asistentů* jsem si vypsál ke každému dni počet přítomných asistentů na směně. Poté jsem se vrátil opět k *Přehledu plavání*, odkud jsem si vypsál skupiny, které měly jít plavat v uvedený den. Ze seznamu skupin, jsem si pak vypsál konkrétní uživatele, kteří měli jít plavat. U

těchto uživatelů jsem pak postupně kontroloval zápisy v *Deníku uživatele*, kde jsem si ověřil, jestli byl ten den opravu uživatel plavat či nikoli. V případě, že by při plavání asistoval jiný asistent bez přítomnosti asistenta JR či MT, kteří pořizovali z plavání výstup, byla tato informace o plavání alespoň zaznamenána v *Deníku uživatele*, jak jsem se nakonec ve dvou případech mohl přesvědčit. Tato kontrola byla tedy nezbytná pro správnost abstrahovaných údajů. Tímto ověřením došlo k doplnění informací. Tento postup měl tedy za úkol jednak ověřit, kolik bylo přesně zrušeno návštěv a jednak zjistit proč byla zrušena téměř jedna třetina naplánovaných návštěv. Při procesu kontroly v *Deníku uživatelů* jsem si zároveň také vypisoval poznámky a ověřoval důvody (zaznamenání ve *Výstupech plavání*), které vedly k tomu, že bylo zrušeno plavání celé skupině. Když jsem ověřil či doplnil potřebné informace, zvolil jsem si kategorie relevantnosti, které jsem označil písmenem N jako nerelevantní (dostatečně neodůvodněné) a písmenem R jako relevantní (náležitě odůvodněné) zrušení. Získaná data jsem vložil do následující tabulky.

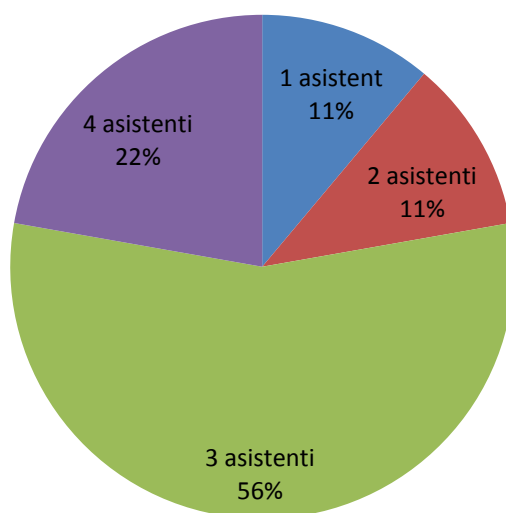
Tabulka 11 – Přehled důvodů zrušeného plavání

Č.	Datum	Počet přítomných asistentů	Důvody
1.	5. 3. (Čt)	3	R
2.	6. 3. (Pá)	4	N
3.	27. 3. (Pá)	3	N
4.	1. 4. (St)	3	N
5.	14. 4. (Út)	2	R
6.	16. 4. (Čt)	4	N
7.	22. 4. (St)	3	N
8.	30. 4. (Čt)	1	N
9.	5. 5. (Út)	1	N
10.	6. 5. (St)	2	N
11.	7. 5. (Čt)	3	N
12.	19. 5. (Út)	3	N
13.	9. 6. (Út)	3	N
14.	11. 6. (Čt)	3	N
15.	24. 6. (St)	3	R
16.	8. 7. (St)	4	R
17.	9. 7. (Čt)	3	R
18.	13. 7. (Po)	2	R
19.	14. 7. (Út)	2	R
20.	15. 7. (St)	2	R
21.	23. 7. (Čt)	3	N
22.	29. 7. (St)	3	R
23.	30. 7. (Čt)	3	N
24.	31. 7. (Pá)	2	R
25.	12. 8. (St)	4	N
26.	19. 8. (St)	3	R
27.	20. 8. (Čt)	2	N
28.	25. 8. (Út)	3	R
29.	26. 8. (St)	4	N
30.	27. 8. (Čt)	3	N

Tabulka 11 obsahuje v druhém sloupci dny za zkoumané období, kdy bylo plavání zrušené, ve třetím sloupci počet přítomných asistentů / dobrovolníků a ve čtvrtém sloupci kategorizaci důvodů zrušeného plavání. Relevantní (odůvodněné) zrušení plavání splňovalo následující kritéria:

- a) *nepřítomnost všech uživatelů*²⁶, kteří měli jít dle plánu plavat (účast na celodenních výletech, či jiných akcích, které se kryly s plaváním, nemoc uživatele, návštěva domova, návštěva sociálně terapeutických dílen v jiném městě...atd.).
- b) *zdravotní důvody* (např. kožní problémy, momentální nevolnost či stav bezprostředně po nemoci)
- c) *špatné počasí* (bráno v potaz pouze v červenci a srpnu, kdy se navštěvovalo koupaliště, protože byl krytý bazén zavřený)

Ostatní rozmanité důvody nebyly brány jako dostatečně odůvodněné na to, abych je označil jako relevantní. Jednalo se tedy o případy, kdy uživatel plavat jít chtěl, ale nebylo mu to z různých důvodů umožněno. Takové případy jsem označil jako nerelevantní. Z další analýzy je tedy patrné, že celkem z 30 zrušených návštěv bylo 18 (60 %) nerelevantních a 12 (40%) relevantních. Zajímavé je, že v 60 procentech nerelevantních důvodů byla zajištěna asistence poměrně dostatečně, což zachycuje následující graf :

Graf č. 7 Přítomnost asistentů ve dnech, kdy nebylo zrušené plavání dostatečně odůvodněné

Graf č. 7 ukazuje, že z 18 nerelevantně zrušených návštěv byli přítomni celkem 4 asistenti čtyřikrát (22 %), 3 asistenti celkem desetkrát (56 %), 2 asistenti dvakrát (11 %) a jeden asistent také dvakrát (11 %).

Plavání podle analýzy důvodů nebylo zrušeno ani jednou díky absenci doprovodu, ten byl přítomen v nějakém počtu vždy. K realizaci plavání pak stačila přítomnost jen jediného asistenta. Z *Výstupů plavání* se můžeme dočíst i něco o rozmanitých důvodech, které vedly k absenci uživatele při plavání. Pro názornost zde některé uvedu:

²⁶Plavání mohlo a mělo být realizováno i za přítomnosti jediného uživatele, který měl (dle plánu) a chtěl jít plavat. Chybějící uživatelé mohli být nahrazení jinými, neboť poptávka po plavání byla veliká.

- a) *absence plavek* (odpovědnost asistenta, který měl dohlédnout na to, aby měl uživatel vše připravené)
- b) *zákaz asistenta* (bohužel dosti častý jev, např. asistent zakazoval plavání uživatele po velmi dlouhou dobu s odůvodněním, že má zdravotní potíže. Při návštěvě pana doktora, k němuž uživatelka chodí na lékařské prohlídky, jsem se zeptal na důvody. Pan doktor konstatoval, že šlo jen o nachlazení a že bazén může uživatelka už dávno navštěvovat – zajímavé je, že tato uživatelka z 23 naplánovaných návštěv plavání absolvovala jen 2, což je 9%, čímž se řadí mezi uživatele s nejnižší účastí)
- c) *nepřítomnost*, přesněji odchod uživatele na pedikúru, ke kadeřníkovi či na nákup (i přes nařízení vedení, že tyto aktivity se mají uskutečňovat v odpoledních hodinách, se tak nedělo. Uživatel od půl deváté seděl v dílně, a když se blížila hodina odchodu na plavání, místo plavání byl nucen účastnit se výše uvedených aktivit. Nutno opět zopakovat, že asistenti byli včas informováni o *Plánech plavání*, aby podobné aktivity přesunuli na jiný termín. Výjimku samozřejmě tvořily návštěvy lékařů, kde je příliš dlouhá čekací doba, např. na oční kontrolu se v Trutnově čeká půl roku na alergologii tři měsíce.).
- d) *nachlazení jiného uživatele* (uživatel nemohl jít plavat kvůli tomu, že byla údajně nachlazená uživatelka, která měla jít plavat také a byla shodou okolností ze stejného bytu. Tento důvod byl uveden jen jednou, ale i tak měl za následek, že ani jeden uživatel z tohoto bytu plavat nešel)
- e) *příliš velké nadšení pro plavání* (bohužel i toto asistentům vadilo a bohužel to vedlo k nejedné absenci z řad uživatelů. Často jsem slyšel, že se uživatelé na plavání tak těší, že se nemohou soustředit na jiné aktivity nebo dokonce že odmítají poslouchat jiné asistenty a vykonávat práci, která jim byla svěřena s odůvodněním, že nemusí nic dělat, protože jdou plavat. Uživateli bylo klidně vysvětleno, že se odchází až za hodinu a že do té doby se může podílet na jiných činnostech, což také udělal.).
- f) *uživatelka by neměla chodit plavat, protože kdyby onemocněla, musela by zůstat doma, z čehož by byla smutná* (důvod, který jsem měl tu čest vyslechnout při poslední nepovinné poradě, na kterou mě vedení přivolalo, abych mohl plavání jako veskrze prospěšnou věc opakovaně obhajovat)
- g) *jiné akce* (jakmile se konala jiná akce, byť se nekryla s plaváním, většinou v odpoledních hodinách, bylo po plavání veta)
- h) *odjezd domů* (opět častý důvod, kdy bylo uživatelům plavání znemožňováno kvůli tomu, že měli jet domů. Jednou jsem se snažil zjistit od asistentky, v kolik hodin odjíždí uživatel domů. Tato informace mi nebyla sdělena, proto jsem zavola mamince uživatele, u něhož na bytě jsem kdysi sloužil a zjistil jsem, že odjíždí až po druhé hodině. Maminka uživatele byla ráda, že bude moci jít její syn plavat, řekla mi, ať jdeme, že na nás počká v kavárně, kdybychom se vrátili později než ve dvě hodiny. Uživateli však i přesto plavání nebylo umožněno).
- i) *špatné počasí* (stávalo se, že asistenti usoudili, že není vhodné počasí na to, aby uživatelé došli do krytého bazénu, podotýkám, že se nejednalo o sněhovou vánici či bouři s krupobitím, jen bylo zataženo a trochu poprchávalo)

Mohl bych pokračovat i nadále, ale pro názornou představu těchto několik důvodů jistě postačí. Analýza důvodů nepřítomnosti jednotlivých uživatelů by vyžadovala další výzkum. Pro představu zde jen uvádím v tabulce 12 stručný přehled účasti jednotlivých uživatelů na plavání za zkoumané období.

Tabulka 12 – Podíl účasti uživatelů na plavání

Iniciály uživatele	Byt	Celkový počet naplánovaných návštěv	Celkový počet uskutečněných návštěv		Celkový počet zrušených návštěv		Skupina	Počet měsíců plavání
PK	Běžový byt	29	30	103 %	0	0 %	II	7
VP ²⁷	Zlatý dům	23	21 _{(12/9)²⁸}	91 %	2	9 %	I	5
HL	Azurový byt	32	23	72 %	9	28 %	I	7
MH	Oranžový byt	30	21	70 %	9	30 %	I	7
PM	Šedý byt	33	18	55 %	15	45 %	I	7
BH	Oranžový byt	33	16	48 %	17	52 %	I	7
MM ²⁹	Azurový byt	9	4	44 %	5	56 %	II a III	4
AH ³⁰	Šedý byt	17	7	41 %	10	59 %	II	4
RP ³¹	Duhové byty	17	7	41 %	10	59 %	I	5
MS	Šedý byt	28	10	36 %	18	64 %	II	7
JP	Azurový byt	24	8	33 %	16	67 %	III	7
MS ³²	Azurový byt	15	5	33 %	10	67 %	III	4
JB	Azurový byt	29	7	24 %	22	76 %	II	7
PD ³³	Oranžový byt	23	2	9 %	21	91 %	III	6
MP ³⁴	Azurový byt	11	1	9 %	10	91 %	II	4
JS ³⁵	Šedý byt	23	2	9 %	21	91 %	III	7

Tabulka 12 uvádí u každého uživatele místo, kde žije, počet naplánovaných návštěv plavání, celkový počet uskutečněných návštěv plavání a to v číselné i procentuální podobě, dále celkový počet zrušených návštěv taktéž v číselné i procentuální podobě, dále skupinu, do níž byl zařazen dle plaveckých dovedností a počet měsíců, které navštěvoval plavání. Např. uživatel PM žije na Šedém bytě, měl naplánováno 33 návštěv, 18 z nich absolvoval, což je 55 %, 15 návštěv bylo zrušeno, což činí 45 %, byl zařazen do I. skupiny a na plavání se podílel v celé délce zkoumaného období, tedy od února do srpna. Na plavání se různou měrou podílelo během zkoumaného období celkem 16 uživatelů, což je téměř většina uživatelů, kteří ve zkoumaném období využívali služeb CHB v Trutnově. *Plány plavání* byly pro uživatele sestavovány tak, aby se každý ze zájemců o plavání dostal do bazénu alespoň jednou týdně, což se nakonec podařilo jen dvěma uživatelům, panu PK, který se účastnil plavání celkem 30 krát, absolvoval o jednu návštěvu více, než měl v plánu a panu VP, který se z 23 naplánovaných návštěv do bazénu dostal jedna dvacetkrát.

²⁷Začal plavat od dubna

²⁸Klient z 21 návštěv uplavál při 12 návštěvách více jak 6 bazénů, tzn., že byl více aktivní než pasivní.

²⁹Plaval od února, plánování od března do dubna, v červnu jedna účast bez plánu

³⁰Začala plavat od února do května, pak zákaz od lékaře – plíseň na rukou

³¹Začala plavat od dubna

³²Začal plavat od května

³³Začal plavat od března

³⁴Začal plavat od května, plánování od června, kdy nahradil Alenu Horskou

³⁵Začala plavat od února, plánování od března.

5.2. Analýza a interpretace hlavního cíle

Hlavním cílem výzkumu bylo **zjistit podíl spolupráce asistentů a podstatné faktory, které na ni mají vliv, při činnosti, která uživatele nějakým způsobem obohacuje. Pro tento úkol jsem si zvolil plavání**

Odpověď na hlavní výzkumný cíl

Jak bylo již ukázáno analýzou dílčích cílů, podíl spolupráce asistentů / dobrovolníků na plavání byl bohužel velmi nízký. Známkou snahy o spolupráci bylo možné pozorovat jen první dva měsíce, kdy se na plavání podílel ještě někdo jiný kromě mě a pana MT. Za celé zkoumané období jsem zaznamenal jenom dva případy, kdy z řad asistentů / dobrovolníků vzešel zájem o zapsání účasti do *Plánů plavání*. Jednou jsem dokonce na přání vybral dvě asistentky, které si přály mít asistenci společně. Výsledek byl ale takový, jak jsem předpokládal, plavání se nezúčastnila ani jedna a tudíž bylo plavání pro celou skupinu zrušeno. Z výzkumu je patrné, že plavání, ač je to činnost pro uživatele velmi užitečná a přínosná, nemělo mezi asistenty přílišnou oblibu. Zajímavý je fakt, že se o účast na plavání sami dobrovolně přihlásili. Mám-li být upřímný, tak realizace plavání se stávala urputným bojem o to, abychom docílili toho, o čem uživatelé sami stáli, jen nebyli sto si toto přání prosadit sami. Zarážející je právě skutečnost, že ti, kteří měli a mají uživatelům prospívat a hájit jejich zájmy a práva, stály spíše na opačném břehu. Za zmínku jistě stojí skutečnost, že ti uživatelé, kteří mají nejvyšší účast na plavání, buď žijí v domácnostech, kde byla tato aktivita podporována nebo jsou natolik soběstační, že byli schopni dojít po plavání zpět na byty sami. Míra soběstačnosti však není přímo úměrná účasti na plavání, jedná se jen o jeden z ukazatelů, který však může něco vypovídat o jednom fenoménu, kterému se říká **střet zájmů**, což je bezesporu jeden z podstatných faktorů, který ovlivňuje míru spolupráce mezi asistenty. Ke střetu zájmů dle mého pozorování docházelo při plavání velmi často, neboť asistenti, jejichž uživatelé se plavání účastnili, museli čekat v dílnách, než se uživatelé z plavání vrátí, aby je mohli doprovodit zpět na byty, což bylo mnohdy nelibě snášeno. Nařízení od vedení bylo ve zkoumaném období, vyjma letních prázdnin, jasné, asistenti a uživatelé se měli po obědě vracet zpět do dílen, kde měli setrvat do půl třetí. Do této doby se uživatelé až na drobné výjimky vždy vrátili, většinou s notným předstihem. Plavání pak zabralo přibližně dvě a půl hodiny, hodina na cestu tam a zpět, hodina na plavání a půl hodina na oběd. Plavání mělo dle *Plánu plavání* končit nejpozději v 12:15, výjimku tvořil jen měsíc duben, kdy II. skupina měla končit v 12:45 a III. až v 13:30, což i tak stačilo pro návrat. Pozdější příchody byly podmíněné dobou odchodu na plavání. Čas odchodu byl pevně dán dle *Plánu plavání*, tzn., že pokud se vyšlo později, přišlo se pochopitelně také později. Důvody opožděných odchodů byly opět dány nízkou mírou respektu k plavání a tedy nízkou mírou vzájemné spolupráce. Dá se totiž s jistotou tvrdit, že pokud si někdo něčeho neváží nebo něco nepovažuje za důležité, pak tomu ani nevěnuje náležitou pozornost. Z pozorování lze vyvodit také další závěr a to ten, že asistenti, kteří se na plavání podílet nechtěli, ale uživatele v této činnosti pasivně podporovali, tzn., že jim nebránili, byli pro spolupráci větším přínosem než ti potenciální

dobrovolníci, kteří se aktivně přihlásili a pak místo pomoci spíše vytvářeli bariéry. Dalším důležitým faktorem je jistě **podpora vedení organizace**, v tomto případě vedoucích sociálních pracovníků. Plavání bylo oficiálně schválené, při nejednom rozhovoru s vedoucím sociálním pracovníkem jsem byl ujišťován, že plavání se rušit nebude. Jeho podpora však byla ze strany vedení nedostatečná, o čemž svědčí výsledek výzkumu. Nízká účast ostatních asistentů při plavání by sama o sobě nebyla na překážku, kdyby bylo uživatelům umožňováno navštěvovat plavání, jak si sami přáli. Vzhledem k tomu, že se tak nedělo, odesílal jsem *Výstupy z plavání* včetně *Plánů plavání* na další měsíc vedoucímu sociálnímu pracovníkovi, který tak měl příležitost vidět celou organizaci a realizaci plavání měsíc po měsíci. Bohužel jsem neobdržel za celé zkoumané období žádnou zpětnou vazbu, z čehož usuzuji, že pokud této činnosti z různých důvodů, které mi nepřísluší hodnotit, nevěnovali pozornost ani vedoucí pracovníci, pak se nedalo příliš očekávat, že tomu tak bude jinak u asistentů. Za zmínku jistě stojí poukázat na klima celého kolektivu. Z čteného a dlouhodobého pozorování jsem usoudil, že lze kolektiv asistentů rozdělit na tři podmnožiny dle způsobu chování a celkového přístupu k aktivitám zaměřeným na uživatele. První podmnožinu tvoří ti, kteří se na aktivitách pro uživatele příliš podílet nechtějí, rází heslo, *kdo nic nedělá, ten nic nepokazí* a hlavně nevyčnivat a jít s davem. Tato skupina asistentů je dle mého názoru bohužel nejpočetnější. Druhou podmnožinu tvoří ti, kteří by rádi s uživateli nějakou činnost vykonávali, ale díky tomu, že jsou v menšině, tak se raději pasivně přiklání na stranu početnější skupiny a třetí podmnožinu tvoří ti, co s uživateli něco nad rámec svých povinností dělají nebo se o to alespoň snaží. Zajímavé je, že tyto podmnožiny jsou propustné, přicházejí totiž noví asistenti, u kterých nadšení pro nové činnosti, které by byly uživatelům prospěšné, lze jasně pozorovat. Nadšení je pak patrné zejména u mladších kolegů. Činnost menšiny pak může vrhat stín na nečinnost většiny, což se stává trnem v oku těch, kteří by raději nebyli vidět. Vynakládá se tedy úsilí, aby se činnosti pokud možno co nejvíce eliminovaly. Pokud zde převládá taková snaha, pak udržet stávající aktivity, v tomto případě vlastně jen plavání, je nesmírně obtížné natož pak prosadit aktivity nové. U asistenta pana MT, který pomáhal a spolupracoval, jak mohl, bylo patrné, jak tlaku okolí pomalu podléhal. Na konci června za mnou přišel s žádostí, ať ho do *Plánů plavání* už raději nezapisuji. V červenci jsem ho zapsal po svolení jen jednou a v srpnu už ani jednou. Při jednom rozhovoru s asistentkou mi bylo zcela jasně řečeno, že by se dotyčná osoba na navrhovaných aktivitách ráda podílela, ale že se mi stejně nepodaří je prosadit, což se zatím také nepodařilo. Navrhoval jsem založit turistický kroužek, rozšířit výuku, kterou mají uživatelé jen jednou týdně, začít navštěvovat atletický stadión (poptávka u uživatelů o běhání) či začít cvičit jógu mimo Oranžový dům. Cvičení bylo schválené na poradě, ale jen na Oranžovém domě, jakmile padla zmínka o odpoledních kurzech, hned se zvedla hladina nevole. O ostatních aktivitách nebyla ani řeč, protože je nemělo smysl ani navrhovat. Jsem tedy z vlastní zkušenosti přesvědčen, že činnost či nečinnost podřízených zaměstnanců bude silně ovlivněna postojem vedení a jeho mírou podpory či kontroly nad vykonávanou činností. U určitého typu zaměstnanců jistě platí, že tam, kde není kontrola či odměna, tam není také třeba se příliš snažit. Nutno ale mít stále na paměti, že činnost asistenta CHB je

zaměřená především na člověka se zdravotním postižením. Na asistentech hlavně záleží, jaká bude kvalita života uživatelů, o tom není pochyb. Pokud uživatel nikoho nemá, pak je plně odkázán na asistenty, kteří slouží v domácnosti, která by měla být pro uživatele domovem. Asistent rozhoduje prakticky o všem, ač by tomu mělo být naopak. Dle směrnic, metodik, Úmluvy, Listiny atd. jsou právě uživatelé zákazníci, kteří si platí služby, které jim zprostředkovávají právě asistenti. Jsem přesvědčen o tom, že většina uživatelů CHB v Trutnově je schopna si sama vybrat ze zvolených možností, jak naložit se svým časem. Zajímavé je pozorovat jakým způsobem někteří asistenti s uživateli hovoří, jednoznačně převládají imperativy, zvyšování hlasu a dle svědectví kolegy i nějaký ten políček. Nelze zobecňovat a ani tvrdit, že se tak chovají všichni, jen jsem zde uvedl drobné střípky ze svého dlouhodobého zúčastněného pozorování a z rozhovorů s blízkými lidmi uživatelů. Obecnou platnost za hranice CHB v Trutnově má jistě přítomnost střetu zájmů a podpory a vedení ze strany vedoucích pracovníků. Obecně jistě platí, že čím více a s větším zájmem se vedoucí pracovníci starají o své podřízené, tím lepší odvádějí práci a jsou spokojenější. Taková firma či organizace má nízkou fluktuaci zaměstnanců. Již Sókratés učil občany Athénské, že pokud chtějí být v životě spokojeni a tudíž šťastní, je třeba, aby pečovali o svou mysl (*epimeleia tés psychés*), neboť jak praví první verš z Dhammapady, buddhistické sbírky:

මනොපුබ්බසීගමාධම්මා, මනොසෙට්ඨාමනොමයා;
 මනසාවෙපදුට්ඨෙන, භාසනිවාකරොතිවා;
 තනොනංදුක්ඛමන්වෙති, චක්කංචචභනොපදං³⁶.(Dhammapada I/1)

mysl je předchůdcem stavů, mysl je základem, mysl je tvůrcem,
 s myslí znečištěnou kdo hovoří, kdo jedná,
 toho strast následuje jako kolo nohu tažného zvířete.

Ve Starověké Číně existoval institut *Mandátu Nebes*, jehož nositelem byl samotný císař (*Tianzi*). Přijmout Mandát Nebes znamenalo především přijmout odpovědnost za Říši Středu (*Zhongguo*), jak se Číně říkalo. Starat a pečovat o Říši Středu znamenalo, pečovat o její lid. Když se panovník o lid zajímal, nezatěžoval ho zbytečně neúměrnými daněmi, neodváděl muže do nesmyslných válek, nepoužíval krutých trestů či kolektivní viny za provinění, Říše Středu rozkvétala. Takový panovník si Mandát Nebes způsobem svého života, pozorností, péčí a chováním zasloužil. V opačném případě, když lid decimovaly války, přírodní katastrofy a hladomor, byla to vina panovníka, jeho nestřídmeho způsobu života. Takový panovník Mandát Nebes ztratil, což znamenalo, že ztratil úctu a důvěru lidu a tedy oprávnění vládnout.

³⁶*manópubbangamádhammá, manósetthámanómajá manasáčépadutthéna, bhásativákarótivá tatónamdukkhamanvéti, čakkamvavahatópadam*

Stará-li se tedy člověk o svou mysl tím, že ji zbavuje nečistot a o své tělo tím, že ho posiluje a otužuje je zdravý a spokojený. Starají-li se dobře rodiče o své děti, mohou se radovat, že jsou jejich děti dobře vychované a stará-li se nadřízený pracovník o své podřízené, může mít radost, že odvádějí dobrou práci a mají spokojený kolektiv. Toto jsou dle mého názoru obecně platné zásady.

Shrnutí praktické části

Pro výzkum jsem si zvolil kvalitativní formu výzkumu a jako hlavní metody zúčastněné a skryté pozorování, analýzu dokumentů a poznámek z pozorování. Tyto metody jsem doplňoval také náhodnými rozhovory s asistenty a vedoucími pracovníky. Rozhovory byly neformální, jejich účelem bylo doplnit či zpřesnit data získaná z dokumentů či z pozorování. Pro zodpovězení hlavního výzkumného cíle jsem si vytyčil celkem 6 dílčích cílů, z nichž vzešlo celkem 19 tazatelských otázek, které byly všechny průběžně zodpovězeny. Získaná data byla popsána a pro lepší názornost vložena do tabulek a grafů.

V průběhu celého zkoumaného období, které trvalo 7 měsíců, se výzkumu účastnilo celkem 10 asistentů a 16 uživatelů.

Hlavním výzkumným cílem bylo zjistit, jestli mezi sebou asistenti spolupracují při realizaci plavání, o které měli uživatelé velký zájem. Z výsledků dílčích cílů jsem došel k závěru, že podíl spolupráce mezi asistenty, kteří se dobrovolně přihlásili, že se na plavání budou podílet a pomáhat s asistencí, byl velmi malý. Z dlouhodobého pozorování jsem se snažil odvodit také dva podstatné faktory, které mohly mít vliv na celkovou míru spolupráce. Jedná se obecně o **střet zájmů** zúčastněných stran, nejčastěji mezi uživatelem a asistentem, kdy uživatel chce jít plavat, ale asistent má v plánu jiné aktivity, a míru **podpory** při činnosti ze strany vedoucích pracovníků. Kde chybí podpora v jakékoli formě či kontrola, tam se počíná utvářet úrodné pole, kde se rodí lhostejnost a netečnost.

Závěr a diskuse

V předkládané práci jsem si vytyčil cíl zjistit míru spolupráce mezi asistenty při plavání a podkrýt faktory, které podstatně tuto spolupráci ovlivňují. Míru spolupráce se mi díky zodpovězení dílčích cílů podařilo zjistit uspokojivě. Co se faktorů týče, dospěl jsem k závěru, že podstatně ovlivňuje spolupráci střet zájmů mezi asistentem a uživatelem a míra podpory a kontroly ze strany vedoucích pracovníků. Nestojí-li totiž zájem uživatele na prvním místě, bude pochopitelně docházet ke střetům zájmů, v nichž uživatel, člověk s mentálním postižením, nikdy nevyhraje, pokud zde nebude přítomna kontrola a náležitá podpora. Vzhledem ke skutečnosti, že plavání bylo sice schváleno, ale podporováno a kontrolováno prakticky už nebylo, mohlo docházet k upřednostňování jiných zájmů, což bylo pochopitelně na úkor kvality poskytovaných služeb. Mým záměrem nebyla laciná kritika a poukazování na nedostatky, chtěl jsem jen upozornit na důležitou skutečnost a sám si ujasnit, do jaké míry mohu spolupráci svým úsilím a ze své pozice asistenta ovlivňovat. Člověk často spoustu věcí jenom tuší, ale jakmile se je pokusí pojmenovat a najít příčiny, začne vnímat procesy a děje v širších souvislostech, což považuji pro sebe za velký přínos. Míru spolupráce vyjádřenou čísly lze výše popsaným způsobem ověřit. Bez samotné přítomnosti by ale zůstávalo skryté to podstatné. Díky tomu, že jsem celý proces pozoroval a vlastně se ho i aktivně účastnil, měl jsem možnost vidět, co pořízené záznamy nezachycují. Uvědomil jsem si tak důležitý fakt, že pokud lidé nemají stejný cíl, spolupracovat spolu příliš nebudou, neboť vždy převládne něčí zájem a většinou na úkor toho slabšího. Konfrontace s realitou mi už dávno vzala iluze o tom, že v sociálních službách pracují lidé, kteří tuto práci berou spíše jako poslání, než jen jako zaměstnání. Na druhou stranu vidím, že pokud má někdo svou práci rád, snaží se ji dělat dobře. V případě práce s postiženými lidmi je to patrné dvojnásob, pokud k nim máte vřelý vztah, vycítí to a práce se pak pro Vás stává radostnější, neboť vidíte výsledek svého úsilí, byť jsou to výsledky prchavé jako jarní rosa. Sám jsem měl možnost často vidět, jakou radost uživatelům plavání přináší a i přesto, že to byl a bohužel stále je boj, tak to za tu snahu stojí. Jsem si vědom, že celá práce bohužel není pro CHB příliš pozitivní zvěstí. Již před zahájením tohoto výzkumu jsem tušil, že spolupráce zde popisovaná, nebude dostatečná, a že výsledky tohoto výzkumu budou pravděpodobně vypovídat o kvalitě zde poskytovaných sociálních služeb a o celkovém klimatu a přístupu, byť se navenek tváří, jak je profesionální. Po dokončení výzkumu se mé obavy potvrdily a bohužel i předčily mé negativní očekávání. Někteří lidé mi říkali, ať výzkum raději neuveřejňuji, neboť by to mohlo mít dopad na mou kariéru v organizaci. Těchto dobře míněných rad jsem naštěstí neuposlechl a nelituji i přes skutečnost, že mi nebyla prodloužena pracovní smlouva. Vyrůstal jsem v prostředí, kde lež nebyla tolerována, studoval jsem klasické texty jak řecké, tak čínské, v nichž je pravda stále ctností. Poselství Husovo žít v Pravdě je stále aktuální a i přes potíže, které s sebou tato cesta skýtá, nelituji, že jsem se po ní vydal. Moudrý by se zamyslel, jestli je kritika

opravdu oprávněná a pokud ano, poučil by se z ní, pokud nikoli, vyvrátil by předkládané argumenty pomocí důkazů. Ochota naslouchat je nezbytným předpokladem a znakem dobré vůle něčemu se naučit a práce v sociálních službách obzvláště s touto cílovou skupinou vyžaduje mnoho trpělivosti a neustálou snahu se učit novým věcem. Výsledný výzkum měl sloužit k upozornění, že není vše plně v pořádku, a pokud by byla zjednaná náprava, svědčilo by to o skutečnosti, že v této organizaci jde pracovníkům opravdu o spokojenost uživatelů. Bohužel je nutné konstatovat, že spokojenost a blaho uživatelů je mnohdy až na druhém místě před osobními zájmy pohody a klidu. Východiskem by jistě bylo, kdyby v CHB pracovalo více mladých lidí nebo lidí, kteří mají zkušenosti zejména z neziskového sektoru, kteří by byli plni nadšení a odhodlání. Jakmile by počtem převýšili ty, co zastávají politiku „nicnedělání“, situace by jistě směřovala k lepšímu. Mnoho lidí má totiž strach postavit se většině, což může mít neblahý dopad na jejich přístup k práci. Jejich nadšení tak vyprchá, jiskra uhasne dříve, než by se rozhořela ve velký plamen. Vztahy v kolektivu však nejsou statickým stavem, ale dynamickým procesem, který se neustále mění, a tak doufám, že jiskry nadšení, které ještě u některých zaměstnanců neuhaslly, se časem opět rozhoří. Mám-li být upřímný, tak jsem už i na sobě po dvou letech práce začal pozorovat jisté známky „rezignace“, neboť jsem „den co den“ viděl a zakoušel, jak je nesmírně obtížné prosazovat vůli uživatelů, když chybí zájem a dobrá vůle ze strany vedoucích pracovníků. Na poslední poradě, které jsem se ještě zúčastnil, bylo řečeno i přes veškeré argumenty ve prospěch zachování plavání, že bude tato činnost stejně časem pravděpodobně ukončena. Umožnit plavání uživatelům i nadále by totiž znamenalo, že by museli asistenti vynaložit úsilí a jisté logistické dovednosti k tomu, aby se klienti do bazénu nějakým způsobem dostali. V praxi by to znamenalo, že by museli s některými uživateli cestu nacvičit, což už měli učinit dávno, nebo by některé uživatele museli k bazénu dokonce i doprovodit, což nečinili doposud, když to měli relativně velmi blízko. Z bytů, kde uživatelé žijí, už to je k bazénu podstatně dál, takže si bohužel nedělám iluze, že činnost, která je bez pochyby pro uživatele velkým přínosem, pro asistenty a vedení spíše trnem v oku, že bude tato aktivita i nadále posvěcena. Jednoduše se konstatuje, že by plavání narušovalo tzv. jiné aktivity a tím se tato činnost ukončí. Uživatelů, jak je v organizaci bohužel zvykem, se nikdo ptát na jejich názor nebude. Tak trochu paradoxem je skutečnost, že byli všichni zaměstnanci povinni absolvovat výborný seminář „Rozhodování s podporou“, jehož poselstvím byla skutečnost, že by se uživatelé měli vést k tomu, aby o svém životě pokud možno rozhodovali sami a pokud by toho nebyli schopni, tak aby jejich míra podílu na rozhodování byla s nápomocí co možná nejvyšší. Těžko toho ale docílit u lidí, kteří z pohodlnosti uživatelům bez jejich vědomí a možnosti volby objednávají třeba i obědy, což je pochopitelně rychlejší, než je předčítat a popisovat jídla, z nichž by si uživatelé mohli vybrat sami.

Cílem práce bylo tedy popsat a pokusit se vysvětlit zkoumaný jev. Za názory výše uvedené nesu zodpovědnost sám, nutno ale dodat, že to jsou názory ve většině případů sdílené s jinými lidmi, kteří v CHB pracují či pracovali či tu absolvovali praxi nebo k uživatelům mají nějaký bližší vztah. Snažil jsem se popsat vše upřímně a pravdivě bez příměsi hořkosti či pocitů nespravedlnosti. Práci jsem psal

z pozice asistenta, můj pohled na věc se tedy může lišit třeba od pohledu sociálního pracovníka. Lidé s postižením jsou velmi zranitelní, proto bychom měli hájit jejich práva i za cenu toho, že se někoho pravdivý obraz může dotknout. Ne nadarmo se říká, že „*pro pravdu se člověk zlobí*“. V interní směrnici, která popisuje ochranu práv uživatelů, se píše, že jsou zaměstnanci povinni hájit práva uživatelů, a pokud budou svědky toho, že dochází ke krácení jejich práv, musí tuto skutečnost oznámit vedoucím pracovníkům. Z vlastní zkušenosti a z výpovědí a zkušeností jiných je zřejmé, že k porušování práv v organizaci dochází prakticky ve všech oblastech, o kterých se směrnice zmiňuje. Jak je tedy možné, že tyto závažné skutečnosti nikdo vedoucím pracovníků nehlásí? Chybí-li totiž dostatečná důvěra ve vedoucí pracovníky, že celou záležitost objektivně posoudí a vyvodí z ní závěry, bude zákonitě také chybět snaha o těchto činech mluvit veřejně. Pokud mají zaměstnanci zkušenosti, že se celá záležitost jen „zamete pod koberec“, pak ztratí motivaci cokoli řešit. Dalším mnohem závažnějším důvodem je ochrana uživatele před případnou mstou ze strany asistenta. Pro lepší názornost uvedu příklad, jak by pravděpodobně dopadla oficiální stížnost. Pokud uvidím, že je uživatel např. uhozen, celou událost nahlásím, pak dojde ke konfrontaci. Ten, kdo uhodil, pochopitelně celou záležitost popře a uživatele zastraší, tak aby raději nic neříkal. Výsledek stížnosti pak bude tvrzení proti tvrzení. Z asistenta, který celou záležitost nahlásí, se stane „práskač“, člověk, který je nekollegiální a nespolupracující. Takový asistent se stane neoblíbeným a začne z kolektivu vybočovat. Klient si jistě užije také své, na bytech není žádná kontrola, žádní svědci. Domníval jsem se, že ve společnosti kultivovaných lidí se stačí jen zmínit, že dochází k nepravostem a bude celá záležitost ihned řešena. Bohužel za celé dva roky jsem byl svědkem jen jednou, že bylo zakročeno v případě, kdy bylo nemocné uživatelce bráněno, aby si oběd snědla ve svém bytě, byla nucena dvěma asistenty jíst se všemi v provizorní jídelně (tehdy se ještě vozilo jídlo uživatelům do Oranžového domu z Hajnice). Tehdy obdrželi všichni zúčastnění email od sociálního pracovníka, v němž byli poučeni o tom, jak se mají správně k uživatelům chovat. Oba asistenti se po domluvě chovali k uživatelům slušněji, ale pouze za mé přítomnosti a jen po krátkou dobu, pak se opět navrátili ke svému původnímu jednání. Tato zkušenost jen poukazuje na fakt, že transformovat ústavy v chráněná bydlení je o poznání snazší, než transformovat zvyky a postoje lidí, kteří mají pramalé pochopení pro lidskou svěbytnost. Kontrolovat asistenty nepřetržitě by bylo nereálné a jistě i nežádoucí. Řešením by byla vhodná motivace a důsledná kontrola zejména v oblasti dodržování práv. Kdo je ochoten se dívat a naslouchat, ten si povšimne mnohého. V případě pochybení by bylo jistě na místě upozornění, a pokud by nedošlo k nápravě, pak použít jiných prostředků. Takový postoj by pochopitelně vedl k častým střetům, vedoucí by pak začal ztrácet oblíbenost u zaměstnanců a musel by řešit nejen konflikt, což se pochopitelně nikomu moc nechce. Pokud převládá snaha být se všemi zadobře a „kamarád“, pak se nelze divit tomu, že se konflikty budou přehlížet nebo řešit jen na oko, aby se neřeklo. Sám jsem měl bohužel možnost nedávno vidět, jak se vedení zachovalo, když jsem poukázal na nevhodné chování opatrovníka vůči jedné klientce. Situace se neřešila, jen se konstatovalo, že chování paní opatrovnice je pořád v normě. O necelý týden později jsem opět zdůraznil, že dochází

k porušování práv uživatelky a díky pořízené nahrávce, na níž si uživatelka hodinu a půl stěžovala na chování svého opatrovníka, se situace začala konečně řešit. Je smutné, že se situace řeší až teprve, když existuje hmatatelný důkaz, který by mohl být v případě neřešení předán na jiná místa. Pouhá výpověď a svědectví nestačilo, i přes skutečnost, že uživatelka se postupem času stávala stále více a více závislejší na svém opatrovníkovi. Když se přistěhovala k nám na Duhové byty, hospodařila se svými penězi, nikdo jí neomezoval a od změny opatrovníka během krátké doby si už pomalu ani nemohla vybrat, co chce k jídlu, samostatné nákupy jí byly zakázané, byla omezována ve výběru věcí, které si chtěla koupit, nemohla jít, kam chtěla, opatrovník si prohlížel bez jejího souhlasu její mobilní telefon, četl její soukromý deník, zakazoval jí, aby navštěvovala svou vnučku, aby jí kupovala dárky, snažila se jí změnit psychiatra...atd. Osobně jsem po výpovědi kontaktoval opatrovníka, který se k jednotlivým bodům odmítl vyjádřit, ač jsme byli domluveni, že si případné stížnosti budeme ověřovat, abychom nikoho nenařkli neoprávněně z pochybení. Mohl bych zde popsat ještě mnoho stran, ale myslím, že pro představu těchto pár příkladů opravdu postačí.

Co se týká CHB jako vědeckého pracoviště, které zaštiťuje UHK, nejenom já, ale i pracovníci a praktikanti, kteří zde vykonávali praxi, bychom prozatím nikomu nedoporučovali, aby zde odbornou praxi vykonával a to i přesto, že je to práce krásná a jistě velmi podnětná. Univerzita nechť sama zváží, jestli bude i nadále této organizaci záštitou. Osobně bych si přál, aby byla, ale až v době, až se situace ustálí a narovná, až se vybere nový vhodný ředitel a nabídka služeb, zejména volnočasových aktivit a sociálně terapeutických činností pro uživatele bude o poznání bohatší než je nyní. Ze všeho nejdůležitější jsou ale postoje lidí, kteří drží ve svých rukou moc. Ti určují směr a budují kulturu organizace, proto hlavní podíl změn bude záležet především na nich samých. Nové směrnice, metodiky a smlouvy, které se chystají být předloženy zaměstnancům a uživatelům k podstatným změnám nepovedou, neboť je dostatečně prokázáno, že i současné směrnice a metodiky, které jsou obsahově bohatě dostačující, jsou jen pěknou květinou, která nevoní. Pokud se nedodržují pravidla nyní, nebudou se dodržovat ani později, nezmění-li se postoj a přístup vedoucích pracovníků. Přibudou tak jen další stohy papíru, které uživatelům lepší a kvalitnější život rozhodně nezaručí, o tom bohužel nepochybují, ač bych si pochopitelně přál pravý opak. O všech výše popsaných fenoménech s konkrétními příklady jsem nedávno hovořil přímo s panem ředitelem, bohužel jsem ale dostal odpovědi jen na některé připomínky a to ještě z mého hlediska notně neuspokojivé. Podařilo se mi ale docílit alespoň toho, že uživateli, který má přítelkyni a bydlí v individuální domácnosti, nebude i nadále zakazováno, aby ho přítelkyně v jeho bytě navštěvovala. Původní nařízení obsahovalo, že k němu může přítelkyně jezdit jen jednou z 14 dní na víkend, což opět krátilo jeho práva. Současné nařízení neobsahuje zákaz, ale doporučenou frekvenci návštěv jednou za 14 dní na víkendy a kdykoli, pokud je na DB zajištěna asistence. Případné přenocování v jiné dny je podmíněno souhlasem uživatelky, která bydlí ve vedlejším bytě (oba byty mají společnou chodbu a sociální zařízení). Do jaké míry bude toto nařízení, i když je již i v psané podobě, respektováno, nebude-li nikdo, kdo by dohlížel na jeho dodržování, se dá snadno odvodit z celé předkládané práce.

Obhajoba této práce je veřejná, proto se kdokoli může zapojit do diskuse a případně vyvrátit výše uvedená tvrzení. V žádném případě mi nejde o prosazování svého názoru, jde mi především o pravdivý obraz skutečnosti, o který jsem se v této práci pokusil. V životě děláme rozhodnutí a za svá rozhodnutí musíme nést také odpovědnost. Jsem rád, že jsem výzkum mohl zveřejnit a včlenit do této práce, kterou budu obhajovat a i přes důsledky, které to pro mě mělo, svého rozhodnutí nelituji. Na úplný závěr bych rád citoval z webového portálu MPSV poselství, kterého by se měl držet, věrně jako stín, každý provozovatel sociálních služeb. *„Smyslem poskytování sociálních služeb není klienty ve službách uměle konzervovat. Přesně naopak je potřeba mít stále na zřeteli jednu ze základních zásad v poskytování sociálních služeb, a to, že sociální služby mají působit na klienty aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování jejich nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování.“* (<http://www.mpsv.cz/cs/13929>).

Bibliografie

Monografie

ADAMEC, Aleš a kol. *Manuál transformace ústavů*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2013, 169 s. ISBN: 978-80-7421-057-0

ALAND, Kurt (ed.). *The Greek New Testament*. 3rd ed. (corr.). Stuttgart: United Bible Societies, c1983. ISBN 3438051109.

BĚLKOVÁ-PREISLEROVÁ, Taťána. *Zdravotní a léčebné plavání: skripta pro studenty fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1994. 42 s. ISBN 807066990x.

ČERMÁKOVÁ, Kristýna, JOHNOVÁ, Milena. *Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe: průvodce poskytovatele*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002, 111 s. ISBN 80-86552-45-4.

ČERNÁ, Marie. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1565-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

KÁDNER, Otakar. *Stručné dějiny paedagogiky a školství*. Praha, 1912.

KOMENSKÝ, Jan Ámos. *Didaktika velká*. Praha: Dědictví Komenského, 1905.

KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. 5. vyd. Praha: Portál, 2006, 147 s. ISBN 80-7367-181-6.

LU, Yu. *Klasická kniha o čaji*. 1. vyd. Překlad Olga Lomová. Praha: DharmaGaia, 2002. ISBN 8086685012.

MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ Jana, KODYMOVÁ Pavla. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Prah: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 159 s. ISBN 80-85850-76-1.

MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10 : desátá revize: aktualizovaná druhá verze k 1.1.2009. 2., aktualizované vydání Praha: BomtonAgency, 2008-. ISBN 978-80-904259-0-3. Dostupné také z: <http://krameriusndktest.mzk.cz/search/handle/uuid:b99b5460-d6ca-11e4-b880-005056825209>

PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS Jiří. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Praha: Academia, 1998, 834 s. ISBN 80-200-0607-9

RABOCH, Jiří, ZVOLSKÝ Petr. *Psychiatrie*. 1. vyd. Praha: Galén, c2001, 622 s. ISBN 80-7262-140-8.

RADA, Marek. *Chráněné bydlení pro lidi s mentálním postižením*. Blansko: Hnutí humanitární pomoci, 2006. 55 s.

SLOWIK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. 160 stran. ISBN: 978- 80-247-1733-3.

SOBEK, Jiří. *Práva lidí s mentálním postižením: příručka pro poskytovatele sociálních služeb*. 1. vyd. Praha: Portus Praha, 2007. ISBN 9788023993998.

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 2., v Sociolog. nakl. vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 128 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-69-9.

VALENTA, Milan, MICHALÍK, Jan a LEČBYCH Martin. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 349 s. ISBN 978-80-247-3829-1.

VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 5., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2013. ISBN 978-80-7320-187-6.

VOCHALA, Jaromír. *Konfucius v zrcadle Sebraných výroků*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2009, 534 s. Orient (Academia). ISBN 978-80-200-1695-9.

Zeman, Josef. *Dějiny péče o slabomyslné*. Praha: Spolek pro péči o slabomyslné, 1939.

Odborná periodika

JOHNOVÁ, Milena, STRNAD Jan. Deinstitucionalizace a článek 19 Úmluvy o právech osob s postižením. *Sociální práce Sociálna práca: Deinstitucionalizace sociálních služeb*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2013, **13**(1), s. 7-8. ISSN 1213-6204.

Interní normativní akty (směrnice, metodiky a nařízení ředitele BDH)

Směrnice – S 12. Ochrana práv obyvatelů (účinnost k 1. 1. 2013)

Směrnice – S 14. Pravidla řešení stížností pracovníků (účinnost k 1. 9. 2013)

Směrnice – S 21. Směrnice pro zaškolování nových pracovníků (účinnost k 1. 9. 2013)

Směrnice – S 23. Individuální plánování sociálních služeb (účinnost k 1. 9. 2013)

Směrnice – S 24. Pravidla předávání informací v organizaci (účinnost k 1. 9. 2013)

Směrnice – S 30. Pravidla sociální práce (účinnost k 1. 9. 2013)

Směrnice – S 32. Pravidla dobrovolnické činnosti v organizaci (účinnost k 1. 9. 2013)

Směrnice – S 33. Pravidla poskytování sociálních služeb (účinnost k 1. 9. 2013)

Směrnice – S 40. Pravidla řešení stížností klientů (účinnost k 1. 1. 2013)

Směrnice – S 42. Pravidla kvalifikace zaměstnanců (účinnost k 1. 9. 2013)

Směrnice – S 43. Pravidla zjišťování spokojenosti pracovníků (účinnost k 1. 9. 2013)

Směrnice – S 46. Systém fungování činnosti organizace (účinnost k 1. 9. 2013)

Směrnice – S 52. Registr pracovních rizik (účinnost k 1. 1. 2012)

Směrnice – S 58. Poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím (účinnost k 1. 4. 2013)

Metodika – M 12. Metodika ochrany práv obyvatel (účinnost k 1. 1. 2013)

Metodika – M 23. Metodika individuálního plánování sociálních služeb (účinnost k 1. 9. 2013)

Metodika – M 30. Metodika sociální práce v organizaci (účinnost k 1. 1. 2013)

Metodika – M 31. Metodika krizové komunikace (účinnost k 1. 1. 2013)

Metodika – M 32. Metodika pravidel dobrovolnické činnosti v organizaci (účinnost k 1. 1. 2013)

Metodika – M 33. Metodika poskytování sociálních služeb – chráněné bydlení (účinnost k 1. 9. 2013)

Metodika – M 38. Metodika zajišťování stravy ve skupinovém a individuálním bydlení (účinnost k 1. 9. 2011)

Právní normativní akty

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dostupné z:

<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=108~2F2006&rpp=15#seznam>

Vyhláška č. 505/2006 Sb. k provedení zákona o sociálních službách, dostupné z:

<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=505~2F2006&rpp=15#seznam>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dostupné z:

<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=89~2F2012&rpp=15#seznam>

Webové stránky

Barevnedomkyhajnice.cz[on-line]©2015 [cit. 2015-11-29]. Dostupné z:<http://www.barevnedomky.cz/>

Profil. *Barevnedomkyhajnice.cz*[on-line]©2015 [cit. 2015-11-29]. Dostupné

z:<http://www.barevnedomky.cz/profil/domov-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim>

Profil. *Barevnedomkyhajnice.cz*[on-line]©2015 [cit. 2015-2-9]. Dostupné

z:<http://www.barevnedomky.cz/profil/chrane-bydleni>

Ministerstvo práce a sociálních věcí [on-line]©2016 [cit. 2016-06-16]. Dostupné z:

<http://www.mpsv.cz/cs/13929>

Seznam tabulek

Tabulka 1 Transformace dílčích výzkumných cílů do tazatelských otázek	30
Tabulka 2 Vlastnosti základních metod kvalitativního přístupu	32
Tabulka 3 – Struktura chráněného bydlení OBDH	35
Tabulka 4 – Finanční prostředky uživatelů OBDH	49
Tabulka 5 – Přehled asistentů / dobrovolníků, kteří se chtěli podílet na plavání	54
Tabulka 6 – Celkový přehled naplánovaných a uskutečněných návštěv plavání za zkoumané období	55
Tabulka 7 Skutečné personální zabezpečení plavání za období od února do srpna 2015	57
Tabulka 8 – Podíl účasti každého z asistentů / dobrovolníků na plavání	58
Tabulka 9 – Přehled druhu asistence při plavání	59
Tabulka 10 Počet zdvojených asistencí při plavání	60
Tabulka 11 – Přehled důvodů zrušeného plavání	61
Tabulka 12 – Podíl účasti uživatelů na plavání	64

Seznam grafů

Graf č. 1 – Poměr skupinových a individuálních domácností	35
Graf č. 2 – Kapacita vs. obsazenost	35
Graf č. 3 – Genderový poměr uživatelů chráněného bydlení	36
Graf č. 4 – Genderový poměr zaměstnanců chráněného bydlení	36
Graf č. 5 – Osoby blízké uživatelům	37
Graf č. 6 Skutečné personální zabezpečení plavání za období od února do srpna 2015	57
Graf č. 7 Přítomnost asistentů ve dnech, kdy nebylo zrušené plavání dostatečně odůvodněné	62

Seznam příloh

Příloha 1 – Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (výbor)	I
Příloha 2 – Zdravotní účinky plavání dle Bělkové (1994):	II

Příloha 1 – Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (výbor)

Článek 12 Rovnost před zákonem

1. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, znovu potvrzují, že osoby se zdravotním postižením mají kdekoli právo na uznání jejich osoby jako subjektu práva. 2. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, uznávají, že osoby se zdravotním postižením mají, na rovnoprávném základě s ostatními, právní způsobilost ve všech oblastech života. 3. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou odpovídající opatření, aby umožnily osobám se zdravotním postižením přístup k asistenci, kterou mohou pro uplatnění této právní způsobilosti potřebovat. 4. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby všechna opatření, která se týkají uplatnění právní způsobilosti, poskytovala, v souladu s mezinárodním právem v oblasti lidských práv, odpovídající a účinné záruky zamezující zneužití. Tyto záruky musí zajistit, aby opatření týkající se uplatnění právní způsobilosti respektovala práva, vůli a preference dané osoby, zabraňovala konfliktu zájmů a nevytvářela prostor pro nežádoucí ovlivňování, byla přiměřená a odpovídala situaci 10 dané osoby, byla uplatňována po nejkratší možnou dobu a podléhala pravidelnému přezkumu odpovědným, nezávislým a nestranným orgánem nebo soudem. Tyto záruky musí být rovněž přiměřené stupni, jakým uvedená opatření ovlivňují práva a zájmy dané osoby. 5. S výhradou ustanovení tohoto článku, státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou veškerá odpovídající a účinná opatření, aby osobám se zdravotním postižením zajistily rovné právo vlastnit nebo dědit majetek, spravovat své finanční záležitosti a mít rovný přístup k bankovním půjčkám, hypotékám a dalším formám finančních úvěrů, a zajistí, aby osoby se zdravotním postižením nebyly svévolně zbavovány svého majetku.

Článek 19 Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti

Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, uznávají rovné právo všech osob se zdravotním postižením žít v rámci společenství, s možnostmi volby na rovnoprávném základě s ostatními, a přijmou účinná a odpovídající opatření, aby osobám se zdravotním postižením usnadnily plné užívání tohoto práva a jejich plné začlenění a zapojení do společnosti, mimo jiné tím, že zajistí, aby: a) osoby se zdravotním postižením měly možnost si zvolit, na rovnoprávném základě s ostatními, místo pobytu, kde a s kým budou žít a nebyly nuceny žít ve specifickém prostředí; b) osoby se zdravotním postižením měly přístup ke službám poskytovaným v domácím prostředí, rezidenčním službám a dalším podpůrným komunitním službám, včetně osobní asistence, která je nezbytná pro nezávislý způsob života a začlenění do společnosti a **zabraňuje izolaci nebo segregaci**; c) komunitní služby a zařízení určená široké veřejnosti byly přístupné, na rovnoprávném základě s ostatními, i osobám se zdravotním postižením a braly v úvahu jejich potřeby.

Příloha 2 – Zdravotní účinky plavání dle Bělkové (1994):

1) Plavání všestranně a rovnoměrně zatěžuje svalstvo a to především velké svalové skupiny. Způsob svalové práce při plavání má vliv na posilování posturálních svalů trupu, jejichž oslabení je příčinou vertebrogenních potíží. Hydrostatický vztlak a horizontální poloha snižuje statickou složku svalové práce a vytváří tak podmínky pro relaxaci svalů. Tím napomáhá zdokonalení svalového tonusu.

2) Antigravitační účinky hydrostatického vztlaku, jež vytvářejí předpoklady pro setrvání těla ve vodorovné poloze, odlehčují jinak přetěžované páteři a celému pohybovému aparátu, zejména kloubům a vazivu dolních končetin. Umožňují oslabenému jedinci vykonávat hodnotnou svalovou činnost, aniž by byly páteř a končetiny zatěžovány vlastní hmotností. Tento fakt je významný zejména pro osoby s dočasně i trvale omezenou hybností a pro obézní.

3) Značný rozsah pohybů při plavání horními a dolními končetinami působí příznivě na udržování kloubní pohyblivosti, což je důležité zejména pro starší osoby.

4) Vodorovná poloha je příznivá též pro srdečně cévní systém. Na rozdíl od činnosti srdce ve vertikální poloze, kdy při sání krve z velkého oběhu musí proti gravitaci překonávat hydrostatický tlak krevního sloupce, je návrat krve do srdce v horizontální poloze snadnější. Spolu s rytmickou prací svalů a hlubokým a pravidelným dýcháním je tak srdeční činnost a cirkulace krve usnadněna.

5) Plavání vyvolává zvláště příznivou odezvu ve funkci dýchacího systému. Vlivem činnosti jsou plíce lépe prokrvovány a pracují i horní částí, která je za normálních podmínek aktivována minimálně. Při vdechu musí dýchací svaly vyvíjet zvýšené úsilí, aby překonávaly tlak vody, která je obklopuje, což vede k jejich posilování. Nutnost intenzivního výdechu do vody proti jejímu odporu vede rovněž k vyššímu zatěžování respiračních orgánů a tedy k zdokonalování jejich funkcí.

6) Pobyt ve vodě působí pozitivně na rozvoj termoregulačních schopností a napomáhá všeobecně žádoucímu otužování organismu. Dochází tak ke zlepšování odolnosti vůči teplotním změnám a infekcím.

7) Nad vodní hladinou je vzduch mimořádně čistý, bezprašný, nasycený vodními parami. V případě akutního znečištění ovzduší je koncentrace škodlivin ve vzduchu v krytém bazénu osmkrát nižší.

8) Specifický pozitivní vliv má plavání na duševní funkce člověka vesměs přetíženého negativními civilizačními faktory. Přiměřeným drážděním CNS vyvolává příjemné a uklidňující pocity, jež jsou zprostředkovány právě bezprostředním kontaktem s vodou. Plavání v hygienicky i esteticky vyhovujícím prostředí je třeba počítat mezi důležité součásti mentální hygieny člověka.

9) Plavání patří mezi cyklická aerobní cvičení, která prováděná dostatečně dlouhou dobu stimulují činnost vegetativních orgánů, především srdce a plic, což se projevuje celkově příznivými účinky na organismus, především v rozvoji vytrvalostní výkonnosti. Přiměřeným dávkováním tak vede k udržení či zdokonalení tělesné kondice.

10) Bezvýznamná není též okolnost, že samotné plavání je tělovýchovná aktivita s nejnižším úrazovým rizikem. Vodní prostředí svým odporem znemožňuje prudké, švihové nebo silové pohyby, brzdí je, aniž by omezilo rozsah pohybu v kloubech.